

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

22 - 28 martie 2000
(Anul XXXIII)

11

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

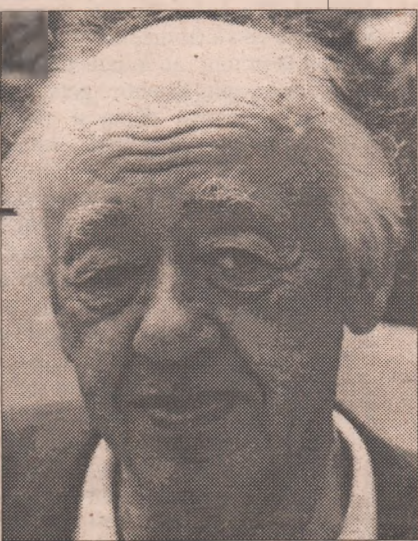

à Steins
Je suis né dans une petite ville, sur la rive de l'Olt, pas
loin du Danube, très peu de temps avant la guerre de 1914. Ma
père y exerçait les fonctions de Directeur de la Préfecture, chef
c'est-à-dire chef des services préfectoraux. Il était appelé
appelé "le main droite" du préfet; il allait bientôt être
nommé "préfet par intérim", poste qu'il illustre brève-
ment, puis il, pendant plusieurs mois. Puis, nous
retournâmes à Bucarest, capitale de la Roumanie, dans
la maison de mes grands-parents paternels.

Je ne revins dans ma
ville qu'un an plus tard, pour y faire
la ville était dominée par la case-
ment d'infanterie qui se trouvait au
en l'église, entourait l'église

EUGÈNE IONESCO
un manuscris
inedit

(pag. 3)

Eminescu în
manualele școlare

(pag. 12-13, 14)

O nouă piesă de
Matei VIȘNIEC:

Istoria
comunismului
povestită pentru
bolnavii mintal

(pag. 14-15)

Interviurile
„României
literare“

Gion DEPLAZES:

„Romansa
îmi
venea din
stomac“

(pag. 20-21)

MORALITĂȚI

O CĂRTICĂ publicată în 1996 la Editura "Jurnalul literar", sub îngrijirea d-nei Mihaela Constantinescu, și cu prefata foarte documentată a d-lui Nicolae Florescu, repunea în circulație două texte ale lui Pamfil Șeicaru, puțin (sau deloc) cunoscute la noi, după apariția lor la Madrid, în anii '50. E vorba de *Rechizitoriul* (titlul dat de editură): *Scrisoare deschisă lui Mihail Sadoveanu* (reluată din revista *Carpatii*, 10 iulie 1954) și de *Tudor Arghezi. Teigheava cuvintelor* (reluată fiind broșura cu același titlu de la Editura "Carpatii", 1958). Ambele sînt pamflete, în stilul gazetarului de la *Hiena* și de la *Curentul* interbelic, aproape uitat astăzi, dar bine știut contemporanilor săi, contestat ca persoană publică pentru lipsă de scrupule și grosolanie verbală, devenit personaj (cîteodată odios) în *Secretarii* lui Agîrbiceanu, *Gorila* lui L. Rebreanu, *Paiate* de Neagu Rădulescu sau *Ultima oră* de M. Sebastian, ba chiar și, mult mai firziu, în *Delirul* lui Marin Preda. Șeicaru s-a numărat printre naționaliștii care, imediat după 1918, au relansat ideea într-o Românie întregită, pregătind mișcarea legionară (deși oamenii lui Codreanu i-au fost adversari). A emigrat îndată după al doilea război în Spania, unde a murit la începutul anilor '80, dacă nu greșesc. A scris numeroase pamflete (dar și cronici literare!), în timpul în care s-a aflat în țară, între care acela contra lui G. Călinescu ("dement cu intermitente"), cu ocazia *Istoriei literaturii*, și a fost tinta unor pamflete, uneori tot așa de virulente ca ale lui, ca, de pildă, cele ale lui Zaharia Stancu sau N.D.Cocea, acesta din urmă într-un roman rămas inedit (semnalat de dl. Florescu în 1977). "Înjurătura surugească" este expresia cu care l-a gratulat Cocea pe scriitor, iar "șantajul și etajul" este formula lui Z. Stancu pentru patronul *Curentului*. În exil, Șeicaru și-a continuat campaniile, avînd, de data aceasta, drept obiectiv compromisiunile unor scriitori din România comunistă. Cele două "rechizitorii" fac parte din această ultimă categorie.

Ca polemist, Șeicaru este, fără îndoială, redutabil. Avea dreptate E. Lovinescu. Negru în cerul gurii, a inventat la noi limbajul mahalagesc. Doar T. Arghezi îl întrece în plasticitate, deși literatura noastră nu duce lipsă de pamfletari talentați. Nici *Scrisoarea*, nici *Teigheava* nu fac excepție. Autorul nu se mărginește la a inventaria cedările morale ale lui Sadoveanu și Arghezi de după instalarea puterii comuniste. Ambele texte reconstituie, minutuos, traseul, mult mai lung, al "colaborărilor" celor doi mari scriitori cu oficialități diverse din trecut. Arghezi nu e crutat de filogermanismul din perioada ocupației Bucureștilor care l-a condus, îndată după primul război, în închisoare, nici de abilitățile lui schimbări de tabără politică, după cum îi dictau interesele materiale, din interbelic. Lui Sadoveanu i se cere socoteală de trădări repetate ale celor care l-au sprijinit și chiar de gestionarea dubioasă a unor fonduri guvernamentale. În bună parte, aceste acuzații sînt întemeiate.

Nu însă pentru a le accepta sau respinge scriu acest articol. El mi-a fost prilejuit de o reflecție de natură morală. Mai toți pamfletarii și scriitorii cu care Șeicaru s-a războit, fie în atac, fie în apărare, sînt departe de a avea calitatea morală necesară într-o astfel de înfruntare. Cocea, Stancu, Dem. Theodorescu, Arghezi și ceilalți sînt din aceeași plămădă morală. Prea multe scrupule nu și-a făcut nici unul. E oarecum ciudat să vezi cum se învinuiesc unii pe alții de imoralitate niște oameni care, dincolo de talentul lor, adesea indiscutabil, nu posedă nici cel mai elementar simț moral. Faptul că pamfletele pe care și le aruncă unii altora în cap, ca niște lături, au ca miză moralitatea (niciodată aceea proprie, totdeauna a celui alt) trebuie să ne dea de gîndit. Ca și împrejurarea că, deși timpul joacă de obicei rolul unui epurator eficient, nici acum, la decenii bune de la "consumarea" lor, pamfletele cu pricina nu pot fi citite cu seninătate, pentru "literatura" din ele.

Taifun în Calea Victoriei, 120

(pag. 2)

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

Taifun în Calea Victoriei, 120

AM ÎNCEPUT să uit zilele înfricoșătoare ale lui decembrie 1989. Secvențele mineridei (trăite parțial la București, parțial la televizor, acasa, la Timișoara) îmi sunt din ce în ce mai neclare. Tot mai estompate îmi vin în memorie și provocările din martie 1990, la Târgu Mureș, când securitatea, punându-i pe români și unguri să se bata precum chiorii, a renăscut din propria cenușă. Până și violențele (nu numai de limbaj!) ale lui Ion Iliescu — de la “Mai, animalule!”, la ciomăgirea nemiloasă a opoziției — și-au diminuat, în mintea mea, din importanță. În mod straniu, cea mai puternică imagine legată de primele luni ale lui 1990 îl are în centru pe Gabriel Andreescu.

Auzisem, evident, de la “Europa liberă” de opoziția sa neînfricată la regimul Ceaușescu. Îi știam, din articole sau din prezența la televizor, opțiunea radicală în raport cu ticăloșia comunisto-securistă. Chiar dacă personaje gureșe, demagogi cu grade securiste, politrucci dotați cu o nesimțire gigantică, securiști în blană de oaie acaparaseră microfoanele mini-parlamentului — faimosul C.P.U.N. —, știam că undeva în penumbra există și Gabriel Andreescu și speram că, deși acoperit de gălăgiurile respingătoare ale farsorilor propulsați în viața politică de crimele iliesciene, poziția reprezentată de Gabriel Andreescu va triumfa.

Am nutrit această speranță — prostescă, recunoscut! — până în ultima zi de existență a C.P.U.N. Închiderea festivă a activității mini-parlamentului a coincis cu cea mai deșănțată dezlănțuire de primitivism, resentiment atroce la care asistasem în lunile de după căderea lui Ceaușescu. Exasperat de neseriozitatea, nesimțirea și irresponsabilitatea celor care se știau deja înșurubați în scaunele puterii, Gabriel Andreescu a urcat la tribună și a rostit un tulburător discurs, o amară meditație despre ceea ce parlamentul autodesemnat ar fi trebuit să facă și să fie. Ca într-o farsă grotescă, pe măsură ce vorbitorul devenea mai grav, sala intra într-un delir al bunei-dispoziții, pocniturile lubrice ale dopurilor de șampanie acoperind propozițiile îndurerate ale singurului om din acea sală care-și păstrase intact instinctul moral.

Ca într-o străfulgerare dureroasă, mi-am dat atunci seama că răsetele și chicotelile cvasi-animalice ale șlehtei care avea deja asigurate locurile în parlamentul ce urma să fie ales, autocelebrarea scabroasă a unor nulități promovate “la excepțional” printr-o tragedie națională vor prevala asupra curățeniei morale, asupra demnității și onoarei reprezentate atunci de către Gabriel Andreescu. Înfrângerea sa — pentru că o usturătoare înfrângere a fost — a semnat triumful cvasi-definitiv al prostiei, agresivității, mârlianiei și ticăloșiei asupra normalității și bunului-simț.

De zece ani încoace, nu s-a întâmplat niciodată să-i citesc cu indiferență articolele ori să-i urmăresc nepăsător afirmarea pozițiilor publice. Chiar când — nu arareori — mi s-a întâmplat să văd altfel lucrurile, a trebuit să admit că discursul, solid fundamentat, al lui Gabriel Andreescu era greu de trecut cu vederea. Provenind dintr-o credință nesmintită în valorile democrației și libertății, chiar exagerările sale conțineau o puternică încărcătură simbolică.

Legat, cel puțin pentru mine, indestructibil de revista “22” — articolele sale alcătuiesc, de ani buni, coloana vertebrală “ideologică” a publicației din Calea Victoriei 120 —, aflu uluit că, recent, Gabriel Andreescu a fost cenzurat în propria revistă! Sunt de acord că întreaga responsabilitate pentru ce se publică într-o gazetă revine conducerii acesteia. Numai că re-

vista “22” are — și a avut de la bun început — un statut special. Ea s-a născut ca un “buletin” al unui grup de intelectuali bucureșteni adunați sub sigla Grupului pentru Dialog Social. În această situație, cititorul era obișnuit să găsească acolo pozițiile membrilor grupului — personalități marcante ale vieții publice —, fără să fie șocat că părerile exprimate nu coincideau întotdeauna sută la sută cu ideologia afirmată a Grupului. Însă tocmai acesta era farmecul și garanția autenticității revistei!

Nu sunt un “insider” al Grupului pentru Dialog Social — în ciuda faptului că am o admirație vie pentru foarte mulți dintre membrii săi. Unii îmi sunt chiar prieteni apropiați. Nu am publicat absolut nici un articol în revista “22” — cu excepția unui “Drept la replică” la o aberantă acuză a unui director de editură. Cu toate acestea, ca membru, ani în șir, al Consiliului Național al Fundației pentru o Societate Deschisă, am susținut cu entuziasm — uneori de pe poziții numeric minoritare, et pour cause! — acordarea unor ajutoare financiare revistei, în care vedeam unul din centrele vitale ale societății civile românești. Ba chiar și după ce am părăsit “boardul” Fundației, în toamna lui 1999 am rugat noua conducere să includă, alături de revistele culturale, și revista “22” între publicațiile care ar fi urmat să fie finanțate. Nu pot fi, așadar, bănuit de adversitate nici față de revistă, nici față de Grup. N-am nici un fel de frustrare, pentru simplul motiv că nu putem fi toți în toate echipele și nici publica toți în aceleași gazete! De altfel, conducerile succesive ale lui “22” m-au invitat să colaborez la revistă, însă n-a fost (încă!) să fie!

Tocmai de pe poziția de prieten și admirator al celor de la “22” scriu aceste rânduri mahnite. Personal, nu mă deranjează alunecarea revistei în sfera de influență a Cotrocenilor. Am scris eu însumi (și aici nu sunt de acord cu Gabi Andreescu atunci când spune că “România literară” a devenit “sursa unui continuu, violent și artificial atac la adresa lui Emil Constantinescu”) că, în comparație cu Ion Iliescu și Teodor Meleșcanu, actualul președinte e de preferat. Numai că, în felul acesta, dl. Constantinescu nu devine mai bun decât este! Pur și simplu, ne transformăm în prizonierii propriei noastre frici față de “mai rău”!

Așadar, ține de politica și de conștiința celor care fac “22”-ul atitudinea publică aleasă. Atunci când din revistă dispar, unul câte unul, Emil Hurezeanu, Șerban Orescu, Dan Pavel și, iată, Gabriel Andreescu numai pentru că s-a întâmplat să exprime poziții critice față de erorile d-lui Constantinescu, lucrurile nu sunt tocmai în regulă. Despre ce fel de “dialog social” mai poate fi vorba? Unde e libertatea de exprimare, de care, în Calea Victoriei 120, se face atâta caz? Nu e elegant să dau exemplul revistei la care scriu, dar în ciuda atitudinii polemice a multor articole din “România literară” față de instituția prezidențială, redactorul-șef al revistei este, în momentul de față, unul dintre cei mai entuziaști suporteri ai d-lui Constantinescu! Ceea ce nu ne împiedică pe toți să avem relații extrem de cordiale. Și le avem tocmai pentru că dreptul la propriul adevăr este mai important decât tirania vreunei dogme abstracte sau a unui adevăr implacabil, dar... strâmb!

Nu-mi rămâne decât să sper că taifunul de la “22” se va domoli cât de curând. Ca simplu cititor care nu am pierdut, din 1990 încoace, nici un număr al revistei, îi vreau pe Gabriel Andreescu, Dan Pavel, Emil Hurezeanu, Șerban Orescu înapoi! Necenzurați!

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

M-AȘ FI așteptat și la vești despre debutul editorial, de care frisonam la Bistrița, în toamnă. „Mai alb ca noaptea/ acest copil” și restul poemului intitulat *Poetul*, sau „Poezia nu este ceea ce scriu” din *Adevăr*, mi s-a părut că adună prea puțin din sufletul pe care-l știu, în perimetrul speranței, poate și pentru faptul că nu sunt noutăți și pentru că, asta e sigur, dactilograma n-a fost corectată. (*Maria Herța*, Năsăud) ☒ M-a surprins cu indulcirea de suflet scrisoarea. Sunt mai mult decât încântată de soluția pe care v-ați oferit-o, și sigură de calitatea volumului lansat în ambianța tablourilor, în vernisaj. Sper să vă țineți promisiunea de a-mi fi păstrat un exemplar. (*Ioana Scoruz*, Ploiești) ☒ Ciudat și fără explicație mod de a scrie, fără *m* mic și fără *n*, mic, în locul acestor litere preferând să puneți câte o liniuță. Voi transcrie aici câteva versuri, din care cititorul să înțeleagă și că, în afara fenomenului semnalat, nimic nu mi-ar îndreptăți vreun semn de apreciere: „Si-plitatea — e i-ghite/ Ne i-co-joara de pretuti-de-i./ Si-plitatea e bu-ă, dar -nu strălucește./ Ne lipsește strălucirea./ Fugi- de si-plitate;/ por-i-urgia -ebu-ească i-potriva ei”. (*Albu Sabi-*, Sibiu) ☒ Un *tânăr singur și fără nici un sprijin de la nimeni* și care *de aceea* ar vrea să știe dacă are *vreo șansă de a publica din poeziile sale*. Șanse, îmi pare rău să spun, nu ar avea nici dacă ar scrie fara nici o greșeală de ortografie: „Iubesc tot *cei* al ei/ Privirea, trupul, ochii ei/ Prin ea trăiesc acum./ Și-aștept, poate *n-tro zi*/ Doar noi vom fi/ *Poaten-tro zi* va fi a mea/ Și nimeni *no va lua*”. (*Mihai Alin Daniel*, Ploiești) ☒ Cu speranța că până în acest moment ați aflat și dvs. că ultimul Crăciun al acestui secol va fi cel din 25 decembrie 2000, și că veți fi operat schimbări măcar în titlul poemului *Ultimul Crăciun dintr-un secund mileniu*, scris în decembrie trecut, aș vrea să vă conving că speranțele dvs. de publicare în revista noastră sunt nejustificate. Oricât de generoase ar fi ideile ce vă animă, naivitatea mijloacelor poetice este proprie mai degrabă unui copil la primul său impuls liric: „Ascuns în ramurile, un ingeras visează/ La timpuri ce-au apus în tainice genuni./ La vremuri de-alta dată, de început de lume./ La noaptea cea mai sfântă și plină de minuni”. (*Dorin Minescu*, Sf. Gheorghe) ☒ Dreptul nostru la iluzie este nelimitat, ca și dreptul de uitare, iluzia aparținându-ne, pe când uitarea, ori chiar ignorarea iluzionării noastre, fiind dincolo, în spațiul lumii care ne citește cu îngăduință o singura dată. Dezamăgitoare *Definire*, *Statuia sufletului*, *Clipe de cenușă*, următorul poem, *Timpul dintr-un lac*, îmi revigorează deodată speranța de a găsi în sfârșit o idee. Dar nu, nu este ceea ce mi-ar fi plăcut să fie, ci o mică broderie adolescentină, și ea dezamăgitoare: “În lacul cel mare al timpului/ Ceasul a stat/ Îndrăgostiții trec de mână pe lângă el/ Se uită cu mirare și nu zic nimic”. Versurile sunt destul de modeste, și chiar dacă ele fac parte din sumarul unui volum în manuscris, *Vise pierdute*, din care ați publicat câteva în suplimentul literar *Săgetătorul*, al ziarului *Curierul de Argeș*, faptul acesta nu este în măsură să ne determine a ne impresiona în vreun fel. Vă așteptăm cu lucruri convingătoare într-un viitor în care nădăjduim să fim sănătoși. (*Anca Preda*, Pitești) ☒ Prin 1996 vă spuneam, alegându-mi cuvintele cu grijă, că sunteți, dacă vreți neapărat, un geniu, dar naiv, și atât de inutil complicat că aproape mă sperii. Câteva luni mai târziu citam substanțial dintr-o selecție care mi-a plăcut, bucuroasă de a vă remarca din nou talentul natural, plin de viziuni și armonii, de sinceritate și îndumnezeire, dar în același timp tristă că nu reușeați să vă exprimați fără neglijențe, aproape primitiv. Cât era lucru bun și cât lucru ratat se putea deduce din generosul citat. Reveneți apoi, în septembrie '99, cu un grupaj interesant. Despre *Domestică*, *Uitucii trupurilor*, *Obscenitatea albă*, *Uitucii trupurilor (2)*, *Introducere în tratat*, *Sărbului*, *Haiku*, *Prima cantică* și *A doua cantică* pot spune aceleași cuvinte despre geniul dvs. care se manifesta și de data aceasta naiv. Transcriu aici *Obscenitate albă*: „De sminteală plâng lucrurile toate// și nu se mai sprijina de nimic/ lăstate sunt să curgă/ degajând imense albe forme// și mâinile stau prostite în față/ larg deschise larg așteptând// clara, vedenia venirii iarăși/ a simțurilor în noi/ dintre carele vrednicilor muzicanți/ ai soriilor, stelelor” ilustrându-mi afirmațiile. (*Dragoș Calma*, Cluj-Napoca) ☒ *Sala inimii* și *Regele Nimeni* nu sunt cine știe ce. Chiar dacă finalul sună ca nuca-n perete, *Gravuri în masa de piatră* se dețasează de rest: „Cu paharul în mâna stângă/ închin/ pentru paharul din mâna dreaptă./ Dulăii cu colții de sticlă/ latră la fotografia unui os./ Un ochi de piscică/ pândeste/ prin gulerul hainei de fum/ sentimente căzute sub calcâiul/ de scrum/ Două inițiale în masa de piatră./ Aduceți! nota de plată.” (*Vasile Leac*, Arad).

România literară

Editată de:

- Fundația “România literară”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația “România literară” - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro;

http://www.sfos.ro/news/romlit

EUGÈNE IONESCO

- un manuscris inedit

Domnule Director,

Cu ocazia "premierii" românești cu *Macbett*, Teatrul Național /din București/ mi-a solicitat o pagină manuscrisă ori inedită a lui Eugène Ionesco spre a fi publicată în programul spectacolului. Paginile manuscrise sînt foarte, foarte puține la număr (din 1957, Eugène Ionesco își dicta piesele unei dactilografe) și, cam toate, publicate deja în facsimil...

M-am gândit așadar că cele două pagini manuscrise și inedite - *M-am născut la Slatina...* - ar putea intere-

sa sau amuza publicul românesc - și iată de ce acestui public am vrut să i le ofer în premieră.

Am constatat cu stupeoare că cele două pagini nu figurează în program. Acest text autobiografic a fost deci refuzat - cenzurat? - de către Teatrul Național, care nici măcar nu m-a prevenit.

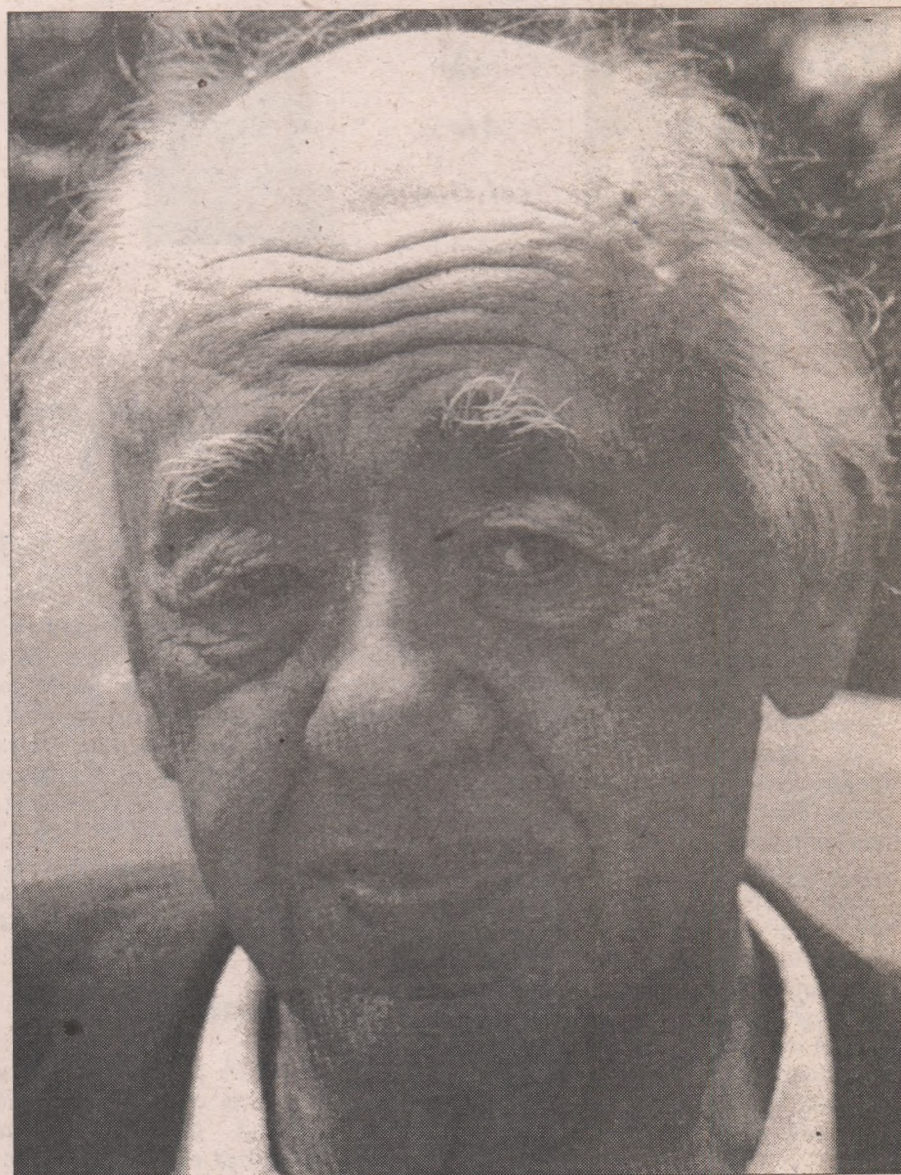
Cu toate acestea, cred că textul trebuie să apară în România. De aceea, Domnule, vi-l trimit, știind că revista dv. nu practică cenzura. Mulțumesc.

Marie-France Ionesco

București, 13 martie 2000

Nota redacției:

Mulțumim d-nei Marie-France Ionesco, fiica marelui scriitor, de a ne fi incredințat acest manuscris (în franceză, în original) emoționant, nepublicat pînă azi. Cum se va vedea, el nu este (sau nu pare) încheiat. Ultimele rînduri denotă o anumită dificultate a aștermerii cuvintelor pe hirtie. Literale o iau razna. Ce document excepțional, tulburător, pînă și în înfățișarea lui grafică! Sîntem fericiți a fi cei dintii care-l tipărim.

M-am născut la Slatina

M-AM NĂSCUT la Slatina, un orașel de pe malul riului Olt, nu departe de Dunăre, cu puțină vreme înaintea războiului din 1914. Tatăl meu exercita funcțiile Directorului Prefecturii, altfel spus, era șeful serviciilor din prefectură. Era "mina dreaptă" a prefectului; urma să fie numit în curînd "prefect interimar", post pe care l-a ilustrat cu strălucire, se pare, mai multe luni. Apoi, ne-am reîntors la București, capitala României, în casa bunicii mele dinspre tată.

N-am revenit în orașul meu natal decît douăzeci și unu de ani mai tîrziu, ca să-mi satisfac serviciul militar: orașul era dominat de cazarma Regimentului trei de infanterie, care se afla în vîrfurile dealului; străzile, întortocheate, înconjura dealul, coborînd în pantă. Cînd ploua, străzile înguste și pietruite ale orașului se transformau în torente impetuoase. N-aș vrea, desigur, să-mi încep povestirea prin descrierea orașului Slatina pe care, evident, nu l-am putut cunoaște la venirea mea pe lume, și nu vreau nici să fac un salt la virsta de peste douăzeci de ani; totul se petrecuse înainte de această epocă; devenisem deja ceea ce sînt pînă astăzi și nu mai aveam nimic de învățat de la viață - cu atît mai mult, nu mai aveam, de atunci încolo, de ce să mă bucur, sau, în cea mai mare parte a timpului, să sufăr în așteptarea angoasată a Deznodămîntului inevitabil și detestat. Am să încep cu amintirile cele mai vechi și reale, care urcă, după cite îmi dau seama, pînă la vîrsta de trei ani (la douăzeci de ani, mai aveam amintiri și mai vechi, de la doi ani, din care, mi se pare, n-am păstrat astăzi decît cîteva fărîme de imagini, dacă nu cumva acestea nu sînt suprapunerii, simple amintiri imaginare, deși vizuale), - pe urmă, cu povestirea aventurilor pe care le-am trăit pe cînd aveam cinci, șapte, doisprezece, cincisprezece și șaptesprezece ani. Nu știu de ce,

dar nu pot scăpa de imaginea orașului meu natal, pe care nu l-am cunoscut, cum spuneam, decît foarte tîrziu. Este orașul, cred, cel mai urît din univers, cel mai trist, cel mai gol; da, da, tehnica mea de scriitor e proastă, îmi dau seama, - urîtenia, tristețea, goliciunea acestui oraș ar trebui să rezulte din descrierea obiectivă a străzilor, caselor și locuitorilor lui - adjectivele nu spun mare lucru; dar eu nu sînt un scriitor. Era orașul cel mai urît și, totuși, în această urîtenie, cită frumusețe! Cu un amestec de bucurie și de nostalgie îmi amintesc de tristețea lui.

Am fost, puțin timp din viața mea, soldat. Și am fost în acest oraș. Am detestat teribil să fiu. Cum se face atunci că regret atîta tocmai acest timp și acest loc - că le regret cel puțin la fel de tare ca momentele și locurile în care m-am simțit cel mai fericit? Uram urîtenia cazarmii (bag de seamă că, în hidoșenia lor, zidurile dure și goale aveau un patetism aspru, erau intens dramatice), îi disprețuiam și i-aș fi strîns de gît pe imbecilii și ferocii mei șefi (dar cită durere în imbecilitatea lor! cită can-doare și, în definitiv, neputință în ferocitatea lor!), sufeream în fiecare minut, clipă de clipă, pînă și în somn, - dar totul, astăzi, mi se pare aureolat de o grație nespūsă. Ce intensitate în urîtenia cazarmii și a orașului; ce durere, ce disperare ascunsă în plictiseala burghezilor locali; ce comic exploziv în aspectul străzilor caricaturale; ce resemnare la oameni, soldați (țărani, în marea lor majoritate), sau ce revolta ascunsă, refulată!

Da. Mă văd, în amintire, ieșind pe poarta cazarmii, la lăsarea serii, cu, în buzunarul tunicii, un permis care-mi dădea voie să petrec noaptea în oraș, obținut cu prețul atîtor josnicii, sau, după ce escaladasem, plin de teamă, zidul, fiindcă permisul îmi fusese refuzat.

Traducere de Nicolae Manolescu

Je suis né dans une petite ville, sur la rive de l'Olt, pas loin du Danube, très peu de temps avant la guerre de 1914. Au fur et à mesure des fonctions de Directeur de la Préfecture, chef de cabinet, chef des services préfectoraux. Il était appelé "le petit droit" du préfet; il allait bientôt être nommé "préfet par intérim", poste qu'il illustra brève ment, puis, pendant plusieurs mois. Puis, nous retournâmes à Bucarest, capitale de la Roumanie, dans la maison de mes grands-parents paternels.

Je ne revins dans ma ville natale que vingt-un ans plus tard, pour y faire mon service militaire. La ville était dominée par la caserne du troisième régiment d'infanterie qui se trouvait au haut de la colline; les rues en colimaçon, entouraient celle-ci, en descendant les pentes. Lorsque il pleuvait, les rues étroites et pierreuses de la ville se transformaient en torrents impétueux. Je ne devrais certainement pas commencer mon récit par la description de la ville de Slatina que je n'ai connue brièvement pas très longtemps à ma naissance, et je ne devrais pas non plus sauter à l'âge le plus de vingt ans; tout était différent avant cette époque; j'étais devenu ce que je suis, j'avais plus rien à attendre de la vie - tout au plus

mais et, pourtant, dans cette laideur, une telle beauté, et c'est avec un mélange de joie et de nostalgie immenses que je me souviens de ce village.

J'ai été très peu de temps soldat dans ma vie. C'est dans cette ville que je l'ai été. Et j'ai terriblement détesté ce temps et cet endroit, - que je regrette autant, au moins que les moments et les endroits où j'ai été le plus heureux. J'ai haïssé la laideur de la caserne (je n'aperçois que, dans leur hauteur, ces murs durs et dépourvus d'ornement, - je souffrais à chaque minute, à chaque seconde, presque sans me soucier, - mais tout, aujourd'hui, me semble aureolé d'une grâce indécible. Quelle intensité dans la laideur de la caserne et de la ville; quelle douleur, quel désespoir caché dans l'ennui des bourgeois, quel comique explosif dans l'aspect de ces rues caricaturales; quelle révolte dans la posture des soldats (parsons, en grande majorité) ou quelle abjecte cachée, enfouie!

Oui. Je me vois, dans le souvenir, sortant de la caserne, à la nuit tombante, avec, en poche, dans la poche de ma vareuse, un permis de passer la nuit en ville, obtenu au prix de quelques bassesses, - et, après avoir franchi le mur, la permission m'étant

parvenue, je me voyais être refusé.

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI...

Seducerea și abandonarea cititorilor

FLORIN SICOIE a debutat în 1988, cu romanul *Herbert*, scris în perioada 1980-1985. Autorul, născut la 6 iulie 1956 la Ploiești, a atras imediat atenția criticilor literari (Nicolae Manolescu, Al. Călinescu, Marian Papahagi ș.a.) printr-o nostalgie a lumii burgheze și prin eleganța stilului. Era surprinzătoare și vârsta la care fusese scris romanul (între 24 și 29 de ani), cu atât mai mult cu cât subtilitatea observațiilor psihologice, lentoarea rafinată a ritmului narativ ca și plăcerea vicioasă a autorului de a fi desuet presupuneau o anumită maturitate artistică. (Romanul, reeditat în 1998, cu o prefață de Dan-Silviu Boerescu, a făcut încă o dată impresie bună.)

După un debut mai mult decât promițător (singurul motiv de îngrijorare în legătură cu evoluția tânărului prozator constituindu-l influența - prea vizibilă - exercitată asupra lui de Nicolae Breban), Florin Sicoie și-a abandonat însă cititorii, dezamăgindu-i pe cei care pariaseră pe el. Angajat în tot felul de aventuri profesionale și existențiale, el s-a îndepărtat de proză. În 1992, a revenit în atenția publicului cu o carte stranie, *Tratat asupra cozii*, în care, parodiind cu artă stilul științific, făcea o analiză fantezistă și ironică a *statului la coada* din timpul comunismului (pentru înlăturarea oricărui echivoc, titlul cărții chiar așa ar fi trebuit să sune, *Tratat asupra statului la coadă și nu Tratat asupra cozii*).

Iar de atunci - nimic.

Abia cu un an și ceva în urmă, Flo-

rin Sicoie s-a înfățișat din nou înaintea publicului ca prozator, tipărind volumul *Sâmbăta engleză și alte povestiri*. Textele sunt datate, astfel încât putem afla că în marea lor majoritate au fost scrise tot la începutul deceniului nouă, probabil într-un moment biografic fast, de maximă productivitate literară. Practic, prozatorul *tot nu s-a întors la uneltele sale*. Poate fi considerat în continuare, în raport cu cei care îl admiră, un trădător. Dar aceasta nu ne împiedică să citim cu plăcere proza scurtă scrisă de el în urmă cu douăzeci de ani.

Sâmbăta engleză...

PRIMA povestire din sumar (de la care s-a împrumutat titlul întregului volum), *Sâmbăta engleză*, este o capodoperă. În numai 16 pagini, autorul povestește viața a două Emma Bovary din România comunistă (textul datează din 1982): Gina și Mona, prima de patruzeci de ani, a doua - de douăzeci și cinci.

Spre deosebire de eroina lui Flaubert, condamnată de soartă să trăiască în provincie, personajele prozatorului român duc o viață provincială doar în ceea ce privește amorul. Lipsite de *sex-appeal*, ignorate pe piața atracției erotice, ele rămân mereu la periferia a ceea ce se întâmplă important între bărbați și femei. Un ziar care ar cuprinde știri despre viața lor sentimentală ar fi neinteresant și ar sta nevândut pe tarabe.

Ceea nu prezintă interes pentru un ziarist devine însă un subiect pasionant pentru un prozator:

“Nu erau căsătorite, desigur. Gina fusese, cu zece sau cincisprezece ani mai înainte. Când în viața ei pătrunsese cu măreție un bărbat ceva mai în vârstă, funcționar sau contabil sau comisvoiajor. Un personaj clădit din îngâmfare și dintr-o siguranță unsuroasă, care-o părăsise fără explicații după câteva luni. Iar Mona nu reușise decât să se îndrăgostească, de două sau trei ori. Întotdeauna de bărbați însurați și mai mari decât ea, pe care-i speriasse cu dorința frenetică de măritiş. Nici chipul ei nu-i inspira prea tare. Mona era o domnișoară ștearsă și sfioasă, pielea ei, pergamentoasă și rece, trupul ei, mirosind a săpunuri ieftine și a lavandă, n-ar fi smuls nimănui declarații înfocată.”

Florin Sicoie studiază cu atenție și înțelegere omenească, iar de la un moment dat cu duioșie această dramă a urâteniei unor femei. Ele nu se acresc, ca altele, ci își păstrează ingenuitatea și speră, sfioase, să fie luate cândva în considerare de bărbați. Obosite de așteptare, dar simțind că este de datoria lor să reziste, Gina și Mona pleacă în fiecare sâmbătă la Predeal, închiriază o cameră la hotel și iau masa la restaurant, pentru a fi tratate timp de o oră ca două doamne, pentru a se bucura de lumina candelabrelor și de politețea chelnerilor. Ora aceasta le costă economiile făcute eroc timp de o săptămână, dar trista afacere le convine, întrucât le întretine iluzia că existența lor are un sens.

Ideea mai profundă a povestirii este că ritualul “sâmbetei engleze” reprezintă și o formă de a apăra ceea ce a mai rămas din demnitatea umană împotriva uniformizatorului regim comunist.

Autorul face, de altfel, ca textul să aibă numeroase semnificații posibile, adevărate *irizații*, de genul celor care apar când cineva rotește încet un diamant în lumină.

...și alte povestiri

APROAPE toate textele din volum au farmec, chiar dacă nu ating complexitatea și seninătatea tragică a *Sâmbetei engleze*. Indiferent de condiția lor socială, personajele aduse rând pe rând în plan cuceresc printr-o decentă a suferinței specifică lumii bune. Protagonistul povestirii *Domnul Arthur*, un aristocrat bătrân, de care este îndrăgostită romantic o femeie tânără, se pregătește în tăcere, la sfârșitul războiului, pentru a-i întâmpina cu un pistol în mână pe soldații sovietici. Dezastrul care va fi provocat României de forța de ocupație este cu finețe sugerat de prozator prin descrierea paraginii care cuprinde domeniul domnului Arthur, încă înainte de venirea invadatorilor:

“După ce intram în curte (prozatorul adoptă perspectiva femeii îndrăgostite de bătrânul domn, n.n.), străbăteam, la început înfiorată, apoi din

Florin Sicoie

Sâmbăta engleză

și alte povestiri

Florin Sicoie, *Sâmbăta engleză și alte povestiri*, Cluj, Biblioteca Apostrof, col. “Ianus”, 1998. 132 pag.

ce în ce mai copleșită de încântare, parcul, fostul parc, pe care numai câteva luni de parăsim îl salbătuciseră pe deplin. Ca și cum războiul, schimbările care se apropiau, care aveau să vină, s-ar fi anunțat mai întâi lumii vegetale și obiectelor, nu oamenilor. Sfarâmând havuzurile de marmură, răvășind plantele și nisipul, împânzind cu buruieni aleile greblate cândva cu atâta grijă. Acoperind cu mușchi umed superbele statui.”

Iată însă că în același stil aristocratic reacționează un personaj care nu este un aristocrat propriu-zis când află, găsindu-se la Paris, că în România a venit la putere un partid extremist. Personajul se numește Julius, este scriitor și apare în povestirea intitulată *Sosirea din străinătate*. În loc să se pună la adăpost, rămânând în Franța, el hotărăște să se repatrieze:

“Traversase râul de frontieră cu fruntea lipită de geam, zâmbind. Cu ochii pierduți în undele cenușii, mocirloase. Copleșit de îngrijorare, un timp, dar calm, aproape nepăsător, mai târziu. Topind, în fericirea că-și revedea țara, orice motiv de îngrijorare, orice teamă. În zâmbetul lui era totul, viața trăită frumos, intransigența lui structurală, plăcerea nesecată de a scrie. Ce mai încăpea, dincolo de el?”

În afară de afinitatea sa (declarată pentru Breban, Florin Sicoie are, fără îndoială, și o afinitate pentru Lampe-dusa. El este un poet al declinului, al timpului care fuge ireparabil, al curajului de a miza totul pe o aruncare de zar și de a pierde. Un personaj de genul lui Grobei nu poate pătrunde în proza sa. În această proză au acces oameni distinși, cu sensibilitatea educată, din categoria lui Matei Iliescu, personajul lui Radu Petrescu. Raoul, protagonist al povestirii *Solange* (singura din volum scrisă după 1989), *suferea* în momentul în care, telefonându-i iubitei, aude în receptor cum răsună apelul într-o cameră goală:

“Puțin după cinci dimineața, ploaia încetase brusc, la fel de brusc precum începuse, și, la fel de repede, legătura se restabilise, iar telefonul - a cărui stridență îl oripila - sunase, în sfârșit, în camera lui Solange. Sunase lung, foarte lung, numai că în încăperea ei de la stabiliment nu era nimeni. Lui Raoul îi fu dintr-o dată rău și, închizând scurt aparatul care îl anunța atât de brutal că odaia iubitei lui era goală, se hotărî să nu se mai întoarcă la sanatoriu.”

Ca și aristocrații din povestirile lui, Florin Sicoie apare rar în public, dar fiecare apariție este memorabilă.

Cărți primite la redacție

- Marin Sorescu, *Jurnal. Romanul călătoriilor*, cu un cuvânt înainte al autorului, București, Ed. Fundației “Marin Sorescu”, 1999. 328 pag.
- Marin Sorescu, *Iona. Teatru*, București, Ed. Fundației “Marin Sorescu”, 2000. 72 pag.
- Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*, cuvânt înainte de Costache Olăreanu, București, Ed. Fundației Culturale Române, 1999. 372 pag.
- Gheorghe Drăgan, *Poetică eminesciană (temeiuri folclorice)*, Iași, Ed. Polirom, 1999. 256 pag.
- Paul Eugen Banciu, *O călătorie cu aero-planul peste muntele erodat*, Timișoara, Ed. Marineasa, 1999. 276 pag., 24 000 lei.
- Katia Fodor, *Pietre, pietricele, nisip, pœzii*, București, Ed. Cartea românească, 1999. 88 pag.
- Marta Petreu, *Un trecut deocheat sau “Schimbarea la față a României”*, (studiu), Cluj, Biblioteca Apostrof, 1999. 436 pag.
- Daniel Vighi, *Apocalipsa 9, “retroproze”*, Pitești, Ed. Paralela 45, 1999. 126 pag., 11 250 lei.
- Gheorghe Sofronie, *Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920*, studiu introductiv, îngrijire de ediție și note de Constantin Schifirnet, București, Ed. Albatros, 1999. 282 pag.
- Ion V. Strătescu, *Îngerul venețian*, roman, postfață de Henri Zalis, București, Casa Editorială Odeon, 2000. 368 pag.
- Cristian Tudor Popescu, *Omohom, “ficțiuni speculative”*, cu o prefață de Lucian Boia, Iași, ed. polirom, 2000. 224 pag.
- Lucia Olaru Nenati, *Coridorul dintre ceasuri*, proză, Timișoara, Ed. Augusta, 2000. 178 pag.
- Radu Săplăcan, *Ușor, deasupra lumii*, poeme, Bistrița, Ed. Charmides, 1999. 36 pag.
- Dan Movileanu, *O alergare mai lungă decât moartea*, poeme, Iași, Ed. Junimea, 1999. 86 pag.

CANONUL FEMININ

CRONICA
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

VRÎND-NEVRÎND, în fața oricărui poete ne punem întrebarea în ce măsură corespunde producția ei „poeziei feminine”. Întrebare pe care o precedăm cu cea dacă există o atare poezie. În chip curent (lăsând la o parte analiza conceptului care conține neîndoios o doză de preconcepție), prin „poezie feminină” înțelegem ilustrarea unei scheme din care fac parte afectivitatea intrinsecă (erotică și maternă), senzualitatea exacerbată, universul domestic. Reperetele ei sînt, așadar, ambianța emoțională și decorul fiziologic. Împrejurarea că multe poete se îndepărtează de acest canon îl poate, firește, invalida în realul textual, fără a-l suprima complet din conștiința noastră, care se poate raporta, de asemenea, la un real textual de factură „tradițională”. În unele momente, sîntem înclinați a refuza pur și simplu departajarea în cauză. În altele însă... Ștefania Ploeanu e o autoare care ține a-și dovedi „emanciparea”, ieșirea de sub tutela unei feminități imprescriptibile. Drept care ne aduce la cunoștință că și-a „cheltuit” viclenia, *id est* strategia disimulatoare atribuită sexului său, cea preocupare de-a așeza capcane pe căile presărate de pericole ale vieții: „Toată fericirea/ pot s-o dăruiesc/ azi gratuit/ nimic nu mai am de ascuns/ simulacru, viclenia/ cea minunată/ s-au cheltuit/ hăituaia lupească/ acum/ e a clipei// doar clipa/ mai e un călău/ în repaos” (*Repaos*). Altminteri, adică fără acest act de „generozitate”, am fi avut a face cu „cruzimea” ființei care, mai slabă fiind, înțelege a se apăra uneori cu ferocitate în competiția vitală: „Te lamentezi privindu-mi/ mina inertă/ fără prietenie/ sînt crud, așa spui./ ba eu, femeia/ sînt cea mai crudă/ sînt muma/ moartea/ floarea/ stai și gîndește// așa, neatins./ am să-ți las eu întreagă/ ție, durerea!” (*Cruzime*). Consecința e libertatea,

plonjarea în poezie nediferențiată, în mediul căreia bărbatul și femeia au drepturi egale, în temelii unei „democrații” a spiritului creator. Autoarea savurează această „dezrobire” care, în cazul d-sale, îi aduce nu doar posibilitatea de-a „măcelări” după plac cuvîntul, ci și ieșirea din gineceu: „Cuvîntul este liber/ extaz negativ/ al melcului/ s-a dat liber crimei/ în cuvînt// eu cred că-s vie/ și-n mers; nu se petrece/ nimic deosebit/ se sfărîmă ziduri/ se sparg retine/ se afișează alte vieți/ alte prețuri” (*Marfă*). Putînda de-a face orice e celebrată ca o mirifică perspectivă (e de citit aci un succes relativ recent, o izbăvire de servituți a căror durată apare neînsemnată în raport cu veacurile, cu mileniiile stării de inferioritate): „Trupul, aici,/ conduce/ mașinăria timpului/ strict încadrat; pîrghiile/ lumii sculptate/ în aerul pietrei;/ pot realiza orice:/ între mine și tron/ nu încap/ decît o explozie// Phoenixul/ va înflori/ miriade de aștri/ clipind” (*Explozie*). Atît de surprinzătoare e o asemenea conștiință a libertății, încît se ivesc normale griji față de „greșelile” ce ar putea rezulta din aplicarea puterii astfel dobîndite: „Un gest, unul singur/ al mîinii mele/ în viitor –/ istoria explodată/ voi mutila un chip/ necunoscut/ dorința mea este/ să nu mișc un deget/ să nu chem/ din greșeală, dezastrul/ ce mă provoacă, istoria” (*Mutilare*). Cum poate fi folosită, practic, libertatea poetului? Prin tranziția fapturii în cuvînt (cuvîntul fiind o esență, însă și o inexorabilă margine a libertății): „Ce strîns mă iubești;/ o, de durerea/ absurdei iubiri/ îmi trec timpla iute-n/ aste cuvinte/ de parc-ar fi arsă;/ ochiul hain/ m-a spulberat/ brațul mă strînge/ dar nu mă mai vede” (*Gustul din urmă*). Autoarea se teme de vid: „Bandaje aseptice/ ale vidului” (*Ecorșaj*). Ceea ce o face să-și dorească un adăpost în imagine (nu e o cochetărie speculară, de vreme ce oglindirea e monstruoasă, macabră): „Da, iată semăn/ halucinant cu mine/ ca o icoană cum apa se-azvirle-n/ propria-i oglindă/ ce-ar fi/ să mă vezi/ deodată/ pierind vederii// aflînd în sfîrșit/ că nu mai pot fi/ decît carne și oase/ ca moartea?” (*Oglînda*). De remarcat că

imaginea („vedenia”, cum i se zice, dintr-un reflex superstițios) depășește în semnificație viața sterilizată, „neutră”, prin luciditatea lirică: „vedenia este/ mai mare decît/ însuși viața/ mea neutră” (*Mutilare*). Evident, această ființă abia ieșită din sclavia tăcerii (din subordonarea socială a sufletului feminin), domică de comunicare, e greu adaptabilă, predispusă la o criză morală, înclinată a percepe existența ca un izvor de frustrări, de „trădări”. Deci predispusă la o criză morală: „Tu poți a-mi spune:/ ai învins –/ documentul adînc/ și incontestabil al trădării/ este viața” (*Document*). O „reușită” i se pare a fi însuși moartea: „Mina-mi întînsă/ acum către tine:/ dovada că moartea/ mi-a reușit” (*ibidem*). Notațiile devin cinice, atît în registrul obiectiv („pe ecran, o muscă/ a ațipit// direct pe lama/ unei săbii” – *Oboseală*), cit și în cel subiectiv: „Benign, oboseală/ am realizat/ durerea scurtă/ surzenia tălpilor/ iradiind/ de-atîta mers” (*ibidem*). Fiind resimțită lumea precum „un dar strivitor”, poeta cîntă pe corzile unor stări-noțiuni declinate, care o conduc la limita inefabilului, deci a unei noi amușiri: „Insolubila este/ sarea deziluziei/ lacrimii reci/ vezi acum/ halucinația/ remușcarea// sînt în viața asta/ pură prezență/ mută” (*Ipocrizie*). Stadiul ultim al acestei descompuneri îl constituie destrămarea somatică, dispariția trupului. Motiv de mîndrie pentru poetesele ce-și cîntă înflorirea nubilă ori maturitatea furtunoasă a simțurilor, aci alcătuirea trupezăscă adoarme, orbește: „Probabil acesta-i trupul/ meu, întîns;/ grijă să nu/ calc pe el, să nu cad, voi/ crea acum un spațiu mărit;/ prestanța degetului/ în primplan, aboslut/ va crea/ un nod în privire;/ privirea-i/ acum îngrozită// și nu mai vede/ trupul/ enorm” (*Nod*). Poeta ajunge a se feri de propriul său corp ca de un asasin: „E trupul, desigur/ e fostul prieten/ și totuși/ mă ferec ca de ucigaș” (*Nimic*). Notificată fiind tristețea ca un „virus” distrugător („Virus paralizînd/ toate sistemele de apărare” – *Virus*), trupul sfîrșește prin a deveni – exteriorizîndu-se – un obiect estetic: „capul mi-e poate/ cristal perfect/

craniul translucid/ ștergerea/ opacității ființei/ acum iarăși se vede/ în spatele meu/ obiectul/ l-am frînt/ l-am rivnit” (*ibidem*). În pofida unor astfel de renegări ale feminității consacrate, Ștefania Ploeanu vădește și o seamă de recăderi în condiția sa primordială. Decorporalizarea, în beneficiul estetizării, e un fenomen relativ. Regretînd, în unele clipe, corporalitatea pierdută, poeta încearcă a o repune în drepturi, privind și palpînd realul, care, în concretetea-i halucinantă, ține în cumpănă extincția. Viața și moartea își amalgamează „direcția”: „Filmul real/ palpez și vîd totul/ nenorocirea, moartea/ singe curat, il gust/ nici un grăunte/ de certitudine/ ah, totul, totul/ este real;/ de-aș putea scoate/ un deget, o unghie/ din asta-nîmplare// un fir de păr/ ar flutura, ar spune/ morții mele direcția/ sau mie direcția morții” (*Direcție*). Ori în același registru, cu o notă de triumfală sacralizare într-un orizont înseninat: „Și totuși trupul/ prezent/ mărturie/ groaznică/ visului;/ pește putred/ nisipul/ naruit;/ la un pas de ocean/ alături foșnetul/ respirației neauzite/ ca viscera/ zeului// lumea-simbol/ stă chiar alături/ în viitor” (*Simbol*). Reapare cochetăria: „Tu știi că un păianjen/ ce mi se lasă-n păr/ e semn de dragoste/ iminentă, vechi semn/ aproape caduc” (*Semn*). Ca și: „Zimbesc mi-n drept/ hipernatural/ o șuviță;/ ce vreau să spun/ se-arată-n vis;/ nu te pregăti/ pentru revelație/ hazardul/ e minunat/ o să urmeze/ clar și sfîrșitul/ de multe ori/ am tăiat eu în vis/ gîtul ființei/ și i-am lipit/ c-un cerc de aur/ ireparabilul/ ei gît frumos;/ strîngi mortu-n brațe/ vezi vipera/ născîndu-se chiar/ din gura-ți/ perfectă, fugi/ cu fructul dulce, lipicios/ hipnotizînd paznicii” (*Ireparabil*). Astfel, eterna Evă își recunoaște, cu o galeșă remușcare, „pacatul”, absorbit și absolvit de poezia de care se arată vrednică. Aptă a-și hipnotiza angelicii paznici, fuge înspre noi cu fructul dublei cunoașteri, etice și lirice, fruct senzual, „lipicios” de materie metaforică ce se prelinge în stihuri.

Ștefania Ploeanu: *Starea de juxta-punere*, Asociația Scriitorilor din București, Ed. Cartea Românească, 1997, 48 pag., preț nemenționat

Polemici

Un răspuns care mă confirmă

REVISTA 22 (nr. 10/2000) găzduiește o replică a d-lui Norman Manea la articolul meu “În plin absurd” (*România literară*, nr. 8/2000), articol, după d-l Manea, plin de “confuzii și denaturări”. Care ar fi acestea rămîne secretul d-lui Manea (“nu mă pot referi, din păcate, la multe confuzii și denaturări pe care le conține acest text”), domnia-sa pretinzînd cititorilor să-l creadă pe cuvînt. Este mai comod să polemizezi astfel, dar nu știu și cît de convingător.

De fapt, obiectul replicii d-lui Norman Manea îl constituie referirile din articolul meu la domnia-sa, în număr de două. Spuneam anume că în discuțiile din ultimii ani despre Holocaust și Gulag, survenite mai ales după apariția în Franța a *Cărții negre a comunismului*, dar și a versiunii franceze a *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, d-l Norman Manea este printre aceia care dezaprobă analogia Holocaust-Gulag, socotînd că punerea în relație a celor doi termeni ar stînjeni condamnarea antisemitismului și cinstirea victimelor Holocaustului. Faptul că d-l Gabriel Liiceanu, într-o cuvîntare ținută la Comunitatea Evreiască din București, a recurs la mai sus pomenita analogie, găsînd echivalențe între suferințele provocate de fascism și cele provocate de comunism, a fost rău văzut de d-l Norman Manea. Concluzia mea era că această percepere discriminatoare a răului cauzat de Holocaust și cel cauzat de Gulag nu ne poate duce, prin escaladări de fiecare parte, decît în absurd.

Felul în care i-am prezentat în articolul meu poziția, d-l Manea îl taxează în 22 drept o “manipulare” prin “scoatere din context”. Și oferă cititorilor un fragment din articolul său “Incompatibilitățile”, apărut în *The New Republic* și reluat în 22 (nr. 23/1998), pe care îl consideră pe deplin lămuritor asupra poziției sale. Și chiar este.

Îl reproduc aici integral, din 22, spre a înlătura astfel acuzația de “decupaj manevrat” pe care mi-a adus-o d-l Manea.

Așadar: “În primăvara 1997, directorul Editurii Humanitas, care publicase *Jurnalul* lui Sebastian, a ținut la Comunitatea Evreiască din București o prelegere intitulată, emoționant, *Sebastian, mon frère*. O declarație de simpatie față de suferința evreiască, pe care conferențiarul o motiva prin ceea ce suferise el însuși sub comunism și ulterior. O analogie care nu mai lăsa loc pentru o reală condamnare a antisemitismului și Holocaustului sau pentru o analiză onestă a «fericitei culpe» a unor intelectuali ca Eliade, Cioran, Nae Ionescu, Noica”.

Nu mi se pare că este cazul să insist asupra unei evidențe: ce am transcris mai sus din d-l Norman Manea confirmă în totul ce spuneam eu în articolul care l-a supărat. Domnia-sa este discriminator când se raportează la cele două teribile flageluri ale veacului, comunismul și fascismul, și vede Holocaustul și Gulagul în termeni concurențiali. În loc să mă combată prin citatul oferit revistei 22, cum intenționase, d-l Manea mă întărește în ce afirmasem anterior despre poziția sa.

Gabriel Dimisianu

Apelul oamenilor de cultură pentru salvarea editurii Minerva

CUNOSCÂNDU-SE faptul scandalos că Editura „Minerva” a fost vîndută numai pentru 207 milioane lei fără respectarea regulamentului de licitare; că fondurile editurii în valoare de circa 360 de milioane, existente în cont înainte de licitare (provenite din subvenții interne și internaționale) au fost însușite de cumpărător în mod nejustificat fără a se îngriji de derularea producției editoriale și de plata colaboratorilor și a altor cheltuieli și că perspectivele continuării colecțiilor de autori și a edițiilor critice au fost reduse la zero, subsemnații, scriitori și intelectuali, îngrijorați de soarta literaturii române clasice, moderne și contemporane, solicităm anularea licitației și eventual repetarea acesteia cu respectarea legii; stabilirea unor forme de finanțare (inclusiv statale) pentru continuarea activității editoriale conform proiectelor specifice și acceptarea unui statut special de instituție culturală ce se îngrijește de tezaurul limbii și literaturii române scrise.

În ordine alfabetică, au aderat următorii: Tiberiu Avramescu, Constantin Abaluță, Vasile Andru, Mircea Angheliescu, Liviu Antonesei, Nicolae Breban, Ștefan Borbely, Mircea Borcilă, Mircea Bentea, George Balaiță, Ioan Buduca, Daniel Banulescu, Dan Silviu Boerescu, Alexandru Balaci, Nicolae Balotă, Vasile Baghiu, Emil Brumar, Romulus Bucur, Magda Cârneli, Mihai Cimpoi, Constantin Ciopraga, I. Cheie-Pantea, Ruxandra Cesereanu, George Cușnareanu, Maria Luiza Cristescu, Mariana Codruț, Traian T. Coșovei, Al. Condescu, Daniel Corbu, Ion Cristofor, Nicolae Coande, Dumitru Crudu, Paul Daian, Mihai Dascal, Rodica Draghinescu, Gabriel Dimisianu, Geo Dumitrescu, Caius Dobrescu, Nichita Danilov, Aurelian Titu Dumitrescu, Ioan Flora, Margareta Feraru, Șerban Foartă, Gheorghe Grigurcu, Bogdan Ghiu, George Gibescu, Horia Gârbea, Dan Grigorescu, Petre Got, Mircea Handoca, Constantin Hrehor, Daciana Vlădoiu, Andrei Ionescu, Mariana Ionescu, Nicolae Ionel, Cezar Ivănescu, Dumitru Irimia, Nora Iuga, Gheorghe Izbășescu, Nicolae Manolescu, Irina Mavrodin, Marin Mincu, Valentin F. Mihăiescu, Florin Mihăiescu, Ion Mureșan, Ileana Mălăncioiu, Cornel Moraru, Mircea Muthu, Ioan Moldovan, Romul Munteanu, Ion Mircea, Iosif Naghiu, Eugen Negrici, Gabriela Omăt, Z. Ornea, Ion Pop, Mircea Popa, Ilie Părvu, George Pruteanu, Al. Paleologu, Ion Simuț, Geo Șerban, Dan Slușanschi, Mihai Șora.

Lista continuă

Restituirea unui adevăr istoric

MEMORIALELE celor care în pușcăriile comuniste au suferit batjocură, și chinuri inimaginabile sunt necesare. Ele dezvăluie adevărul despre teroarea la care au fost supuși cei ce s-au împotrivit dominației rusești și bolșevismului autohton.

Aceste pagini despre o față ascunsă a istoriei noastre adevărate au rămas necunoscute fiind încă lasată în uitare.

Printre mărturiile cutremurătoare despre ticăloșia unei „orânduiri”, impuse din afară, *Memorialul* lui Oliviu Beldeanu, un tânăr luptător în munții Făgărașului, Piatra Craiului sau Retezat, atras în cursă de autoritățile comuniste și executat, este deosebit de cea ce s-a publicat până astăzi. Fiindcă această carte, publicată de *Jurnalul literar* nu numai că face lumină în celebrul proces de la Berna, dar restituie posterității figura unui tânăr erou. Și e de mirare faptul că PNTCD-ul nu a făcut încă nimic pentru a scoate în evidență lupta eroilor săi, lasându-i să zacă în anonim sau uitare, pe când alții nu s-au sfiit să scoată în față prețioși eroi, iar cu nerușinare bolșevică unii își reeditează „Cartile” despre sinistra consoartă a lui Nicolae Ceaușescu, numind-o „regina muncii”, iar alde Pleșița sau Brucan îi cataloghează în zicerile lor televizate drept hoți pe acei neînfricați partizani din munți care duceau o luptă disperată împotriva comuniștilor.

Este deci meritul celor de la *Jurnalul literar* de a fi cercetat și dat publicității acest *Memorial anticomunist din închisoare*, împreună cu mărturiile foștilor camarazi de luptă ai lui Oliviu Beldeanu: Chirilă, Codrescu și Ochiu sau depozițiile unor importanți martori ai procesului de la Berna, printre care: Grigore Gafencu, fostul ministru de Externe al României, principele Nicolae, Mihail Fărcașanu, președintele Ligii Românilor Liberi, foști demnitari români aflați în exil precum V.V. Tilea, Eugen Titeanu și alții.

Memorialul lui Oliviu Beldeanu, scris în închisoare la Berna, se citește pe nerăsuflăte. El cuprinde o experiență de viață ieșită din comun a cuiva având vocația luptei pentru libertate și a patriotismului duse până la sacrificiul propriei vieți.

„Din capul locului imi pusese în gând să nu mă predau viu în mâinile lor. Nu puteam să concep cum aș fi stat eu cu capul plecat în fața guoaielor societății”, notează undeva Oliviu Beldeanu.

Organizator al luptei de partizani din munți, acest tânăr curajos a trecut prin cele mai terifiante întâmplări posibile. A hărțuit trupele de securitate puse pe urmele tinerilor partizani, a organizat sabotaje, a făcut închisoare, a suportat torturi ca atâția alți români care nu se supuneau regimului comunist, a făcut închisoare și în Iugoslavia lui Tito unde a izbutit să treacă după ce lupta partizanilor din munți a fost nimicită, sau, după cum afirmă Dr. Ștefan Racoviceanu;... cel mai fierbinte gând al său a fost să moară în luptă împotriva slugilor Moscovei.

Descendent al unei familii de luptători pentru Unire, din orașul Dej, Oliviu Beldeanu este arestat în 1946: „într-o zi de marți, pe la

inceputul lui februarie, am fost arestat de către ruși și apoi predat Siguranței din Dej, învinuit că aș fi scris pe un perete «Jos Stalin» și «Moarte rușilor». În schimb, scrisesem numai «Trăiască Iuliu Maniu» și «Trăiască PNT».”

Lucrase la ziarul unchiului său, *Ardealul*, care apărea la București. Se inscrieseră voluntar pe front. Ana, iubita lui Beldeanu, fusese violată și omorâtă de ruși, în Bucureștiul „eliberat”. Acest fapt, printre altele, îl va îndârji pe tânărul Beldeanu în lupta sa împotriva comunismului. Tânărul sculptor, (câci Beldeanu era sculptor) nu-și mai poate continua studiile: pentru el, ca și pentru ai săi, începeau persecuțiile și arestările. Oliviu Beldeanu află de arestarea părinților săi și, în ciuda sfaturilor maimarilor partidului țărănist („nu ar mai fi ajutat la nimic luptele inutile în munți”) spunea ei) organizează grupuri de rezistență, alcătuite din tineri patrioți.

O luptă, desigur, periculoasă, inegală fiindcă securitatea trecuse la vânătoarea partizanilor români. Răbdând foamea, frigul, ei încearcă să reziste, dar unii își pierd viața. Între timp începe procesul lui Maniu și al conducătorilor Partidului Național Țărănesc, odată cu prigoana împotriva tineretului studios. „Mulți fusese ră exmatriculați din Universitate fără să li se justifice un motiv oarecare.” Se trăia „într-o măcinare de nervi și de energii de neînchipuit” scrie Beldeanu

Tânărul dar lucidul Beldeanu subliniază în amintirile sale faptul că țărăniștii pierduseră lupta din cauza naivității lor, crezând în așa-zisa *Convenție de pace* care le promisese război liber „garantate”. Ignorând însă faptul că România acelor ani se afla sub ocupație rusească.

„Credeam că acest guvern putea să fie înlatrat și mă întrebam de ce nu o face. Răspunsurile ce veneau erau aceleași cu cele pe care Mureșan și Gheorghe Pop mi le dădeau mereu: «suntem oameni pașnici» și «nu voim să recurgem la forță și așteptăm cu încredere alegerile libere, garantate prin Convenția de pace». S-a văzut cât de garantate!”

Încercând să treacă în Apus, Oliviu Beldeanu este arestat și torturat în închisoarea de la Cluj. Atmosfera de iad de aici este evocată de autor odată cu figurile unor tortionari ca acel Bălan, fost tâlhar, tocmit de comuniști și pus apoi, drept recompensă, primar în cmuna Vișoara, județul Năsăud.

Trece în Iugoslavia dar este și aici arstat, și, când, în fine, după alte suferințe, ajunge la Triest, pune la cale atacul legăției române de la Berna, împreună cu Ioan Chirilă, Ochiu Dumitru și Stan Codrescu. Era în februarie 1955 când cei patru tineri viteji intrau

în Legația statului comunist român de la Berna, vrând să atragă atenția lumii civilizate din Occident asupra României asuprite de ruși, dovedindu-se prin arhiva Legăției că acolo se afla, de fapt, camuflat – diplomatic –, un adevărat viespar al spionajului sovietic. Era, cum va afirma în depoziția sa la procesul intentat celor patru temerari, fostul nostru ministru de Externe, Grigore Gafencu: „un protest teribil, de deznădejde, împotriva vidului moral care domnese în țara lor” exprimând, de fapt „deznădejdea unei întregi națiuni.”

Evenimentul a fost prezentat, bineînțeles, de către autoritățile comuniste drept trădare de țară, iar cei patru viteji taxați de „Scânțea” drept „fasciști”, „criminali”, „teroriști” etc. etc.

Memorialul anticomunist din închisoare al lui Oliviu Beldeanu, ca și interviurile sau intervențiile celor trei precum și ale altor demnitari sau scriitori exilați, documente aflate la Biblioteca română a Institutului de Cercetări Românești de la Freiburg (Germania) restabilesc un adevăr istoric atâta amar de vreme tănuț de comuniști și neocomuniști.

Memorialul este precedat de o admirabilă prefață a lui Titu Popescu, iar procesul de la Berna este analizat cu pertinentă de Mihaela Constantinescu.

Eugenia Tudor-Anton

Izvoare dezghețate

„C E E MAI important: izvorul care curge acum din coasta muntelui, ori ploaia și zăpezile care topindu-se an după an au pătruns în inima muntelui, picătură cu picătură, până ce au găsit un loc prielnic să iasă mai la vale curată și limpede ca lacrima?” Această imagine îi slujește lui Simion Mehedinți în *Premise și concluzii la „Terra”* pentru introducerea argumentației după care „arta poporului e mai tipică decât a individului”. *Mutatis mutandis*, întoarcerea la cărțile mai vechi ale unei culturi redă întreaga importanță a celor rodnice ploi și dezghețuri care ne pot ajuta, eventual, dar nu exclusiv, să „izvorâm” individual în cultură. Cu mai multă vigoare și cu o mai deplină conștiință a adâncurilor decât ar fi posibil printr-o simplă inventariere și datare a acestor tomuri. Ele nici nu sunt propriu-zis depășite (ci de o

S. Mehedinți, *Civilizație și cultură. Concepte, definiții, rezonanțe*, îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghita Geană, colecția „Cărți fundamentale ale culturii române”, Editura Trei, 1999, 390 de pagini, preț nementionat.

prospețime surprinzătoare), nici nu ar trebui, principial, „lasate în urmă”, decât prin includerea lor într-un *curriculum vitae* de sertar. Este ceea ce se și întâmplă de altfel în culturile mari, dovadă: succesivele relansări ale unor bibliografii uitate sau împovărate de prea multe subînțelesuri.

Volumul *Civilizație și cultură*, reunind scrieri esențiale ale lui Simion Mehedinți, se face în mod firesc instrumentul unui asemenea bilanț. Întocmindu-l, Gheorghita Geană (care semnează și un foarte documentat și totodată curgător studiu introductiv) propune abordarea detaliată a contribuțiilor savantului la teoria și metodologia cercetării culturii. Prima parte a volumului va cuprinde ca atare discursul de recepție la Academia Română intitulat *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale* (1920), și de asemenea studiul *Coordonate etnografice: civilizația și cultura* (1930). Cea de-a doua parte, complementară, reunește într-o privire caleidoscopică textele: *Pământul – „casa de educație a neamului românesc”, Legătura dintre istorie și geografie, Fazele geografice ale istoriei* (după *Opere complete*, 1943), *Omul ca factor economic* (din *Geografia economică*, 1922), *Ce însemnează mediul geografic și Urmările sociale ale adaptării la mediul geografic* (din *Antropogeografia*, 1936). Se adaugă *Introducerea la Alia creșterea: Școala muncii* (ediția din 1939), prelegerea inaugurală a cursului de etnografie *Datoria generației actuale* (1933); *Academia, instituție etnopedagogică* (1941), *De senectute. Bătrânețea în cadrul muncii pentru cultură* (1947); în fine, fragmente din *Vindecare și împăcare – capitolul XII în Premise și concluzii la „Terra”* (1946) și capitolul final din *Primăvara literară* (1914), intitulat *Spre optimism*.

Vor fi redescoperite, la parcurgerea acestor texte, ipostazele multiple pe care savantul și le asumă în prelungirea competențelor sale de strictă specialitate. Vocație renașcentistă dublată de o pedagogie constant și variat desfășurată de-a lungul anilor. Pe de altă parte, înviorătoare, buna limbă românească a volumului, directă și poate ușor naivă uneori, încapsulează puteri terapeutice pentru cazurile în care ideile mai sunt încă balmăjite cu o limbă întepenită, de lemn.

Dorin-Liviu Bîțoi

Poezia și deșertăciunea

PAR nenumărate volumașe de versuri pe care mai nimeni nu le citește.

Poezia nu e „deșertăciune”, încearcă totuși să ne convingă Sica Popescu în acest volum (al doilea al autorului, după cum menționează prezentarea bibliografică).

Între granițele ei, valorile se scriu cu majuscule (Adevărul căutat e „Cel de o ființă cu Tatăl” – *Rostul meu*, p.9), veșnicia e încă un atribut al lumii rurale, la fel puritatea („Mergeți la țară, / Unde s-a născut veșnicia”, *Întorțeți-vă/ La izvorul credinței/ Și al iubirii*) șamd – *Numai acolo*, p.87).

În carapacea aforistică a poeziilor, chiar și în cele de dragoste, descoperim un moralist care întreabă, judecă, gesticulează grav, face jurăminte: *Jurământ* –

Sica Popescu, *...Restul e deșertăciune*, Ed. Steady Promotion, București, 1999, prefață Dan Verona (*Un portret al poetului în „vara de noiembrie”*), prezentare bio-bibliografică Ică Bondoc (*Sica omul...*); cu postfața (?) (sic!) autorului, 164 p., 20.000 lei

„Voi purta/ Această iubire/ Cu credință/ Cu care Hristos/ A urcat Golgota” (p.62), *Nerăspunsurile* – „Căutam/ Suntem bolnavi de aflări/ Nerăspunsurile/ Îl vor dispărea/ Mult mai repede/ Pe cel ce-a gândit” (p.42). Apelul la instanțe divine este la fel de serios: „A pleca de lângă tine/ E ca și cum aș îndrăzni./ Fie și-n șoaptă să spun:/ «Doamne./ Eu am aflat/ Un alt Dumnezeu.»” (*Impietate*, p.86) sau o *Iluminare*, mai puțin blagiană: „Fără tine/ Viața mea ar fi fost/ Ca poezia română/ Fără Eminescu” (p.89).

Delicat spus, volumul este inegal. Pe lângă poeziile scurte care se subordonează unei formule a conciziei, a „tacerii”, în care cuvintele umblă fără podoabe, „în pielea goală”, intinim și poezii mai lungi cu o morală explicată, chiar scrise cu ritm și rimă, apropiate de exercițiul facil al versificației, cum este această *Cit încă e timp*, închinată copiilor săi, temă predilectă a autorului alături de cîteva clasice: iubirea, moartea, singurătatea, rostul poetului etc. – „Răsfoiți printre amintirile ce mai sunt/ Poate veți găsi despre mine un cuvînt/ Întrebați-vă suflet, întrebați-vă gînd:/ Unde-o fi tata? El ce-o fi făcînd?”

În ciuda tradiției onorabile în care se înscrie (blagiană – Blaga cel din primele volume sau, altori, soresciană), scufundarea în esențele lumii naște uneori umor – involuntar: „Noptile mele/ Fără tine?! Întreaba o mamă/ Despre durerile facerii” (p.107) sau caragialesc: „Mergeți [cuvintele]/ Și spuneți-i că o ador” (p.35). Dar un ludic discret trece prin unele poezii de dragoste coborîndu-le spre „deșertăciune”: „Îmi ceri să fiu bărbat/ Dar sunt!/ Mă bat cu cei de dinafară/ Și cred că semăn cu o fiară/ Sunt blind cu tine/ Și mai pierd/ O lacrimă/ Din cînd în cînd/ Dar ce frumos să vezi/ Bărbat/ Plîngînd!” (p.50) – poezia aceasta amintește de ritmul vioi al idilelor coșbuciene, aproape ca într-un remake.

Avem, în acest volum, imaginea unui autor care, pe de o parte își reduce universul la cîteva date fundamentale, „Credință/ Iubire/ Poezie/ Restul.../ E deșertăciune.” (p.131), iar pe de altă parte umple aceste coordonate cu reacțiile și sfaturile mândanului.

Roxana Racaru

„Contrafort”, contra...

NU ȘTIU dacă are vreo importanță pentru d-l M. Mihaieș faptul că urmăresc rubrica domniei sale din „România literară” cu cel mai mare interes. „Contrafortul” captivează de fiecare dată prin analiză lucidă a fenomenului românesc postdecembrist, prin raportare la manifestările realității din jurul nostru, printr-un ton de o evidentă causticitate, printr-o atitudine de soldat (sunt convins că nu-i place termenul), ajuns de multă vreme la gradul de mareșal.

În nr. 1/2000 al revistei, sub titlul „Mântuirea prin academicieni” d-l Mihaieș e indignat de faptul că P.F. Patriarh Teotist a devenit „academist”. Are tot dreptul și, bineînțeles, toată dreptatea. Dar lucrurile pot fi privite și dintr-o cu totul altă perspectivă. Paradoxal, dar cea mai umilă biserică (privită din exterior) e oricând mai presus de orice și oricât de strălucitoare academie, de aceea pentru P.F. Teotist e o coborâre (doar e monah), „o adevărată lume”, cum a spus N. Berdiaev în *Sensul creației*, fără să fie și prima, din nefericire. Că în Forul academic român tronează persoane „orbite de patimi”, *nihil nuove sub sole*. Iar regulamentele ori legile, se spune pe la noi, sunt făcute ca să fie călcate și n-ar trebui să ne mire prea tare când e vorba de... „nemuritori”, la care orgoliile întotdeauna au fost pe măsură.

Dar „uluiala” d-lui M. Mihaieș nu se oprește aici, căci domnia sa trage, ca să zicem așa, un semnal de alarmă pentru tot românul: „Buba e alta: onorul căzut din senin pe preafelicita scăfârlie e încă un episod din primejdioasa operație a împingerii Bisericii Ortodoxe Române în prim-planul vieții publice. N-am să obosesc să repet: cu cât rolul bisericii e mai pronunțat, cu atât valorile democrației, liberalismului, ale societății civile sunt mai amenințate!”

Într-adevăr, autorul se dovedește a fi

neobosit în blamarea Bisericii și a fost de-a dreptul oripilat atunci când sondele de opinie au evidențiat încrederea confracților domniei sale în „instituția” pomenită mai sus. E oare cazul să-i aduc aminte omului de cultură M. Mihaieș, nu că neamul românesc s-a născut creștin (truismul acesta e înțeles de mulți cam anapoda), ci cu totul altceva, și anume că folclorul nostru, cu rădăcini adânci în spiritualitatea traco-geților, e o dovadă incontestabilă a prezenței Bisericii în conștiința atâtor generații de români? Înainte vreme, în casele lor, copilul venea pe lume *prin voia Domnului*, tinerii își uneau destinele *în fața lui Dumnezeu*, iar bătrânii, când le suna ceasul, *adormeau în Domnul*. Ovidiu Papadima își încheia unul din capitolele lucrării *O viziune românească a lumii* (Ed. Seculum I.O. Buc., 1995, p. 178) cu o concluzie unde se confirmă ideea aceasta: „E (în creația artistică populară) o imensă frăție între cosmos, om și Divinitate, în care trupul și sufletul se confundă, în care nu există granițe certe între «împărăția cerului» și «lumina lumii» concrete.”

Am ajuns acum, după eradicarea „ciumei roșii” să trăim coșmaruri provocate de primejdia Bisericii? Sunt amenințate valorile democrației? Atâta amar de vreme am fost obligați să stăm smirnă în fața gângavelor ucuzuri moscovite, iar astăzi ne-a luat ochii (sper că nu și mintea) strălucirea de paieță dichisită a „culturii coca-cola”, în prea evident divorț cu Biserica. Dacă îmi aduc bine aminte, John Lennon făcea prin anii '60 o declarație de o stupiditate rar întâlnită: el spunea atunci că formația „Beatles” a ajuns mai populară decât însuși Isus. Din păcate, n-a apucat să se bată peste gură... De o asemenea tristă celebritate avem și un exemplu românesc. Iată ce declara al nostru I.D. Bălan în vol. *Cutremur de suflet*:

„Am dus pe umeri timpuri grele (...)

Și cruci mai mari decât a dus Isus”. Mândria luciferică nu are vreme să se cutremure, fiindcă ea este responsabilă pentru continua subminare a esenței în favoarea aparenței, cu multiplele ei fațete. Aceeași „distinsă” aroganță, sfărâmând relația firească a omului cu Dumnezeu le-a dat cetățenilor Pământului – „muști de-o zi” – impresia că se pot conduce numai după legi proprii, numind aceasta de obicei democrație, indiferent de ambalajul de prezentare. Catolicii, se pare, nu s-a dezmeticit nici astăzi pe de-a-ntregul, având în vedere că, în urma schismei, aici au proliferat atâtea secte, fiecare socotind că deține adevărul suprem și în numele căruia multe din ele au un comportament vecin cu violența. Sigur, un model demn de urmat le-au dat tot predecesorii, atunci când au purces la „catehizarea” populației din America Latină, iar exemplele ar putea continua...

Facem genuflexiuni în fața democrației occidentale. Dar Dumnezeu, cernut acolo prin sita raționaliștilor și nu numai, e Pantocratorul, și ale Lui sunt toate, date nouă spre vremelnică și chibzuită administrare. Din nefericire, tot acolo a fi, cel care dă încredere, spranță, echilibru, a fost detronat fără menajamente în favoarea verbului *a avea*, cu o mie și una de fețe, labirintic, prin excelență, din capcana căruia nu se poate ieși decât prin lepădare și zbor. N-a zis românul atât de simplu că „banul e ochiul dracului” și că „lăcomia strică omenia?”

Într-o societate în care toți se închină banului, de la C. Noica zicere, puterea discreționară este a numeralului, asociat cu pronumele *eu*, iar numeralele, nu-i așa?, „împart și despart lucrurile, ca și pe oameni”. (*Modelul cultural european*, Ed. Humanitas, Buc., 1993, 157), în vreme ce pronumele nu se lasă nici el mai prejos, răcnind cât îl ține gura: je suis la vérité! Ceea ce se aude e o hăr-

mălaie, punctată de reglări de conturi, atât la propriu, cât și la figurat, pe când ochiului i se rezervă spectacolul bestialității junglei. Spunea P. Tuțea: „Eu definesc strălucirea epocilor istorice în funcție de geniul religios al epocii, nu în funcție de isprăvi politice.” (*Între Dumnezeu și neamul meu*, Fundația Anastasia, Ed. Arta Grafică, Buc., 1992, p. 345).

D-l M. Mihaieș a construit deja, după cât se pare, un nou scenariu; România-stat fundamentalist ortodox de inspirație musulman-asiatică. Nu-mi pot imagina cum e posibil să gândim așa de strămb câteodată? La temelia Bisericii stă jertfa de pe Cruce a Mântuitorului, *Biserica însemnând, în primul rând, comuniune în iubire*. Prin credință și dragoste omul își împlinește personalitatea, cu icoana Răscumpărătorului în față și mai ales în inimă. În Dumnezeu, Care este iubire absolută, nu poate fi vorba de o despărțire între „eu” și „non eu”, trei Pesoane fiind de o ființă. Biserica ortodoxă îl cheamă pe om permanent pentru reclădirea sa spirituală și niciodată nu a forțat pe nimeni să-i calce pragul. Așa că să nu se sperie d-l M. Mihaieș de o eventuală dictatură a B.O.R. Ceea ce s-a întâmplat în anii '30 nu a fost o „conjunție a ortodoxismului (nu sună bine deloc acest cuvânt) cu politicul”, ci un penibil accident politic traumatizant, care a încercat să se încoroneze cu o aureolă de împrumut, sfidând, de fapt, valorile Ortodoxiei.

D-l M. Mihaieș declară că nu va obosi să repete că Biserica reprezintă un pericol pentru democrație. Raportul este exact invers. Pervertirea și convertirea libertății în libertinaj (idolatrizarea aspectelor materiale ale vieții, inclusiv succesele tehnologice, i-au furat omului punctul de referință moral, făcându-l individ doar al prezentului. El însuși se crede un fel de Dumnezeu, când, fără să realizeze, e într-o continuă derivă. Încă înainte de Hristos, Aristotel spunea umanității că scopul ultim al acesteia e eliberarea ei de materie și o spiritualizare desăvârșită. Ce ar mai fi de spus? Că cea care într-adevăr nu va obosi va fi Biserica. Ea va continua să-i cheme pe oameni spre a-i salva din starea lor de efemeride și a le reda ceea ce au pierdut – veșnicia. Hulind-o, rastignim în continuare Adevărul și ne subordonăm minciunii. D. Stăniloae atragea atenția în *Iisus Hristos sau Restaurarea omului* (ediția a II-a, Ed. Omnișcop, Craiova, 1993, p. 237) că „adevărul e unul, e unitate în multiplicitate armonică, pe când contrafacerea are nenumărate posibilități”.

Închei, amintindu-i distinsului om de cultură Mircea Mihaieș că slujitorii Bisericii Ortodoxe Române vor fi având și ei păcate (*errare humanum est*), însă:

- 1) nici unul nu se confundă cu Biserica în întregul ei;
- 2) dacă greșeala e de multe ori vizibilă, penitența lor rămâne întotdeauna ascunsă;
- 3) numai datorită rugăciunilor zilnice ale acestora ne mai ține pământul la ora asta, democrați sau nu. Cine are urechi de auzit să audă!

Ioan de la Râșca

29 ianuarie
în ziua Aducerii moaștelor Sf. Sfințit
Mucenic Ignatie Teoforul

Stimate domnule Manolescu,

REGRET nespuse, după ce am avut bucuria de a publica cu numai câteva luni în urmă o nuvelă în revista dv., mă văd, iată, nevoit să recurg la dreptul de replică prilejuit de publicarea în „România literară” (nr 8, 2000) a textului lui Vasile Popovici. E vorba acolo de o recenzie la cartea doamnei Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, un jurnal, după câte înțeleg, al primilor ani parizieni ai autoarei, însemnări rectificative apoi note în care se strecoară și numele meu.

Nu vreau să polemizez aici cu memoriile cunoscutei ziariste, o voi face la timpul și la locul potrivit. Doresc însă, stimate domnule Manolescu, să-mi exprim indignarea față de textul publicat de revista ce o conduceți și mai ales să protestez contra unei anumite fraze de o rară lipsă de onestitate din partea unui diplomat în post contra unui cetățean al unui stat prieten. Iată această frază: „După ce recent am putut citi, chiar în paginile *Monde*-ului, cum a fost el (subsemnatul, n. r.**) până mai ieri (dar azi?) infiltrat de K.G.B. ar fi fost de toată frumusețea să aflăm că nici securitatea noastră (a autorului, a revistei, a națiunii române? n. r.**) nu s-a lăsat mai prejos.” Ca să zic așa, acest domn pare extrem de familiar cu serviciile comuniste sau post-comuniste de dezinformare.

Aș dori ca dl consul să-mi notifice numărul și data la care această afirmație a apărut în cotidianul al cărui cronicar și colaborator sunt de mai bine de trei decenii. Cum el nu va putea s-o facă, mă voi vedea obligat să fac apel la justiție dar, cum domnul cu pricina se află acoperit de imunitatea diplomatică, va fi Ministerul de Externe de la București care va răspunde.

E cineva oare, în redacția domniei voastre, stimate domnule Nicolae Manolescu, care să fi citit textul acestui Vasile

Popovici, obscur critic timișorean, fost senator al defunctei Alianțe Civice? Dacă aceasta se adevărește, responsabilitatea unor astfel de afirmații extrem de calomnioase (în ton cu unele de același calibrul ce apar în „România Mare”) cad și în sarcina revistei pe care o conduceți. Pe de altă parte, în legătură cu polemica iscată în revista „22” – cu ecouri în „România literară”, „România liberă” și „Orizont” – în legătură cu dosarul „Imposibila memorie a Estului” publicat în *Les temps modernes* (Nov. dec. 99) și în jurul recenziei pe care am semnat-o în cotidianul la care colaborez (unde am prezentat de-a lungul anilor cele mai importante figuri ale literaturii române de la Mateiu Caragiale și Mihai Eminescu, până la Max Blecher și Mircea Cărtărescu, ce au avut norocul să apară în expresie franceză) îmi rezerv dreptul de a interveni ulterior.

Fiind convins că veți avea amabilitatea de a insera aceste câteva rânduri în revista dv., permiteți-mi, stimate dle Manolescu, să vă trimit expresia sentimentelor mele triste.

Cu salutări colegiale,

Edgar Reichmann

P. S. Îmi permit să remarc că textul la care mă refer care conține fraza calomnioasă citată mai sus, fiind difuzat prin Internet, cade sub deplina incidență a legii franceze.

Nota redacției

* O lectură atentă l-ar fi făcut pe dl Reichmann să vadă că infiltrarea nu se referă la d-sa (*subsemnatul!*), ci la ziarul cu pricina.

** Cit privește posesivul *noastră*, el determină, cine s-ar indoi, statul comunist român (nici națiunea, nici *România literară*, nici pe dl Popovici). De unde deține autorul recenziei informațiile, e problema d-sale, nu a noastră, nici a dlui Reichmann (care, pină una-alta, nu poate fi identificat cu *Le Monde*).

Memoriale

În absența istoriei
imaginația își face aici de cap
cîte o femeie dispăre în fiecare seară
sub ruinele vreunui imperiu
lăsîndu-și adresa scrisă cu ruj
pe oglinda de plastic venețiană
un gest memorabil
neluat în seamă
aici unde toate sînt memoriale
zile, poduri, iluzii, parcuri de piatră
și bătrînul anticar
care nu mai are ce povesti
își trece inima
prin cititorul de cartele automate

aici nimeni nu are nevoie de eroi
poetii se strîng în parcarea Walt Whitman
fac mic un secol
și îl îndeasă în buzunar
politically incorrect
cum ai trage de guler
o bătrînă perversă
cu aerul ei european cu tot

în absență
istoria e doar o întîmplare
plutind pe deasupra ruinelor
cu o carte subțire sub brat

New York, 2000

Cuvintele acum înghețate

stau singură
e din nou prea îrziiu
în viața asta care îți alunecă pe ochi
ca un săpun cu arome de la Marea Moartă

tu tocmai ai fugit speriat
de atîta fericire dintr-odată
privind cum ne îmbătrîneau doar degetele
împletite deasupra ceștilor de ceai

oamenii sînt străini dimineata
unii chiar se urăsc pe furiș
somnul nu face decît să mai adauge un rid,
o ironie, să tencuiască plictisit același zid,
doar cei care își spun cuvinte
de dragoste dimineata
se iubesc la nesfîrșit

și noi știam toate cuvintele
atenți doar cît să nu plecăm
cu inima celuilalt la servici
unde nimeni nu ne-ar fi crezut
că noapte de noapte dormeam pe Steaua Polară
cu toate cuvintele noastre de dragoste
acum înghețate.

Carmen FIRAN

Pescuitori în deșert

Stau cu fratele meu evreu și îl vorbim pe
Dumnezeu
el mînios eu speriată

un șir de pescari poartă pe umeri bîrne albe
un șir de pescuitori în deșert
ridică bîrnele și le proptesc de porți

el răbdător îi cere socoteală
pentru rătăcitori și morți
fericită eu care nu pot visa din Dumnezeu
decît palmele
așezate deasupra capului să mă apere

stau cu fratele meu evreu
și luăm cuvintele de la început
cîte din lumină
cîte din lut

Statui de fum

Timpul ce vine nu mai e al nostru,
mi-ai spus,
lumea își vede de drum
și eu îmi văd brațele rătăcind
printr-o iarnă care nu va fi niciodată
a noastră

cuvintele tale sînt numai statui de fum,
mi-ai spus,
așază-te la loc pe piatra ta albastră
și de acolo exersează pierderea, acum
tu știi cum să duci imperfectul
în desăvîrșire
tot așteptînd
să ningă sfîșietor și lung
peste trupurile noastre trase la cer

și toate ar fi fost lumină de început,
mi-ai spus,
noi doi într-un înger omenesc de viu
de n-am fi zburat neprișit
de n-am fi coborît prea îrziiu.

Vise clare cu oameni

De mult singura mea ocupație serioasă
a fost imaginația.
Unde lucrați?
La imaginație.
Și ce faceți acolo?
Imaginesc.

Există mulți imaginatori șefi

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Elegie pentru Cuchi (1968)

Hai să ne culcăm în dup-amiaza
Cu dulcețuri pline de furnici,

Cînd atît de grea de praf e raza
C-ai putea cu mîna s-o ridici.
Și să adormim în sfîșierea
Orelor căzute-n preșuri moi.
De motani vărsată-n rafturi, mierea
Lin se va prelinge înspre noi...
Vor umbra tiptil în preajma noastră
Scaunele, dîndu-și întîlniri.
Îngerul Pepembe, din fereastră,
Va privi uimit cum tu respiri
Și cum sîinii scapă de sub paza
Brațelor, cerșind ca doi calici.

Hai să ne culcăm în dup-amiaza
Cu dulcețuri pline de furnici...

în această meserie periculoasă
în care ești mereu contrazis.
Ei sînt pe rînd încărcăți în vehicule speciale
și timiși să măsoare realitatea pe teren.
Unii ajung creatori
iar alții trăiesc toată viața din prefete.

Ni se dă și un spor de normalitate
cînd e să depășim norma la imaginar
și sancțiuni în zboruri limitate
în vise clare cu oameni
sau în orașe gata vizitate.
Totul începe de la cuvînt.
Cum ar fi *all that jazz*
și tu ar trebui să imaginezi capete ieșite prin
obloane

măgele colorate de Mardi Gras
sau verde de New Orleans.

Numărătorii la rînd

Fericirea nu are loc în amintiri
cînd începi să povestești
nu îți mai amintești decît dramele
trăite la schimb

în ce sînt unii plătiți să numere
să cîntărească, să măsoare
orbi înadins
cu pleoapele zidite în palme
cu șorturi negre și aripi de sfinx
sînt unii plătiți să inventeze sinonime
cum ar fi să ajungi
chiar imaginea celorlalți despre tine
să scrii chiar poemul acesta despre nefericire
în timp ce numărătorii la rînd
aruncă zaruri pe inima ta
și cu un binoclu îți privesc
lacrima.

**CRONICA
EDITIILOR**

de
Z. Ornea

Paul Georgescu epistolier

GRUPAJUL de scrisori adnotate ale lui Paul Georgescu, pe care le publică la Editura Biblioteca Apostrof dl Ion Simuț mi-a readus în memorie personalitatea distinsului prozator și critic literar. Mi-a fost bun prieten și în tinerețea mea zbuciumată, în momente deosebit de grele, mi-a întins o mână de ajutor. În martie 1959, cu ultimul lot de redactori, am fost dat afară de la E.S.P.L.A. Paul Georgescu s-a făcut luntre și punte pentru a ne salva de la înec pe mine și bunul meu coleg Al. Săndulescu. Cum era redactor șef la *Gazeta literară*, s-a înțeles cu Mihai Gafița, atunci secretar al Uniunii Scriitorilor, să ne angajeze pe un singur post de corector, adică fiecare cu o jumătate de normă. Diferența de bani – ne-a prevenit – o scoateți din recenzii pe care mă oblig să vi le public. Ne-am apucat conștiințioși de treabă având drept colegi de corectură, la tipografia *Universul*, unde se tipărea revista, pe confrății Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, Modest Morariu, Henri Zalis. Dar, lucru ciudat, noi doi, noii angajați, nu primeam salariu. Cînd am întrebat, ni s-a spus că formele de angajare s-au incurcat. Așa a mers treaba pînă în august 1959, cînd Mihail Petroveanu, redactor șef adjunct al gazetei, ne-a mărturisit că nu vom fi angajați. Aurel Mihale, ocupînd, atunci, și funcțiunea de director general al editurilor, și aceea de secretar al Uniunii Scriitorilor, responsabil cu Cadrele, se încapățina în argumentul că el nu-și poate pune semnătura pe formele de angajare la Uniunea Scriitorilor a doi inși pe care tot el i-a dat afară dintr-o editură pentru că au dosarele profund nesănătoase. În consecință, m-am resemnat și am devenit, trei ani, librar.

Înainte de a mă angaja librar (la început am fost vînzător librar la o librărie din Piața Obor, apoi la un Centru numit Cartea la locul de muncă, obligat fiind să distribuie cărți în întreprinderile raionului numit 1 Mai), Paul Georgescu a stat de vorbă prietenește și chiar rotund cu noi. Ne-a promis ușa deschisă la colaborări și ne-a dat sfatul să ne continuăm cercetările de istorie literară, scriind cărți. Pot mărturisi că îmi urmarea strădaniile, mă tot îmboldea și incuraja și s-a bucurat efectiv, ca de o realizare a sa, prin 1965-1966, de primele mele trei cărți. E drept, între timp fusese mutat (oarecum disciplinar) ca redactor șef adjunct la *Viața Românească*, unde colaboram de mai mulți ani, cu două, trei articole pe număr (o recenzie, o revistă a revistelor și o notă polemică pentru rubrica «Miscellanea»). Pe Paul Georgescu îl vizitam de cîteva ori pe săptămîină și discutam îndelung și de toate, mereu interesîndu-se de ceea ce citeam la Biblioteca Academiei, unde îmi făceam veacul. Cînd i-am spus că vreau să scriu o carte despre junimism s-a bucurat (nu mai eram librar,

ci redactor la o revistă a A.S.E., încadrat fiind ca bibliotecar) și mă tot îndemna. Curînd, prin 1963 sau 1964, după articolul curajos al prof. Liviu Rusu despre Maiorescu, a scris și Paul Georgescu un studiu temeinic și de amplitudine despre opera întemeietorului Junimii, care m-au ajutat mult în studiul meu (mai ales la operația de refacere) despre junimism. Dar sechelele dogmatice se mențineau încăpăținate încît cartea mea, predată la fosta editură unde lucrasem (se numea acum E.P.L.) prin 1963, a fost lăsată să aștepte trei ani și mai bine, apărînd tocmai în toamna lui 1966. Acum cartea nu mă mai satisfăcea (mai ales că fusesem obligat de editură să fac multe modificări) încît în 1975 am publicat o nouă carte (*Junimea și junimismul*) de peste 500 de pagini, care reținea din cea veche vreo 15-20 de pagini. Dar între timp, publicasem monografiile *Sămănătorismul* (1970), *Poporanismul* (1972), despre acesta din urmă, numită de Paul Georgescu *Das Poporanismus*, a și scris un măgulitor articol în *Contemporanul*.

După ce a publicat strălucitoarea carte de critică *Polivalența necesară*, moment important și de răscruce în evoluția disciplinei noastre, în 1972 a fost pensionat și, curînd, s-a dedicat prozei, în care, după cîteva tatonări semnificative, se impune, în 1968, cu romanul *Coborînd*, dar mai ales în 1977, cu romanul *Revelionul*. Paul Georgescu s-a dovedit a fi prozator muntean din tradiția Anton Pann, Ion Ghica, Mateiu Ion Caragiale, cu o limbă succulentă și de mare forță epică. A tot publicat, apoi, an de an cite un roman. Devenisem buni prieteni și îi urmăream, cu mindrie, efortul aproape suprauman. Era rău bolnav de inimă și de un reumatism poliartricular, combinat cu o artrită degenerativă. Practic nu prea putea să stea pe scaun mai mult de cîteva ore și artrita nu-l lăsa să-și țină pixul în mînă, provocîndu-i dureri atroce. Comunicam telefonic și cînd mă suna mă ținea din lucru cel puțin o oră. Așa bolnav cum era, întreținea relații cu multă lume (mai ales tinerii condeieri, pe care îi primea acasă în vizite prelungite) și, adesea, constatam că izolatul meu prieten era unul dintre cei mai informați oameni din București. Ceea ce era, evident, o performanță. Îl vizitam, periodic, acasă, în lungi taifasuri și, cînd și cînd, vara, îl scoțeam cu mașina mea într-o călătorie spre Țandăreii natori, unde oream în fața porții spitalului, zărindu-se bustul în bronz al tatălui său, întemeietor și conducător, cîteva decenii bune, al acelei așezămînt. Dar, curios lucru, refuza să coboare pentru a intra în curtea spitalului. Cine știe ce amintiri triste îi evoca acea curte, în care se afla casa unde și-a trăit copilăria și adolescența! Destinul a fost bun cu el, murînd, în octombrie 1989 (la 66 de

ani), cu două luni numai înainte de revoluția din 1989, care, lui, fostului ilegalist comunist, i-ar fi adus dezagremente.

Cartea alcătuită de dl Ion Simuț mi-a readus în memorie toate cele relatate mai sus și încă multe, multe altele. Dar mărturisesc că mi-a relevat cît de profundă și întinsă ca arie geografică în țară a fost, în ultimele sale două decenii de viață, preocuparea lui paternală pentru tinerii condeieri. Relația sa protector amicală cu, să spunem, Ștefan Agopian, Ioan Buduca, Bogdan Ghiu, Mariana Marin era explicabilă și posibilă pentru că erau, cu toții, bucureșteni. Dar cu Ion Simuț, tînăr critic clujean, din constelația *Echinoxului*, ajuns, prin plasare, la sfîrșitul facultății, profesor la Hotar, comuna sa natală? Aici era prezentă veghea permanentă a lui Paul Georgescu de a descoperi tinere talente. În noiembrie 1976 dl Ion Simuț i-a scris cerîndu-i un răspuns la o convorbire anchetă a *Echinoxului* despre opera lui Sadoveanu. Paul Georgescu a trimis acea intervenție cerută. A doua scrisoare e datată tocmai 8 aprilie 1977, după cutremur. Începea prin a-i mărturisi: «...Deci ne-am cutremurat. A trebuit să strîngem molozul de pe jos, să ne ridicăm cărțile, să ne plîngem amicii terciuți și să ne bocim orașul». Cînd, în aprilie 1978, dl Ion Simuț i-a trimis o ediție Agărbiceanu, prefațată de d-sa, Paul Georgescu i-a răspuns a multumire, notînd, în misivă, gînduri și opinii interesante despre proza lui Agărbiceanu, Sadoveanu, Hogaș. În următoarea scrisoare, a treia, datată 5 iulie 1978, cum interlocutorul absolvise facultatea și dorea să se rostuiască (dar avea puține șanse) la Cluj, Paul Georgescu notează: «a fi intelectual nu e o profesie, ci o calitate» și se arată încîntat de faptul că interlocutorul său a scris un eseu polemic față de studiul despre Sadoveanu din *Polivalența necesară*. Apoi îi comunică – asemenea unui convorbitor matur – dificultățile sale de a fi simultan critic literar și prozator, sfătuindu-l pe corespondent să-și publice el eseu polemic, nemaiășteptînd eseu lui Paul Georgescu tot despre tragicul lui Sadoveanu. Și amplele considerații filosofice și de teorie literară notate în lunga scrisoare îngăduie, azi, editorului, să constate, în notă, «sensul profund stimulator pe care îl căpătase corespondența mea cu Paul Georgescu». Urmează o pauză de vreo doi ani, în urma unei scrisori a dlui Ion Simuț, Paul Georgescu îi răspunde. Acum corespondentul său bihorean trăia, ca profesor, în satul Hotar și era intens preocupat de cariera sa; bătrînel critic îi oferă sfaturi utile și protectorale. Pe vremuri, scria, un tînăr critic începea prin a scrie articole de întîmpinare despre cărți, căpăta o rubrică și, apoi, după un timp, le aduna într-un volum. Azi, cînd revistele s-au împușinat, «trebuie schimbată tactica:

Paul Georgescu

*Învățăturile
unui venerabil
prozator
bucureștean
cătore un tînăr
critic din
provincie*

Paul Georgescu, *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean cătore un tînăr critic din provincie*. Corespondență cătore Ion Simuț, prezentată și adnotată de cătore destinatar. Biblioteca Apostrof, 1999.

direct la volum. E și așa greu, dar barem rezultă ceva.» Astfel de mărturisiri și îndemnuri trebuie să fi fost binefăcătoare pentru un tînăr critic, înfundat într-un sat, care aștepta momentul debutului care să-l impună, mulțumindu-se, deocamdată, cu cronici prin *Echinox*, *Vatra*, *Familia*. Și, în martie același an 1981: «Scrisoarea d-tale m-a emoționat mai mult decît îți închipui, fiindcă și eu cunosc situațiile la care te referi. Să te incredințez – din nou – că eu cred în steaua dumitale (literară)? Te ajută cu ceva? Acum vreo 12-14 ani, cînd mi se refuzau toate calitățile, una mi se recunoștea, totuși: că am avut miros bun la tineri... E prematur să te azvirli la o monografie (știi), dar altă cale nu este! Te superi rău dacă îți spun că (poate) dificultatea de a publica în presă este norocul dumitale?... Curaj. O să reușești. «Și, peste o lună, după ce îi releva, iar și iar, dificultatea criticilor literari de întîmpinare, care-și scot, periodic, volume de articole (Numai, adaug eu, Nicolae Manolescu a refuzat acest drum, lăsînd în periodice cronicile sale literare scrise timp de 32 de ani), îl sfătua pe deziluzionatul său corespondent: «Eu am în vedere un volum inedit și unitar care să releve personalitatea lui Simuț.» Și îl întreba, neliniștit, dacă sfaturile sale concrete îi folosesc unui tînăr care se pregătește de o lungă carieră, venite din partea unui bătrîn olog, scriînd în caznă fiziologică. Anii optzeci și optzeci și unu au fost bogați epistolieri și nici optzeci și doi n-a fost mai slab. Ma tot întrebam, citînd aceste lungi scrisori, de unde avea putere suferîndul Paul Georgescu, care nu putea fizic să stea la birou și să scrie la romanele sale, să întrețină o atît de întinsă corespondență cu un tînăr critic și istoric literar în formare. Iată că avea această rezistență nu fizică ci spirituală, însușind curaj și rezistență unui tînăr confrate, cu talent *in nuce*, în a cărui stea credea. S-a grăbit să-l salute, cînd s-a produs debutul în volum (*Diferența specifică*) în 1982, într-o cronică literară entuziast cumpănită. Dar, de fapt, pe debutant nu-l văzuse la față niciodată. Evenimentul s-a petrecut la începutul toamnei 1982 după ce, din 1976, tot corespondau prietenește. Uimitoare situație și uimitor devotament pentru un necunoscut fizic. Corespondența se oprește, brusc, prin 1986, trei ani mai tîrziu prozatorul dispărînd în exitul tuturor durerilor și neputințelor sale.

Dl Simuț n-a uitat gestul extraordinar al lui Paul Georgescu. I-a publicat, sobru adnotat, într-o succintă ediție, toate scrisorile primite, adăugînd o mișcător recunoscătoare prefață. Fapta îl onorează, reamintindu-ne tuturor celor ce i-am fost prieteni și i-am stimat mult, de personalitatea fermecătoare și cuceritoare a lui Paul Georgescu.

Reeditare Iona de Marin Sorescu

CU o prefață semnată de autor, cu o notiță biografică și lista volumelor apărute postum datorate grijii alese și eforturilor editării Virginiei Sorescu (*Puntea* – poeme și *Biblioteca de poezie românească* în 1977, *Efectul de piramidă* – poeme și *La Liliaci VI* în 1998, *Japîta* – roman și *Jurnal, Romanul călătorilor* în 1999, apare, iată, la începutul lui 2000 și tot la Editura Fundației «Marin Sorescu», *Iona* – tragedie în 4 tablouri. Pentru cei care n-au prins momentul apariției de acum mai bine de 30 de ani, este important de semnalat în acest volum o selecție de comentarii critice semnate în epocă de nume ilustre, personalități din țară și din străinătate, unde a fost jucată piesa, în Germania, Anglia, Franța, Suedia, culegînd entuziasm unanim și aplauze, cu alte cuvinte un triumf de invidiat. Iată cîteva intervenții: «La 35 de ani, Marin Sorescu este cu cele cinci piese de teatru, cu volume de versuri și eseurile sale, unul dintre cei mai cunoscuți tineri scriitori

români – Paul Celan a tradus din el.» (*François Bondy*, Zürich, 1971); «Cel mai mare succes teatral, de la București, în cursul verii calduroase și secetoase, a fost o piesă intitulată *Iona*, de Marin Sorescu (*Paul Taborj*, Anglia, 1969); «*Iona* e un punct de sosire în poezia lui Marin Sorescu și o nouă bază de pornire cătore redescoperirea lumii ca program al unei generații. Iona lui Sorescu nu vorbește cu Dumnezeu; vorbește cu el însuși. Și nu e un profet care se împotrivesc, ci un pescar anonim care s-a abătut de la poteca știută, mergînd în întîmpinarea aventurii, a necazului și a unei halucinante înțelegeri a dramei existențiale.» (*Giano Accanea*, Genova, 1969); «Am scris despre *Iona* înainte de a apărea volumul de teatru al lui Marin Sorescu și fără a cunoaște celelalte piese. Judecînd însă după singura piesă pe care am citit-o, volumul este excepțional. Cu atît mai mare surprindere aflu de ce stăruințele mele de a cumpăra un exemplar au rămas zadarnice: tirajul cărții nu depășește cutremurătoarea cifră de 3180 exemplare! Nici mai mult, nici mai puțin! Cartea s-a epuizat în cîteva ore.» (*Nicolae Manolescu*, 5 oct. 1968)

C. Buzea

MARTIE

MARTIE abundă în „ore astrale” ale lumii literare românești, iar resursele liberei asociații siderale par inepuizabile. În fond, ce pot avea în comun doi poeți ca Ion Pillat și Nichita Stănescu, născuți în ultima zi a lunii, dar în veacuri diferite? Ar putea fi „ideea morții, revelată ca moarte a celuilalt”, după cum comenta Marian Papahagi o anume latură a creației lui Nichita. Și iată ce adie fulgurant între versuri cu surdină tradiționalistă: „Ce straniu lucru: vremea! – Deodată pe perete/ Te vezi aievea numai în ștersele portrete”. Și cine a intuit mai bine duhul roadelor, dacă nu același Ion Pillat la care „trecutul, copilăria se condensează în fructe” (G. Calinescu): „Copilăria-mi toată dă buzna la uluci/ Cind stă la poartă coșul cu struguri și cu nuci” sau „Prin iarnă din cămara zăvorâtă/ Se furișează cald miros de mere”. Un auz bun poate descifra aici sonuri familiare, contemporane, proprii unei poete ce exultă prin acumulări și repetiții voluptuoase: „Fructele, tuberculii, semințele, roadele au un miros al lor, fiecare altul, un miros adult, amoros, un miros al supraviețuirii și al reproducerii lor” (*Cele patru anotimpuri*). Ana Blandiana s-a născut pe 25 martie 1942. Tot în aceeași zi, dar cu 115 ani în urmă (1885), vedea lumina zilei Mateiu I. Caragiale. Și, culmea! Amândoi sînt mițați de o forță irepresibilă pe străzile orașului ce le încintă ochiul de citadini cu nostalgii vegetale. Astfel, Mateiu remarcă în preambulări fără scop „o casă particulară cu un etaj și cu un subsol ridicol” și are, instantaneu,

dorința unei căsuțe de mahala ascunse printre smochini, lămii, leandri și verbina. Iar Ana Blandiana exclamă: „Puține plăceri ating pentru mine intensitatea beatitudinii pe care mi-o dă hoinăreala, rătăcirea la întimplare pe străzi (...). Privesc clădirile pe lângă care trec cu atenție amuzată, mă distrează cea mai extravagantă stucatură, mă incită cea mai nevinovată cornișă.” Geografia imediată se transfigurează și cartierul dispărește treptat, confundat în „înălțele ierburi” ca în mare. Cesele vechi stimulează, paradoxal, o anume poftă de viață, o exuberanță care ar putea culmina printr-un zvic deambulătoriu la Nichita Stănescu în *Viața mea iluminează*. „Oho, alerg și salt și curg!” I. Negoitescu, comentind impresia lăsată de al doilea volum al poetului (*O viziune a sentimentelor*), face trimiteri la... Macedonski, născut și el pe 14 martie 1854. „Volitivul” Macedonski influențează, în opinia lui Calinescu, debutul lui Ion Pillat, inducînd tinărului estet impetuoșități pe teme deja parcurse: stepa, trandafirul și „japonezăriile” și are în comun cu Mateiu I. Caragiale morga aristocratică (motivată la autorul *Rondelurilor*), goana după medalii, favoruri și „ponturi” lucrative.

Pentru a evita uluiala produsă de atâtea legături neprimejdioase, îi vom elimina din ecuația scriitorilor „de martie” pe Urmuz și pe N. Filimon, oricite delicii s-ar irosi ratînd *O plimbare cu Arhetipul* sugerată, nu fără benigne malițiozități polemice, de S. Damian. Și totuși, ce perechi arhetipale! Arivistii Dinu Păturică și Lică Trubadurul, desă-

virșiții muzicieni Fuchs și Marcian, savanții într-o doagă Hagienuş și Stamate... În context, eruditul Gh. Asachi, născut pe 1 martie 1788 „în ziua sfintei Dochia”, apare mai degrabă în ipostaza unui ciudat personaj. Cunoscut nouă mai mult din portrete ale artistului la bătrînețe, venerabilul italianist petrarchiza ca nimeni altul pe malurile Bahluiului. În tinerețe, la Roma, viitorul fidel și platonice îndrăgostit de Laura sa (Bianca Milesi) dedică un sonet înaripat d-nei Blanchard, ca ocazia celui de-al doilea ei zbor în balonul aerostatic: „La pămînt, de unde zboară, de-amu nu mai vra să vie/ Că puternicul ei cuget mai înalt o tot invită.”

Dar una e să fantazezi, ridicînd în transparență ipostaze pe care cărțile le susțin aproape întotdeauna cu generozitate, și cu totul altceva este să pui în cuvinte, întreagă, emoția faptului trăit. De aceea cred că ziua de 4 martie 1977 se cere comemorată undeva, în adîncul nedumeririi noastre. A.E. Baconsky, în *Moartea cailor*, pune sub strînsoarea zăbalei, ca însemn al constringerii, destinul unor oameni și cai, pormiți în cavalcade brutal interupte: „N-au rămas decît umbrele celor uciși și cuvintele lor/ rătăcind în văzduh și la marginea satului caii raniți/ care mor în amurg.”

E martie... După ce am trecut cu bine de primejdioasa răsăpintie a „Idelor” sale, să ne bucurăm de zilele tot mai lungi de după echinox, pentru că, oricum, după o vorbă a lui Thomas Mann „totul stă scris în aer”.

Gabriela Ursachi

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

UN SUFIX PRIETENOS

ÎNTRE mijloacele de derivare care continuă și astăzi să fie productive în registrul popular și colocvial al limbii române, sufixul -os ocupă un loc special. Sufixul -moștenit, dar întărit și ca urmare a adaptării fonetice și morfologice a unor împrumuturi culte (latinisme sau corespondente romanice moderne) - produce adjective, pornind mai ales de la substantive, în baza unei atribuirii sau a unei comparații. Îl regăsim în structura lexicală a multor adjective, care constituie astfel modele derivate pentru noi creații; acestea aparțin unor straturi diferite ale limbii, fiind cuvinte ale lexicului de bază (*bărbos, rușinos*), neologisme (*dubios, religios*) sau formații populare și familiar-argotice (*păgubos, haios*). În 1943, în *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, Iorgu Iordan observa deja frecvența de apariție a sufixului în registrul familiar, citînd din scrierile vremii, mai ales din presă, formații ca *lăcrămos, hazos, militaros, mutros, năzbîțios, pricinios, spăimos, tabietos* etc. S-a vorbit și de o anumită valoare peiorativă a sufixului, care ar fi provenit din combinarea sa cu anumite teme lexicale (Zorela Creța, într-un articol din 1967, cita multe derivate în -os cu sens depreciativ, între care *artăgos, bădărănos, clonțos, ghebos, mătăhălos, păduchios, porcocos, rufos, zdrențaros*). La lista elementor populare și familiare astăzi în uz s-ar mai adăuga *băscălios, bățaios, pontos, pricinios, drăcos, lenevos, fîfnos* și multe altele.

O particularitate a registrului familiar e folosirea sufixului -os ca adaos expresiv la o temă care este deja (și) adjectivală, sau pentru a substitui un alt sufix adjectival într-un cuvînt existent. Pentru prima situație se pot cita cuvinte ca *șmecheros*, format de la *șmecher*, cuprins în DEX cu eticheta „familiar”, sau *blegos* - de la *bleg* - pe care dicționarul citat nici nu-l înregistrează. Pentru a doua situație, un exemplu ar fi *mîrlănos*, față de mai frecventul *mîrlănesc* („Avea o voce *mîrlănoasă*” - Dana Dumitriu, *Sărbătorile răbdării*, București, Cartea Românească, 1980, p. 230; s.n.); e drept că dicționarele uzuale le ignoră pe amîndouă. Am întîlnit la un moment dat, izolat și glumeț, și o formă destul de ciudată, *electoros*, produsă prin substituție de sufix în adjectivul *electoral*: „vine o campanie *electoroasă*” („Opinia studentescă”, 16, 1992, 9); conotația peiorativă mi se pare în acest caz destul de clară. Între atestările jurnalistice recente se pot cita desigur cele ale unor derivate familiare cu -os, bine fixate în limbă și incluse în dicționare, ca *mămos* („o femeie aproximativ *mămoasă*”; „Evenimentul zilei” = EZ, 2327, 2000, 10), *clonțos* („atitudinea *clonțoasă*” - „Libertatea”, 2206, 1997, 4), *haios* („o *haiosă* paranghelie generală” („Academia Cațavencu”, 37, 1999, 10)). Sînt și derivate în -os propriu-zis argotice, precum *bengos* (derivat din *benga* „drac”, provenit din limba țigănească, înregistrat mai de mult cu sensul „vesel, glumeț” (Vladimir Drimba), inclus în recente dicționare de argou cu valori negative („rău”, la N. Croitoru-Bobărnice, 1996) dar și pozitive, exprimînd chiar admirația extremă („excelent, formidabil, grozav”, în limbajul adolescentin, la Anca și George Volceanov, 1998)). Ultimul sens e prezent în exemplul: „Mai mulți indivizi au coborît din mașini «*bengoase*»” (EZ 2319, 2000, 4)). Unele dintre derivatele recente sînt producții umoristice efemere, precum *chicios* (din *Kitsch*), pe care l-am mai citat cu altă ocazie („Doar copiii nu sînt «*chicioși*». În rest...” - „România liberă”, 816, 1992, 5)). Într-o rubrică jurnalistică de cronică de televiziune, scrisă într-un stil colocvial juvenil și inventiv, apar caracterizări precum: „nonșalantă și *sexoasă*” (EZ 2309, 2000, 10), unde *sexos* pare să adapteze englezismul adjectiv invariabil *sexy* - sau „vedetistic foc, *talentos* și *cîntăcios*” (EZ, 2327, 2000, 10), în care *talentos* reînălținește, probabil fără intenție, corespondentele române - cf. fr. *talentueux*, citat de Iordan din D. Caracostea, sau it. *talent(u)oso*; în *cîntăcios* se recunoaște sufixul -cios, ceva mai puțin productiv azi, dar avînd o și mai pronunțată valoare expresivă și peiorativă.

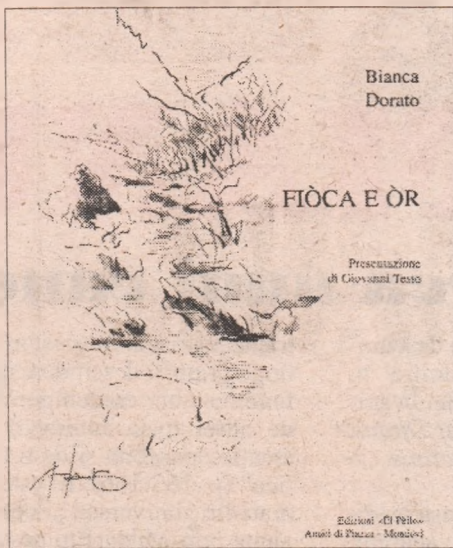
CALENDAR

19.III.1819 - s-a născut *Alecu Russo* (m.1859)
19.III.1840 - a apărut *Dacia literară*
19.III.1865 - a murit *Nicolae Filimon* (n.1819)
19.III.1895 - s-a născut *Ion Barbu* (m.1961)
19.III.1918 - s-a născut *George Ciorănescu* (m.1993)
19.III.1927 - s-a născut *Alecu Popovici* (m. 1997)
19.III.1945 - s-a născut *Viorel Greuc*
19.III.1951 - s-a născut *Carolina Ilica*
19.III.1977 - a murit *Petre Dragu* (n.1932)
19.III.1979 - a murit *Al. Dima* (n. 1905)
20.III.1872 - s-a născut *Ioan Iancu Botez* (m.1947)
20.III.1886 - s-a născut *George Topîrceanu* (m.1937)
20.III.1908 - a apărut *Revista celorlalți*
20.III.1943 - s-a născut *Marius Robescu* (m.1985)
20.III.1951 - a murit *Artur Gorovei* (n. 1864)
21.III.1893 - s-a născut *Al.Popescu-Negură* (m.1954)
21.III.1913 - s-a născut *Emil Zegreanu* (m.1987)
21.III.1915 - s-a născut *Călin Gruia* (m.1989)
21.III.1930 - s-a născut *Tiberiu Utan* (m.1994)
21.III.1975 - a murit *Constantin Fântăneru* (n. 1907)
21.III.1986 - a murit *Horia Panătescu* (n.1921)
22.III.1868 - s-a născut *Mihail Dragomirescu* (m.1942)
22.III.1888 - s-a născut *D.Iov* (m.1959)
22.III.1903 - s-a născut *Virgil Gheorghiu* (m.1977)
22.III.1905 - s-a născut *Romulus Dianu* (m. 1975)
22.III.1914 - s-a născut *Ovid Caledoniu* (m. 1974)

22.III.1926 - s-a născut *Marki Zoltán*
22.III.1938 - s-a născut *Anaïs Nersesian*
22.III.1954 - s-a născut *Gabriel Chifu*
22.III.1999 - a murit *Valeriu Cristea* (n.1937)
23.III.1882 - s-a născut *Romulus Cioflec* (m. 1955)
23.III.1894 - a murit *Theodor Codrescu* (n. 1819)
23.III.1904 - s-a născut *Ovid-Aron Densusianu* (m.1985)
23.III.1920 - s-a născut *Radu Lupan*
23.III.1928 - s-a născut *Deac Tamas*
23.III.1943 - s-a născut *Valentin Ciucă*
23.III.1961 - a murit *Alexandru Busuiocanu* (n. 1896)
23.III.1969 - a murit *Tudor Teodorescu-Braniște* (n.1899)
23.III.1994 - a murit *Nicolae Țirioi* (n. 1921)
24.III.1921 - s-a născut *Traian Coșovei* (m.1993)
24.III.1923 - s-a născut *Dane Tibor*
24.III.1925 - s-a născut *Dinu Ianculescu*
24.III.1927 - s-a născut *George Damian*
24.III.1949 - s-a născut *Constantin Zănescu*
25.III.1813 - s-a născut *Cezar Bolliac* (m.1881)
25.III.1885 - s-a născut *Mateiu I. Caragiale* (m.1936)
25.III.1902 - s-a născut *George Lesnea* (m.1979)
25.III.1935 - s-a născut *Niculae Stoian* (m.1990)
25.III.1942 - s-a născut *Ana Blandiana*
25.III.1954 - a murit *Emil Isac* (n.1886)
25.III.1958 - a murit *Ștefan Bezdechi* (n.1886)
25.III.1979 - a murit *Alf Adania* (n.1913)
25.III.1993 - a murit *Bogdan Istru* (n.1914)
25.III.1999 - a murit *Valentin Lipatti* (n.1923)

26.III.1921 - s-a născut *Olah Tibor*
26.III.1923 - s-a născut *Valentin Lipatti* (m.1999)
26.III.1931 - s-a născut *Mircea Ivănescu*
26.III.1945 - s-a născut *Györfy Kálán*
26.III.1958 - a murit *Alex.Ciura* (n.1876)
27.III.1926 - s-a născut *Elis Bușneag*
27.III.1937 - s-a născut *Nicolae Dumitrescu Sinești*
27.III.1943 - s-a născut *Aurel Ciocanu*
27.III.1958 - s-a născut *Ioan Es. Pop*
27.III.1985 - a murit *Pompiliu Marcea* (n.1928)
28.III.1863 - s-a născut *Livia Maiorese-Dymysza* (m.1946)
28.III.1883 - s-a născut *A. Măndru* (m.1962)
28.III.1883 - s-a născut *Gheorghe Nedioglu* (m.1963)
28.III.1888 - s-a născut *Al. Kirijescu* (m.1962)
28.III.1914 - s-a născut *Maria Banuș* (m. 1999)
28.III.1914 - s-a născut *Ovidiu Constantinescu* (m.1993)
28.III.1915 - s-a născut *Septimiu Bucur* (m. 1964)
28.III.1922 - s-a născut *Verona Brateș* (m.1991)
28.III.1925 - s-a născut *Victor Tulbure* (m. 1997)
28.III.1928 - s-a născut *Ion Bălăceanu*
28.III.1934 - s-a născut *Mihai Caranfil*
28.III.1934 - s-a născut *Lică Rugină*
28.III.1937 - s-a născut *Ion Crînguleanu*
28.III.1939 - s-a născut *Florin Bănescu*
28.III.1950 - s-a născut *Nicolae Rotaru*
28.III.1979 - a murit *Daniel Turcea* (n. 1945)
28.III.1993 - a murit *Victor Felea* (n.1923)
28.III.1997 - a murit *Gheorghe Tomozei* (n. 1936)

Poezie „dialectală” romanică

Desigur, fals. Ceea ce este important nu este nici cât de mare este suprafața pe care se vorbește într-un fel sau altul, nici particularitățile specifice, ci măsura în care, cu mijloacele respective, un autor talentat poate să redea stări etern umane, ipostaze ale vieții omului – în timp și spațiu – într-o expresie cu valoare estetică înaltă.

Nu întâmplător, aceste producții ale autorilor „dialectali” sunt mai ales lirice, poetice, o expresie a stărilor sufletului – mai puțin legat de viața materială, de evoluția „concretă” a societății, de nevoia de a denumi prin cuvinte noi obiecte, tehnici, acțiuni legate de progres. Și, nu în ultimul rând, poezia poate exprima concentrat, uneori într-un singur cuvânt, sensuri și idei pentru care proza folosește fraze întregi.

Și, nu întâmplător, poezia „dialectală” este creată de oameni cultivați, de obicei cu instrucție filologică – dar nu numai –, dotați cu sensibilitate, dar și cu dorința de a da viață – o șansă de supraviețuire – limbii pe care au moștenit-o din moși-strămoși.

Este ceea ce se întâmplă astăzi într-o parte a domeniului romanic: valonă și piemonteză (și aromână), situații pe care le cunosc mai bine.

S-a produs astăzi un reviriment al acestor scrieri în limbile „moins répandues”, cum sunt numite în Comunitatea Europeană (care sprijină manifestările de acest fel ale intelectualilor din zonele respective).

În Belgia, de exemplu, apar câteva reviste în și despre valonă (dialect romanic al limbii franceze, vorbit în Belgia, alături de flamandă și de germană²): revista *Dialectes de Wallonie* (22 vol. aparute), *Collection littéraire wallonne* (7 vol.), *Wallonnes*, o cronică trimestrială, colecțiile *Bibliothèque de Philologie et de Littérature wallonnes* (7 vol.), *Mémoire wallonne* (3 vol.), și *micROMANIA*,³ revistă care publică texte din toate domeniile romanice (chiar și în aromână⁴).

Mi-am propus însă aici să aduc la cunoștință câteva volume de poezie, apărute în ediții bilingve sau trilingve: în 1994, volumul în franceză și valonă al lui Roger Foulon, *Bat'lis et batias du temps qu'est oute* „Ah! les bateliers et les bateaux du temps qui est passé”/ „Ah! vaporenii și vapoarele din timpul trecut/ de altădată”; volumul de versuri în friulană, al pasionatului de literatură regională din Italia, *Pier Paolo Pasolini, el ruiseñor de la „Ladinia” friulana*, “P.P.P., privighetorearea ‘Ladiniei’ friulane”, 1996, apărut cu acest titlu și îngrijit de neobositul profesor Albert Maquet, în același an, cu prilejul aniversării a 140 de ani ai „Société de Langue et de Littérature wallonnes”, din Liège, același Albert Maquet publică, în seria *Littérature Dialectale d'aujourd'hui*, o plachetă de poezie aleasă, intitulată *Tetrastikha* „Tetrastihuri”, câte un catren pe fiecare pagină, intrunind toate literele alfabetului grecesc – 24 – (numai în valonă, fără nici o traducere;

alte volume au apărut în 1947, 1954, 1988). Este un adevărat album de poeme, superb ilustrate de un pictor modern, Roger Potier: motivația unei concepții grafice noi, pentru ilustrarea unor poeme „dialectale”, mi se pare că exprimă însăși esența nevoii de literatură „dialectală” bună: „ilustrația acestei plachete... poate să surprindă, chiar să șocheze... Literatura dialectală este însoțită de obicei de imagini plăcute, uneori de calitate, adeseori desuete. Această tradiție incurajatoare nu face decât să întărească, se pare, opinia detractorilor care consideră scrierile dialectale drept artă minoră... O literatură vie și dinamică, dimpotrivă, ar trebui să facă bună casă cu o ilustrație mai puțin convențională. Prezenta experiență se vrea o încercare de simbioză între text și imagine, între poezie și grafică”, se spune pe coperta interioară a volumului. Iată cum sună această poezie: „T'enn'a falou d'el chance po passer inte les mayes./ rastreütëyes co pôr, del hav'roule de tins!” „Il t'en a fallu de la chance pour passer entre les mailles./ rétrécies en plus, du réseau du temps!”/ „Ți-a trebuit noroc să treci printre ochiuri./ mai strânse încă, din rețeaua timpului!” Acest mare poet al valonei a făcut și pasul de a publica, împreună cu Tavo Burat/ Gustavo Buratti, poet și prozator piemontez de renume, placheta *Dal creus d'el temp/d'a fond de tims* (în piemonteză și valonă), în *micROMANIA*, 1993. În 1999, a apărut în aceeași colecție, și volumul meu de poeme aromâne *Di nuntru și-di nafoară* (în aromână, franceză și română literară), în condiții grafice excepționale.⁵

Nu vreau să închei această scurtă prezentare – impusă de limitele spațiului acordat – fără să aduc la cunoștință volumul de poeme piemonteze ale unei poete consacrate, Bianca Dorato, *Fioca e Òr* „Neve ed Oro”/ „Zăpadă și aur” în piemonteză și în italiană, poezii spre care am scris în 1995.⁶ Este o poezie aproape rituală, care exprimă eul poetului: „Dacă o limbă... este cea mai stringentă dintre patrii, patria Biancâi Dorato se mișcă între spații deschise, iar, dacă alege dialectul, o face nu din dorința de delimitare, ci din pasiunea pentru infinit”, spune Giovanni Tesio, cel care, împreună cu Albina Malerba, a dat cea mai amplă și mai riguroasă antologie de poezie piemonteză.⁸

Desigur, am lăsat multe opere deoparte, dar important este să înțelegem amploarea și calitatea fenomenului: literatură „dialectală” este pe calea cea bună și pe mâini foarte bune.

Matilda Caragiu Marioțeanu

ARGO

20

Adio, ARGO!

LA CE mai slujesc revistele literare din exil cind autorii români care trăiesc înafara frontierelor țării pot publica nestinjeniti, “acasă”? Iată o întrebare al cărei răspuns ar suna, într-un prim moment cam așa: atari reviste nu prea și-ar mai avea rostul. Afirmația se cere însă făcută cu toată precauția și în deplină cunoștință de cauză. Cine a citit, cine a urmărit vreme de zece ani revista ARGO, editată la Bonn de poetul Alexandru Lungu și de soția sa Micaela, ambii foști medici, își va nuanța, ba poate chiar va reformula răspunsul. Revista ARGO, pe care tot în paginile *României literare* o denumisem “o corabie de hirtie, poezie și desen”, a fost timp de un deceniu un spațiu ferit de furtuni, de polemici și rivalități, un areal de valori lirice și grafice aflate într-o deplină congruență.

Elaborata cu generozitate, revista nu putea fi nici “cumparata”, nici “vindută”, ci doar “oferită”. Redactată în condiții “manufacturiere”, textele fiind dactilografiate cu grijă de Micaela Lungu, într-o perioadă în care o astfel de indeletnicire a devenit arhaică, dar tocmai de aceea, “prețioasă” cind este vorba de literatură, această revistă a înfruntat toate tentațiile facilității. Cu exactitatea unui metronom, ea ajungea în cutia poștală a destinatarilor ei de două ori pe an. În această iarnă însă, a întârziat... Numărul 20 - un număr jubiliar - este și ultimul.

Micaela Lungu și Alexandru Lungu mărturisesc cu “o brumă nostalgică pe frunzi” dificultatea despartirii de o încercare despre care ei cred că ar fi reușit în bună parte. Îi asigurăm că a reușit întru totul.

Rodica Binder

1. v. G. Mihăilă, *Între Orient și Occident*, Editura Roza Vânturilor, București, 1999, p. 35-42.

2. v. Marius Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Limbile lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, s. v. 553 FRANCEZĂ.

3. v. *micROMANIA*, revistă trimestrială editată de CROMBEL (Comité roman du Comité belge du Bureau Européen pour les Langues moins répandues, sub îngrijirea lui Jean-Luc Fauconnier, Charleroi, Belgique).

4. În aceeași revistă, nr. 3/1998, a apărut și lucrarea mea *DODÉCALOGUE des AROUMAINS* (variantea franceză).

5. v. Matilda Caragiu Marioțeanu, *Di nuntru și-di nafoară. Sîhuri aromânești/ De dedans et de dehors. Poèmes aroumains/ Din năuntru și din afară. Sîhuri aromâne*, în colecția *micROMANIA*, 1999, Charleroi, Belgique.

6. v. Bianca Dorato, *Fioca e Òr*, Edizioni “El Peilo” – Mondovì.

7. v. Matilda Caragiu Marioțeanu, *Valona salvată de propria-i literatură*, în „România literară”, 16, 1995 (26 apr. – 2 mai).

8. v. *Poeti in piemontese del Novecento*, a cura di Giovanni Tesio e Albina Malerba, Centro Studi Piemontesi/ Ca de Studi Piemontèis, Torino, 1990.

BD. TIMIȘOARA NR. 58, BUCUREȘTI,
TEL.: (01) - 402 26 20; FAX: (01) - 402 26 10;
E-mail: comenzl@all.ro; http://www.all.ro

EDITURILE ALL

ANATOL PEDESTRAȘU
**DICTIONAR
RUS
ROMAN
DEB**

**DICȚIONAR
RUS - ROMÂN**
Autor: Anatol Pedestrasu
560 pag., preț: 99 000 lei

O lucrare complexă, pentru cei care învață și folosesc limba rusă: 10 000 de cuvinte uzuale, 74 de grupuri tematice, 135 de tabele și scheme gramaticale.

**ȘTIINȚE
UMANISTE**

**ȘTIINȚE
UMANISTE**

**ȘTIINȚE
UMANISTE**

LILIANA IONESCU-RUXĂNDIOIU
**CONVERSAȚIA
STRUCTURI ȘI STRATEGII**

**CONVERSAȚIA:
STRUCTURI ȘI STRATEGII**
Autor: Liliana Ionescu-Ruxăndoiu
128 pag., preț: 35 000 lei

Cartea fixează câteva repere metodologice pentru interpretarea comunicării orale din perspectiva pragmaticii lingvistice, cu accent pe conversație.

EMINESCU ÎN MANUAL

Formarea unui canon

STUDIUL intrării unui scriitor clasic în "canon", în conștiința publică și în ierarhiile stabilizate ale unei epoci, sau ale istoriei în general, este un domeniu de cercetare relativ nou și plin de semnificații nu atât pentru autorul în chestiune, cât pentru imaginea epocii sau a literaturii respective, mai ales din perspectiva sociologică; intrarea și apoi menținerea autorului în manualele școlare este doar una din componentele acestui proces, și ea nu este decisivă întotdeauna, uneori nici măcar importantă. În cazul lui Eminescu însă, examinarea prezenței sale în manuale duce la rezultate semnificative din motive care țin de circumstanțele speciale ale momentului: afirmarea foarte timpurie a valorii poetului în celebrul articol al lui Maiorescu din 1872 coincide cu momentul de cristalizare a disciplinei respective în învățământ și deci cu apariția primelor manuale de literatură română, și în același timp cu momentul de vîrf al aderării profesorimii românești, din Transilvania și din Vechiul Regat, la principiile culturale și estetice ale junimismului în forma lui maioresciană. Această coincidență are drept consecință imediată intrarea triumfală a poeziei lui Eminescu încă în primele manuale demne de acest nume și consolidarea lui treptată ca figură unică, emblematică, a literaturii și a creativității românești în general.

Într-adevăr, numele și poezia lui Eminescu pătrund în manuale foarte devreme, prima dată în 1875, în *Conspectul* lui Vasile Gherman Pop; după acesta, poetul, care avea abia douăzeci și cinci de ani și nu publicase încă mai nici unul din textele fundamentale ale poeziei sale, este „unul din cele mai frumoase talente și am putea zice chiar cel mai impozant talent ivit pe scena noastră mișcări a literaturii noastre”. Punctul de plecare al unei judecăți atât de categorice și de îndraznete este, desigur, studiul lui Maiorescu *Direcția nouă în poezia și proza română*, din 1872, pe care autorul îl și citează după ce îl parafrazează: „Om al timpului modern în faza lui trecătoare, blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai preste marginile iertate, pînă acum așa de puțin format încît d-lui Maiorescu i-a trebuit mult curaj pentru a-l cita într-o critică a d-sale imediat după Vasile Alecsandri, dar în fine poet, un poet în toată puterea cuvîntului”. Activitatea poetului, încă modestă cantitativ (pînă în 1875 nu publicase decît 24 poezii), este urmărită începînd cu debutul ocazionat de moartea profesorului Aron Pumnul, continuînd cu afirmarea lui la *Convorbiri literare* „unde, pentru prima oară, îl vedem la anul 1870, deșteptînd o vie senzațiune prin strania poezie *Venere și madonă*”, menționate apoi cu caracterizări fiind *Epigonii*, *Egiptul* și *Împarat și proletar* sub titlul inexact *Proletar și rege* (nu e singura dată cînd Pop citează greșit, poate din memorie, titluri de opere), „cea mai frumoasă poezie a sa” fiind considerată însă *Mortua est*. Gasim aici și comparația cu poezia lui N. Nicolescu, cea a lui Eminescu fiind însă „mult mai puternică și mai aprofundată”. Este amintită și „nuvela *Sărmanul Dionis*”. Cum vedem, în afara de caracterizări, de trimiterea la Nicolescu și de citarea „straniei” *Venere și madonă*, a *Epigonilor* și a elegiei *Mortua est*, care vin din Maiorescu, Pop adaugă doar trimiterea la debut, la *Egiptul*, la *Împarat și proletar* și la *Sărmanul Dionis*; este clar însă că Pop nu scrie fără să fi avut el singur o părere în privința poeziei eminesciene.

Sigur că această carte nu este încă un manual școlar propriu-zis; în schimb, cartea lui Pop va fi utilizată de aceste manuale, după ce ele încep să apară. O mărturisesc unul dintre primele manuale moderne care

apar în epocă, cel al profesorului Ioan Lazăriciu de la preparandia (școala normală de învățatori) din Deva. Acesta publică în 1882, la Sibiu, niște *Elemente de poezică română* destinate „tinerimei gimnaziale și preparandale” unde, la capitolul despre „forme poetice” mai puțin obișnuite, citează fără comentarii *Gazelul* lui Eminescu care deschide *Călin* (p. 73): „Toamna frunzele colindă/ Sun-un grier sub o grindă/ Vîntul jalnic bate-n geamuri/ Cu o mină tremurîndă/ Iară tu la gura sobei/ Stai, ca somnul să te prindă/ Ce tresari din vis deodată?! Tu auzi pășind în tindă/ E iubitul, care vine/ De mijloc să te cuprindă...” În *Istoria literaturii române*, pe care o publică tot „în uzul tinerimei studioase” în 1884, el dedică lui Eminescu un paragraf din ultimul capitol, destinat literaturii române de după 1860; după prezentarea biografică, îndatorată lui Pop, urmează prezentarea poeziei, îndatorată tot lui Maiorescu: „Tit Maiorescu număra pe Eminescu îndată după Alecsandri, zicînd despre el că are farmecul limbajului, concepțiunea înaltă, iubirea și înțelegerea artei antice”. E menționată doar poezia *Epigonii* (unde „satirizează cu ironie mușcătoare timpul prezente”) și nuvela *Sărmanul Dionisie* (p. 172).

ION NĂDEJDE, profesor celebru în Iași și sfîrșitului de veac și socialist notoriu, este cel care introduce în prezentarea poeziei lui Eminescu, încă în viață în 1886 cînd apare manualul său, alt punct de vedere decît cel maiorescian. Neinteresat de biografia poetului, în care face afirmații neglijente (s-ar fi născut în 1848, ar fi publicat „cele dintîi încercări” la *Familia* etc.), el acceptă ca „cele dintîi lucrări însemnate le-a publicat în *Convorbiri*” unde, în ciuda unor „greșeli de limbă și de verificare”, cum zice Nădejde, „se arată talentul-i colosal”. Autoritatea la care se raportează autorul nu e însă Maiorescu, ci Gherea: „Cum a arătat I. Gherea în studiul său asupra lui Eminescu, acest poet are în grad foarte înalt, mai presus decît toți ceilalți poeți români, darul de a ne sugera imagini, idei, simțiri, prin cuvinte potrivit alese”. El laudă „plasticitatea admirabilă” a unor poezii lirice ca *Despărțire* sau *Venere și madonă*, dar consideră că cele satirice sînt alterate de „neconținuta dorință de a ne convinge ca pe la 1400 era binele pe pămînt și că alta scapare nu e decît întoarcerea către trecut”. Ideolog înainte de a fi comentator de literatură, Nădejde consideră că scăderea poetului e pesimismul său; și el nici măcar nu e un pesimist energetic, „ci un pesimist molesit și din nefericire tocmai această însușire a lui a avut mai mare izbîndă, mulți

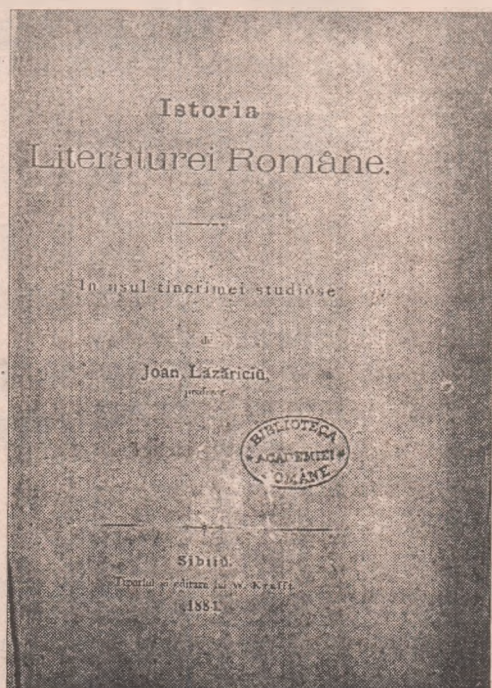
l-au admirat tocmai pentru această descurajare plină de deznădejde”. Admiră în schimb muzicalitatea versurilor sale. În privința prozei, în afara de *Sărmanul Dionis*, citează basmul *Făt-frumos din lacrimă*, „o adevărată poezie în proză”.

Manualul lui Nădejde nu este însă reeditat și el însuși nu mai revine în învățămînt, încît linia pe care o inaugurasese rămîne pentru un timp fără continuatori. „Tratatul” de literatură al locotenentului Alexandru Drăghicescu din 1887, unul din mulții ofițeri care au asediat literatura română în decursul timpului, pleacă tot de la Maiorescu pentru a elogia, în textele apărute în *Convorbiri literare*, „farmecul limbajului, o concepție înaltă și, pe lîngă acestea, iubirea și înțelegerea artei antice. *Mortua est* și *Epigonii* sînt poezii ce vor trece la posteritate. *Mortua est* – pe care autorul o citează în întregime – singură ar putea să dea loc lui Eminescu între cei mai iluștri poeți ai noștri” (p. 180). Dar în secțiunea finală, de „modele”, este citată *Pe aceeași ulicioară*. Manualul de *Poezică română pentru cursul secundar* al bucureșteanului I. Manliu, din 1890, pleacă și el de la studiul lui Maiorescu (cită în prefață) pentru prezentarea întregului sistem al poeziei, respectiv al frumosului; autorul, un bun profesor, are însă o cunoaștere directă a literaturii române și alegerea textelor, ca și analizele sale, oricît de didactice, o dovedesc. La capitolul despre *Fantasia, sentimentul și judecata*, vorbind de rolul sentimentului „la creație”, dă ca exemplu poezia *Peste vîrfuri* și o analizează; mai mult, indică o paralelă germană la Goethe („Über allen Gipfeln/ Ist Ruh’...”), dar găsește că la poetul german „tabloul... este ceva mai puțin luminos, mai puțin colorat ca la Eminescu” (p. 13), „puterea muzicii” din capitolul *Muzica și poezia* este exemplificată prin „sunetul de corn” al lui Eminescu, utilizarea unor substantive proprii (*Limbajul poeziei*) „este de o frumusețe deosebită la Eminescu, atît în mijlocul versului, cît și în rime” și se dau citate din *Împarat și proletar*, *Scrisoarea a III-a*, *Egiptul*. I se atribuie poetului crearea verbului *a împînzi*, după modelul lui *a învali, a înfoli* (p. 25), este citat la capitolul despre *comparație* (*Christ*) etc. În general, poetul este plasat în poziția unui model, deși i se subliniază caracterul novator și original: „reflexiuni cari sunt mai ales expresiunea sentimentelor. Noi avem în această privință pe Eminescu de model” (p. 83). „A produce idei nouă înseamnă a fi original. Un poet cu idei nouă este Eminescu”, sau: „bogăția ideilor este a treia condiție ce trebuie să intrunească o poezie bună. Un exemplu străin... Heine; la noi, Eminescu”, sau: „întocmirea ideilor să fie corespunzătoare cu natura sentimentelor. Spre exemplu, *O, mamă* de Eminescu sau *Doina*, de Eminescu”, sau încă, la capitolul *Poezia lirică*, după ce e pomenit Cîrlova, Alecsandri, Bolintineanu: „Un talent mare vine în urma lor, și acesta e Eminescu...” (p. 117). Tot Manliu este autorul unei *Crestomații române* cuprinzînd „modele literare din autorii secolului al XIX-lea”, unde Eminescu e reprezentat prin nouă poezii, cît și Alecsandri, și anume: *Criticilor mei*, *Sonet*, *Ce te legeni*, *codrule*, *Odă*, *O râmii*, *Egiptul*, *Mai am un singur dor*, *Strigoii* și *Călin*.

Tot o carte școlară este și *Manual de istoria literaturii române* al lui Enea Hodoș (Caransebeș, 1893), a cărui substanță se trage din cursul pe care autorul „l-am propus de trei ani în Institutul pedagogic și teologic din Caransebeș”, deci la o școală normală de învățatori din Banatul sub adminis-

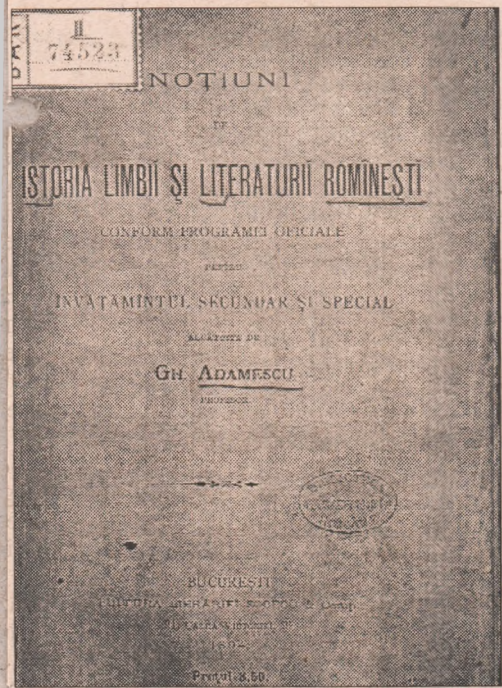
trație austriacă. În acest manual, „atinge printr-o deschidere neobișnuită fenomenului contemporan, Eminescu de altfel toată Junimea) se bucură de atenție deosebită și de o tratare „necompletă” (p. 163-166). El este văzut de mare liric universal: „Poezia română ajuns prin Mihai Eminescu la o înaltă voltare. El face parte dintre cei mai mari poeți lirici ai lumii. Gîndiri puternice bogate, turnate în vorbe puține și potrivite pentru exprimarea fel de melodie în fraza lui, aceste caracteristici de căpetenie care au făcut grupeze în jurul lui Eminescu o gîndire întreagă de imitatori și o multitudine de cititori”. Hodoș intră și în deratîi privind laboratorul poetic, de întinsele lecturi ale poetului din ra veche și modernă, ca și de studiul poporului „în poeziile și poveștile predilectele poeziei lui pentru „părerile ale vieții” și de influența Schopenhauer, și trimite la mai multe caracterizări fără a fi numite (*Scrisoarea III-a*, *Doina* și probabil *Junii cormenționează poeziile „în formă poetică”* *Ce te legeni* și *La mijloc de cocca* citează în întregime *Mai am un sin-*

IN PRIMUL său manual, *Noțiuni de istoria limbii și literaturii românești*, din 1894, profesor Adamescu nu-l încadrează pe Eminescu printre autorii tratați monografic în XIX-lea, de la Gh. Lazăr și Iancu rescu pînă la Odobescu și Hasdeu (mai bătrîni cu 12-15 ani decît Eminescu). Ordinul în care apar autorii este cel logic al datei lor de naștere), ci îl așază și-l caracterizează pe scurt – în *Caracteristică generală* – printr-o sinteză solomonică, atît la Maiorescu, cît și la Gh. Lazăr: „În *Convorbiri* publică Eminescu poeziile prin cari se făcu cunoscut. Maiorescu, în epoca în care poetul încă format, avu deplină convingere talentul lui și curajul să spună cînd mulți tăgăduiau orice merit Eminescu și-l puneau în rîndul celor începători mediocri. Poeziile lui le cită într-un volum și asupra lor a scribrogheanu-Gherea o importantă critică tînd meritele poetului, dar arătînd în timp cît de periculoase sînt ideile imiste pentru tinerimea care îl cită admira” (p. 203). Peste trei ani, în *mașina pentru istoria limbii și literaturii românești* destinată să completeze rîndul anterior, Eminescu este prezent în textele: *Melancolie*, *Doina*, *Satira a goii*, iar peste încă un an, în 1896 este prezent masiv, prin diferite spicuete din poeziile sale, în *Manual poetică pentru școlarele românești* lui Iași: este citată *Glosa* la formele poezie, *Mai am un singur dor* și *Te genul liric*, *Somnoroase pasărele* la tecul unor măsuri, *Satira a III-a* și pentru antiteză, *Doina* și *Sonet* („viața falnică Venetii”) la probleme unde se apreciază că „o reacție în fața acestei monotonii se face de față cîtiva dintre școlarii și imitatorii Eminescu rima e adesea incorectă destul de multe cazuri aflăm rime neașteptate sau chiar nebanuite...” (78). Poezia lui devine obiect de învăț și izvor de atestare nu numai pentru cîntăreți, ci și pentru lingviști. Profesor Philippide, în primul volum al manualului său universitar *Istoria limbii române și cîntăreții de istoria limbii* (1894), citează exemple din poezia lui Eminescu, a

LELE ȘCOLARE

croniciari și texte religioase, cuvinte sau versuri luate din *Satira* (Scrisoarea) I, III și IV, și din *Strigoi*. Ultimul este un text care se bucură de o răspindire greu de înțeles; îl găsim chiar și în *Cartea de cetire* de clasa a IV-a a lui Virgil Onițiu, explicat în 42 de note lexicale și istorice, singura poezie a lui Eminescu aici alături de alte texte ale lui Alecsandri (trei), C. Negruzzi (*Sobiești și români*), G. Coșbuc (*Nunta Zamferei*), Delavrancea etc. Motivul este, poate, faptul că pune în evidență pesimismul poetului, ceea ce ar însemna că el avea deja o anumită faimă, așa cum sugerează ultima notă: „Și în poezia de față se întrevăde spiritul cător de icoane triste, neînțelese, al lui Eminescu. O fire total contrară ca cea a lui V. Alecsandri, care iubește imaginile vii, senine, înălțătoare de suflet” (p. 53). Cum se poate vedea, în manualele de până la sfârșitul secolului, un loc privilegiat îl ocupa mai ales poeziile de un romantism dramatic, folosind antiteza, invocația retorică și figurile de stil retorice în general: în cele unsprezece manuale examinate, *Epigonii* este selectat de cinci ori. De o poziție bună se bucură *Împărat și proletar*, *Egiptul*, *Doina* și *Scrisoarea a III-a* (apar de trei ori) și tot de trei ori apare și elegia „pesimistă” *Mai am un singur dor*.

DUPA începutul secolului, locul pe care îl ocupa Eminescu în manuale este nu doar mai important, ci și mai sigur; deceniul trecut de la dispariția sa, schimbările petrecute rapid în configurația literară a epocii, clasicizarea primei generații de la *Convorbiri literare*, toate conduc la impresia de distanță și în consecință la instalarea reală a poetului într-o poziție privilegiată și necontestată. Manualul de cl. a VII-a din 1906 al unui profesor din generația tinăra, Petre V. Haneș, *Carte de citire, compoziție, istorie literară*, își bazează „caracterizările generale” pe un corpus de poezii mult mai larg deși bazat în continuare numai pe antume, opt (*Lucaș-fărul*, *Mai am un singur dor*, *Revedere*, *Ce te legeni codrule*, *La steaua*, *Oda* și două sonete: *Trecut-au anii* și *S-a stins viața...*) Teoria poeziei sfârșitului de veac este pusă sub semnul indiscutabil al eminescianismului, nu numai prin simpla constatare („Poezia ultimelor decenii s-a dezvoltat în cea mai mare parte sub puternica înrîurire a lui Mihai Eminescu”, p. 314; constatarea este dublată în manualul pentru clasa următoare, a VIII-a, menționat mai jos: „Schița și nvela constituie partea cea mai bogată a literaturii noastre contemporane. Punctul lor de plecare îl găsim la Eminescu”, p. 152), ci și prin selecția textelor

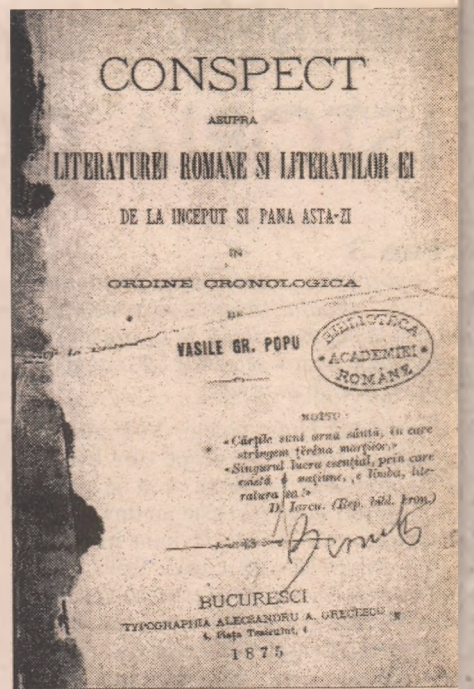
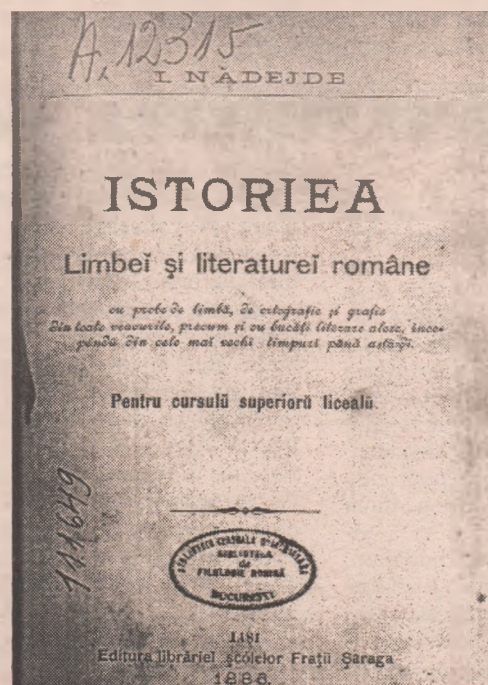
altor autori: din Vlahuța se alege *Lui Eminescu* și *Unde ni sînt visătorii*, din Maiorescu se alege două pagini din studiul *Eminescu și poeziile lui* (cu celebrul citat „Pe cit se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al douăzecilea sub auspiciile geniului lui...”), iar din Gherea șase pagini din studiul *Eminescu*. Putem observa de asemenea un început de stabilizare a unui corpus de trăsături caracteristice: influența literaturii germane și a celei populare, antiteza trecut-prezent, „extrem de bogată imaginație”, „fondul absolut nou” adus de poet „a fost îmbrăcat într-o limbă plastică și viguroasă, într-o versificare sonoră cu rime noi și ritmuri caracteristice”. În manualul pentru clasa terminală, a VIII-a, care îl „completează” pe cel al clasei anterioare cu elemente de istorie a limbii, literatura populară și genurile literare, corpusul școlar eminescian este completat – la capitolul *Poezia filosofică* – cu încă patru texte: *Rugăciunea unui dac*, *Glosa*, *Împărat și proletar* și *Satira* (sau *Scrisoarea I*). Toate aceste poezii sînt însoțite de o „explicație” simplistă, care arată însă direcția interpretării dorite. Astfel, la *Rugăciunea unui dac*, nota spune: „În gura unui dac, amarit peste măsură de trista soartă pregătită țării sale, Eminescu a găsit prilej să puie glorificarea scepticismului”, la *Glosa* „prezintă filosofia resemnării”, iar la *Împărat și proletar*: „Toată povestirea din prima parte a poeziei e un pretext pentru strofele finale, cari zugrăvesc pesimismul lui Eminescu”.

Liniiile generale ale interpretării lui Haneș se regăsesc și în manualul lui Gh. Adamescu și M. Dragomirescu (ed. II din 1918) de cl. a VIII-a, unde „poezia filosofică” e ilustrată de *Împărat și proletar* (explicată în continuare ca o poezie ilustrativă pentru pesimismul lui Eminescu: „cea mai mare deși nu cea mai desăvîrșită poemă filosofică a lui Eminescu” unde „poetul pune față în față aprigul dor de fericire al proletarului și fericirea obosită și tristă a împăratului, revolta unuia care duce la revoluție și seninătatea celuilalt care-l duce la filosofie, pentru ca să ajungă la încheierea că orice năzuință înspre progres e în zadar, că lumea rămîne neschimbată... și că viața e numai un vis al morții”) și de *Glosă* („elegie morală care intrupează o stare sufletească de senină rezignare”).

Perioada interbelică îmbogățește și schimbă în oarecare măsură imaginea care se formase în primii ani ai secolului. Manualul de cl. a VII-a al lui Haneș de pildă, ajuns la ed. a IX-a în 1930, schimbă o singură poezie, dar mai ales lărgeste corpusul de texte: din cele opt menționate mai sus renunță la *Revedere* și adaugă alte șapte, respectiv *Satira I și II*, *Calin*, *Epigonii*, *Glosa* și alte două sonete (*Sunt ani la mijloc...* și *Oricite stele ard în înălțimi...*, ultima postumă). Statura națională unică a poetului nu mai este pusă în cauză și ea îl proiectează – tocmai prin caracterul ei reprezentativ – direct în universalitate, cum reiese din capitolul de concluzii al manualului de cl. a VII-a de Gh. Nedioglu, din 1938: „Eminescu este cea mai înaltă intrupare a geiului poetic românesc care... a dat viziunea sublimă a durerilor umanității și a marilor aspirații naționale”, iar în manualul de cl. a VII-a din 1936 de M. Dragomirescu și N. I. Russu, poemul *Împărat și proletar* este considerat acum o capodoperă universală: „Niciind nici în literatura română, nici în cea universală n-au fost formulate cu o adincime și o conciziune neîntrecută nemulțumirea materială omenească” (p. 78) sau, despre *La steaua*, și ea prezentă în manual: „este cel mai strălucit exemplu de genialitate poetică ce transformă modelele în simple izvoare de inspirație” (p. 79)

ș.a.m.d. Apar și încercări de a cuprinde într-o viziune unitară opera poetului, inevitabil simpliste, importante totuși pentru felul de a concepe personalitatea artistului; de pildă, în manualul lui Nedioglu de cl. a VII-a, ideea că ea are un caracter unitar și sistematic, „toate poeziile filosofice ale lui Eminescu întocmesc un întreg”, ele înșirindu-se pe o spirală coerentă, de la *Epigonii*, prin *Mortua est* și *Împărat și proletar*, la *Rugăciunea unui dac*. După această descătușare a „avinturilor stăvilite”, apare etapa scepticismului care înecă revolta poetului, transformînd-o în repulsie, dorință de îndepărtare, ironie (în *Scrisoarea a IV-a* și *Lucaș-fărul*): „singura mîngîietoare a poetului este natura, care nu mai apăruse pînă acum în poeziile lui filosofice” (p. 306) și el se confundă cu voluptate în această lume de vis etc.

Apar în această perioadă și idei relativ noi în manualele pe care le discutăm, de pildă aceea că activitatea lui la *Timpul* „este una din paginile de aur ale ziaristiceii noastre”, (manualul lui Haneș din 1930, p. 123) și se menționează prima dată care atare xenofobia sa, „nu-i plăceau însă străinii fiind că neamul său era împiedicat din dezvoltare din cauza lor”, p. 125. *Doina* apare în manualele școlare încă înainte de primul război mondial, în manualul de cl. a VII-a de pildă, alcătuit de M. Dragomirescu și de Gh. Adamescu (ajuns în 1906 la ediția a doua), unde figurează alături de *Calin* (fragmente), *Epigonii*, *Despărțire* și *Satira I*. „Observarea” care o însoțește însă nu glorifică accentele xenofobe, ci le circumstanțiază, plasîndu-le printre alte tendințe și apăsînd asupra condițiilor în care apar ele: „Este una din cele din urmă pagini... făcută cu puțin înainte de a izbucni nebunia, și anume cu ocazia dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași. Este remarcabilă prin vehemența ce poetul a știut să pună în versul și în graiul poporan și prin arta cu care a putut să ridice un sentiment oarecum local la înălțimea artei. Acest sentiment subliniază una din tendințele sale politice, așa cum le-a manifestat în articolele sale politice” (p. 411). În 1930, în manualul lui Gh. Nedioglu pentru aceeași clasă, se studiază *Vieța*, *Ce-ți doresc eu ție*, *Epigonii*, *Scrisoarea I*, *Lucaș-fărul* și *Glosa*, alături de *Doina*, care este caracterizată astfel: „*Doina*... dă expresie sentimentului de clocoțitoare durere, care se preface în revoltă și se ridică pînă la vehemența imprecăuțunii, împotriva străinilor cotropitori... (ea) arată evoluția spiritului satiric al poetului care, de la ironia amară constată în *Scrisoarea I*, ajunge la vehemența din această poezie. Tonul violent se armonizează însă cu cadrul doinei...” etc.

(p. 181; textul se repetă identic în 1938) capitolul concluziv, paragraful des „lirismul patriotic” găsește că „iubirea de țară... se manifestă îndeosebi prin revolta împotriva străinilor (*Satira IV* și *Doina* dar „găsește o mîngîiere în trecutul gloriei etc. (p. 197). În manualul de clasa a VII tot cel al lui Nedioglu, regăsim *Doina* pusă ca text de studiu în capitolul des *Evoluția limbii noastre poetice*, alături de *O, râmii* și *Despărțire*, fără comentarii această dată. Tot fără comentarii este în *Doina* și în alte manuale, inclusiv pe clasele mici, de pildă în *Cartea de citire pentru cl. a IV-a primară* de Spiru Popescu, T. Bădăruș, Ilie Lupu și Bogdan-Duică, din 1926, unde este singurul text al lui Eminescu.

Schimbările produse după război, izgonirea rușilor în țară și presiunea politică ideologică pe care aceasta o provoacă dezorganizarea vieții politice etc., duc la o vitabilă modificare și în acest spațiu; ele încep imediat la nivelul instituțional, în programe școlare de pildă, ci se lasă simțite deocamdată în atitudinea autorilor de manuale, în filo-sovietismul afișat și în circumspecția cu care ei operează în zona opusă a nilor de pildă, ocotind scriitorii care au simțit împotriva rușilor sau a comuniștilor. În atitudine începe să se manifeste destul de brusc, în manualele anului 1947 și una dintre consecințele ei neașteptate este o prudentă prudență în privința lui Eminescu. Unul din puținele manuale din această perioadă care profesionează este cel de cl. a VII-a al Al. Rosetti, J. Byck și Perpersicius, unde găsim șase poezii de Eminescu, dar acestea ocolește cu grijă zona politicului naționalului: sînt reproduse și discutate *Heliade*, *Epigonii*, *Craiasa din povești*, *ceafărul*, *Ce e amorul?* și *Scrisoarea a I-a*. Liniile generale ale interpretării canonice constituie în timp sint prezentate în manual pentru ultima dată înainte de epoca proletcultista: dacă este subliniat caracterul reprezentativ și dominant al poeziei („Eminescu înseamnă pentru poezia românească nu numai culmea cea mai înaltă, și linia de demarcație de la care începă alți tărîm, un alt peisagiu, o altă eră a limbii noastre”), care va fi preluat devreme sau mai tîrziu și de noul discurs oficial, este afirmată – în termeni moderni – și contribuția lui Maiorescu la afirmarea sa („acel poet în toată puterea cuvîntului care Maiorescu îl anexa *Noii direcții* zîndu-l îndată după Alecsandri”, p. 1) este pomenit și pesimismul, prezentat ca mai pudic „o umbră de melancolie amarăciune” desprinsă din marele nostru tristete metafizică al zădărniciii zădărniciilor”) și nu ca o parte constitutivă lirică sale („infiltrațiile unor elemente filosofice schopenhaueriană... kantiană... budistă... stoicismul lui Hyperion... constituie substanța poeziei de gîndire Eminescu”, p. 139).

(Continuare în pag. 14)

România literară

ISTORIA COMUNISMULUI POVESTITĂ PENTRU

(fragment)

Scena 3

Grigori Dekanozov îl prezintă pe Iuri Petrovski corpului medical al spitalului. Personalul este aliniat ca la armată iar Grigori Dekanozov se mișcă ca și cum ar ectua o trecere în revistă.

Directorul: Dragi colegi. Vi-l prezint tovarășul Iuri Petrovski pe care Uniunea Scriitorilor ni l-a trimis ca să ne ajute. Tovarășul Iuri Petrovski este un tânăr scriitor care a scris nuvele în linia marelui scriitor Maxim Gorki. Tovarășul Iuri Petrovski a scris povestiri și nuvele spre construcția socialismului și a prieten pentru prețioasele sale nuvele și minutele sale povestiri Marele Premiu de artă acordat de către Marele Tovarăș Stalin în persoană. Țin foarte mult, aici, să îl țin pe tovarășul Iuri Petrovski. Pentru că chiar de un scriitor ca Iuri Petrovski noi avem nevoie, căci el știe să povestească nimeni altul lucrurile simple, lucrurile de țin de viață... (Se întoarce spre Iuri Petrovski.) Tovarășe Iuri Petrovski, va trebui să ne scrieți povestiri scurte pentru a vesti prin povestiri scurte pentru bolnavii noștri mintal istoria comunismului. Aici pentru asta sinteți aici, pentru asta v-am trimis la noi Uniunea Scriitorilor. Noi considerăm că bolnavii mintal au și ei dreptul și datoria să cunoască istoria comunismului și a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Singura problemă este că istoria comunismului și istoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie trebuie vestite la nivelul pacienților noștri... Iad de ce noi toți, echipa medicală de la Spitalul Central de Boli Mintale, precum bolnavii care se vindecă în instituția noastră, vă cerem, dragă Iuri Petrovski, să utilizați talentul pentru a ne povesti în cuvinte simple istoria comunismului și a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Utilizați-vă talentul pentru ca bolnavii mintal să poată avea acces, și ei, la informația mișcării muncitorești. Utilizați-vă talentul și patriotismul pentru ca bolnavii mintal să se poată hrăni și ei, cu speranța pe care Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a adus-o în inima muncitorilor din toate țările. Sint sigur, dragă tovarășe Iuri Petrovski, că veți reuși să găsiți cuvintele potrivite care să meargă pînă-n inima bolnavii noștri mintal. Ședințele noastre de inițiere în frumusețea artei, a literaturii, vor avea loc de două ori pe săptămână. Toți bolnavii mintal ai instituției noastre, că e vorba de debilii mintal lejeri, mijlocii sau funzi, de schizofreni, de autiști, de desivivi sau de nevrotici, toți vor fi invitați să asculte, de două ori pe săptămână. Iuri, cu excepția, poate, a bolnavilor din categoria de înaltă securitate, pentru care vom găsi o altă soluție, adică vom organiza ședințe speciale la ei.

Scena 4

Grigori Dekanozov îi arată lui Iuri Petrovski camera care i-a fost rezervată. Katia Ezova așteaptă, respectuoasă, în prag.

Directorul: Iată, Iuri Petrovski, camera dumneavoastră. Aveți aici tot ce vă trebuie. V-am pregătit camera cu cea mai frumoasă vedere spre grădină, căci noi știm că scriitorii iubesc natura. Dumneavoastră aveți nevoie să vedeți arbori, să vedeți cerul, să vedeți păsările care cîntă în arbori...

Noi știm, dragă Iuri Petrovski, cum e plămădit sufletul scriitorului, noi știm tot. Fiți binevenit în această cameră, la noi. Prețioasa noastră asistentă medicală Katia Ezova o să vă aducă în fiecare dimineață micul dejun în cameră. La prînz și seara puteți să mincați cu noi, în marea sală de mese... Pentru că noi, dragă Iuri Petrovski, noi, medicii corpului medical, noi mîncăm cu bolnavii noștri... în sfîrșit, cu cei care se pot deplasa fără probleme pînă la sala de mese. Și credeți-mă că sint mîndru să vă pot spune, dragă tovarășe, că 60 la sută dintre bolnavii noștri mintal pot să se deplaseze și chiar se deplasează, de două ori pe zi, la prînz și seara, pînă la marea sală de mese, ca să mînce în tovarășia medicilor care-i îngrijesc.

Dumneavoastră, însă, Iuri Petrovski, faceți cum credeți că e mai bine, pentru că noi știm că scriitorul este uneori prins de mrejele inspirației, și atunci el nu iese, nu mîncă, nu vede pe nimeni, nu mai aude nimic... ca să scrie... ha-ha... E mister mare scrisul, știm.

Iuri: Tovarășe director Grigori Dekanozov, eu țin foarte mult să fiu în contact direct cu pacienții dumneavoastră. Aș vrea să vizitez saloanele. Aș vrea să vorbesc, eventual, cu unii bolnavi. E posibil?

De undeva, dintr-un salon îndepărtat, se aud niște strigăte care devin din ce în ce mai bestiale. Directorul își accelerează discursul pentru a putea pleca apoi în direcția respectivă.

Directorul: Tovarășe Iuri Petrovski, nu numai că aveți dreptul să o faceți, dar chiar vă rugăm să o faceți. Sinteți aici la dumneavoastră acasă, deci e normal să vă cunoașteți casa. Katia Ezova, care se va ocupa de dumneavoastră, o să vă arate tot: saloanele, sălile de tratament, băile, grădina, tot, tot, tot... Și de fiecare dată cînd vreți să vorbiți cu un bolnav, cereți Katiei să vă dea fișa bolnavului. Ne-am înțeles? Spor la treabă, Iuri Petrovski. Și imediat ce terminați primul capitol noi și organizăm prima ședință. Sint convins, tovarășe, că repovestirea adecvată a istoriei comunismului poate vindeca anumite deficiențe mintale... La revedere, tovarășe. Traiască Marele Stalin!

Directorul pleacă grăbit în direcția strigătelor care au devenit insuportabil de bestiale. Katia, care a rămas în pragul ușii, privește oarecum jenată în jos.

Scena 5

Noaptea, în cameră la Iuri Petrovski. Acesta doarme chircit sub o pătură. Katia Ezova intră ca și cum zidurile ar fi transparente. Scena este luminată de un lam-padar aflat în grădină.

Katia Ezova se apropie de patul unde doarme Iuri Petrovski și rămîne mult timp nemișcată, în picioare.

Iuri Petrovski tresare, se așează speriat în capul oaselor, privește în jur, o descoperă pe Katia.

Katia: Pssst...
Iuri: Ce-i?
Katia: Sint eu, Katia...
Iuri: Și ce faceți aici?
Katia: Pssst...
Iuri: Da' cum ați intrat?
Katia: Pssst...
Iuri: Tovarășe Katia, ce-i asta?
Katia: Mă gîndeam că poate vreți un ceai...

Iuri: Nu vreau.
Katia: Un ceai cu un pic de rom?
Iuri: Nu, nu.
Katia: Sau numai puțin rom?
Iuri: Nu, nu vreau nimic.
Katia: Iuri Petrovski, trebuie să vă întreb ceva...
Iuri: Ce?
Katia: L-ați văzut cu adevărat... de aproape?

Iuri: Cum?!
Katia: Știți, pentru mine e foarte important...
Iuri: Ce?
Katia: Pssst... Știți, sint unii care mint... care zic doar că l-au văzut, că l-au întilnit... Așa oameni, să-ți vină să vești, nu alta... Cum îndrăznesc ei să spună că l-au întilnit cînd de fapt nu l-au întilnit niciodată?

Iuri: Pe cine?
Katia: Pe Stalin... Spuneți-mi, Iuri Petrovski, dumneavoastră l-ați întilnit cu adevărat? Tovarășul Director a spus că tovarășul Stalin în persoană v-a înminat Premiul... Este adevărat? A fost chiar Stalin? Chiar el în persoană, el a fost cel care vi l-a dat?

Iuri: Da...
Katia: Cînd, cînd, cînd a fost asta?
Iuri: Păi... de mult... Era... A fost înainte de război.

Katia: Și l-ați văzut de aproape?
Iuri: Da... Da' ce rost au toate întrebările astea?
Katia: Pentru că... pentru că aș vrea să știu dacă... dacă e înalt...

Iuri: Nu e chiar... așa de... înalt...
Katia: E mai... înalt... decît... dumneavoastră?

Iuri: Nu, nu prea... nu cred.
Katia: Păi... doar l-ați văzut de aproape, de foarte aproape... Cum adică "nu prea"?

Iuri: Păi... cum să vă spun... nu eram singur, eram cu alți tineri tovarășii scriitori colegi reuniți pentru un congres... Și el a trecut și a dat mîna cu noi...

Katia: A dat mîna cu dumneavoastră!
Iuri: Da...

Katia apucă mîna lui Iuri și o strînge la piept.

Katia (aproape plîngînd): Oh, Iuri Petrovski, ce fericita sint că sinteți aici... Știți, eu n-am întilnit niciodată pe nimeni care să-l fi cunoscut cu adevărat pe Stalin.
Iuri: Katia Ezova... liniștiți-vă... Nu l-am cunoscut niciodată personal... I-am strîns mîna, asta-i tot...

Katia: Și ochii... Cum îi avea, ochii?
Iuri: Ochii?
Katia: Ochii, ochii... Cum v-a privit? V-a privit drept în ochi?
Iuri: Nu, nu cred...
Katia: Cum așa? Nu vă mai amintiți? Cum puteți să nu vă mai amintiți?

Iuri își smulge mîna din mîinile Katiei.
Iuri: Tovarășă Katia Ezova, de ce mi puneți toate aceste întrebări?

Katia își suflă nasul. După acest gest, atitudinea ei este total schimbată.

Katia: Știți, Iuri Petrovski, și eu scriu.
Iuri: Și ce scrieți, Katia?
Katia: Scriu poeme.
Iuri: Foarte bine.
Katia: Dar nu le-am arătat niciodată la nimeni, Iuri Petrovski.
Iuri: Bine faceți, Katia.
Katia: Dar simt că trebuie să vi le arăt dumneavoastră, Iuri Petrovski.
Iuri: Mai tîrziu, Katia.
Katia: Nu, Iuri Petrovski. Trebuie să vă arăt poemele mele acum.
Iuri: Acum, la ora trei dimineața?
Katia: Macar unul singur, Iuri Petrovski.

Iuri: Bine, Katia, dați-i drumul.
Katia: Am să vi-l recit, Iuri Petrovski.
Iuri: Prefer să-l citesc eu personal.
Katia: Nu, Iuri Petrovski. Nu. Poemele mele sint toate aici... în capul meu... De fapt, eu nu le scriu niciodată pe hirtie. le păstrez toate aici... aici...

Iuri: Și cite poeme aveți... aici?
Katia: Mii și mii de poeme, Iuri Petrovski... Mii...
Iuri: Bine, Katia. Alegeți unul și recitați-mi-l.

Katia intră într-un fel de transă.
Katia: Stalin, tu ești lumina noastră, da
În noaptea fără de sfîrșit
Stalin tu ne alinți gîndirea
Amant al revoluției ce ești...

Stalin, trăind prin tine noi avem
un sens
Stalin, tu ești etern prin noi
N-aveam nimic și totu-ți datorăm
Rămii al nostru, pur, cu noi...

Transfigurată, Katia începe să plînga.
Iuri îi ia mîinile și o mîngîie.

Iuri: E bine, Katia, e bine... gata... Liniștiți-vă...

Katia se smulge din mîinile lui Iuri, îl privește o clipă ca un animal haituit, după care începe să se dezbrace în viteză.

Iuri: Katia Ezova, încetați! Tovarășă Katia Ezova, ce faceți? Ce faceți?
Katia: Pssst... Îl simțiți? A venit... E aici... E cu noi...

Pe jumătate dezbrăcată, Katia sare pe Iuri, îl îmbrățișează plîngînd, îi sărută de mai multe ori mîna dreaptă.

Iuri: Cine? Cine, Katia?
Katia: Stringeți-mă, Iuri Petrovski... Stringeți-mă tare, stringeți-mă...
Iuri: Katia, eu sint insurat...
Katia: Stringeți-mă, Iuri Petrovski... Stringeți-mă tare, stringeți-mă...

Scena 6

Iuri Petrovski, în camera sa, citește un text ca o repetiție generală pentru ședințele cu bolnavii mintal.

Iuri: Deschideți larg gura. Spuneți u. Respirați. Umpleți-vă plămîni cu aer. Mai tare. Și mai tare. Aer mult în plămîni, mult, mult, mult... Spuneți utopie. Încă o dată. Utopie. Concentrați-vă bine, este un cuvînt care are o curbă crescătoare... Este ca un cal care se cabrează... Utopie... Auziți cum urcă sunetele? Urcă și se risipește

EMINESCU ÎN MANUALELE ȘCOLARE

(Urmare din pag. 13)

ÎN ACELAȘI an însă, cel mai prestigios eminescolog al momentului și un proeminent istoric și critic literar, G. Calinescu, publică un ciclu de manuale pentru cele patru clase gimnaziale. Ele sint lipsite aproape total de comentarii și se rezintă în partea lor de literatură mai degrabă ca niște anlogii de texte. Din textele eminesciene, în manualul de cl. I se află doar *Ce te legeni...*, în cel de a doua Eminescu lipsește a desăvîrșire (avem în schimb texte de Odobescu, I. Leacandri, Zaharia Stancu, Lev Tolstoi ș. a.), iar în manualul de cl. a IV-a, pe lingă texte de Coșbuc, Caragiale, Arghezi, Petofi, Victor Hugo și... G. Calinescu, găsim doar o poezie de Eminescu: *Greierușul* („Greieruș ce cîntă la lună/ Cînd pădurea sîna,/ Cum nu știi ce am în mine,/ Greiere străine!” etc., prezentată astfel: „Poezia de mai sus, deși e în formă populară, fabricată de poet și îndeminarea artistică a imitarii folclorului, cu introducerea de sentimente culte mai complicate, dă o acere artistică deosebită”, p. 65). Tot acum, un manual

anonim, tipărit de Editura de Stat pentru clasa a III-a de gimnaziu și recomandat de referenții oficiali M. Cruceanu și M. Nanu (M. Cruceanu va fi primul șef al catedrei de literatură română la București, după „reorganizarea” din 1948 a învățămîntului universitar), nu lasă nici o îndoială asupra caracterului politic al alcătuirii; în prefață se afirmă că e vorba de „o carte de educație literară și democratică”, iar „bucățile de lectură... sunt menite să trezească în sufletele școlărilor ideile mari ale vremurilor noastre... de prietenie cu vecinii noștri și îndeosebi cu marea Uniune a republicilor Sovietice Socialiste...” Alături de texte ca *Solia lui Mihai Viteazul la Moscova* de V. Negrea, de *Primele căi ferate* de V.I. Lebedev sau de *Metropolitanul Moscovei* de M. Sadoveanu, se găsește doar *Revedere* de Eminescu. Iar *Antologia literară* pentru gimnaziu de J. Byck și I. Crețu (tot din 1947), care oferă texte din Creangă, Ispirescu, S.Fl. Marian, Sadoveanu, Girleanu, sau Andersen, Tolstoi, Gorki și Daniel De Foe dintre străini, nu are nici un text de Eminescu. ■

BOLNAVII MINTAL

în aer. Totul începe în gura voastră și apoi se termină în neant... Utoooooooh... Foarte bine. Deci, ce este o utopie? Utopia este atunci când ești vîrit în căcat și vrei să ieși. Dar înainte de a ieși din căcat trebuie să te gîndești. Și dacă te gîndești bine îți dai seama că nu ești tu singurul vîrit în căcat și care dorește să iasă. Deci, pe măsură ce te gîndești, îți dai seama că n-ai cum să ieși din căcat de unul singur. Ieșirea din căcat nu se poate face decît împreună cu ceilalți, tu și tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat.

Iuri Petrovski destupă o sticlă de rom, varsă citeva picături într-o ceașcă de ceai, trage o gură de rom direct din sticlă și bea după aceea din ceai.

Scena 7

Iuri Petrovski face o demonstrație în fața Directorului Grigori Dekanozov, a Katiei și a celorlalți membri ai corpului medical.

Directorul este singurul care stă pe un scaun.

Iuri: Deschideți larg gura. Spuneți u. Respirați. Umpleți-vă plămîni cu aer. Mai tare. Și mai tare. Aer mult în plămîni, mult, mult, mult... Spuneți utopie. Încă o dată. Utopie. Concentrați-vă bine, este un cuvînt care are o curbă crescătoare... Este ca un cal care se cabrează... Utopie... Auziți cum urcă sunetele? Urcă și se risipește în aer. Totul începe în gura voastră și apoi se termină în neant... Utoooooooh... Foarte bine. Deci, ce este o utopie? Utopia este atunci când ești vîrit în căcat și vrei să ieși. Dar înainte de a ieși din căcat trebuie să te gîndești. Și dacă te gîndești bine îți dai seama că nu ești tu singurul vîrit în căcat și care dorește să iasă. Deci, pe măsură ce te gîndești, îți dai seama că n-ai cum să ieși din căcat de unul singur. Ieșirea din căcat nu se poate face decît împreună cu ceilalți, tu și tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat. (Întreaga asistență rămîne de gheață. Iuri Petrovski continuă.) Dar cei care te-au vîrit în căcat nu vor ca tu să ieși din căcat. Ei nu te lasă să ieși din căcat, nici pe tine, nici pe tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat. Pentru că ei, cei care te-au vîrit în căcat, sînt puternici, căci sînt uniți. Iată de ce, pentru a ieși din căcat, tu și tovarășii tăi, trebuie să fiți și voi uniți. Este gîndul pe care l-a avut într-o bună zi tovarășul Lenin, în 1915, pe cînd se afla departe de țară la Zürich, care este un oraș în Elveția care este o țară care n-a fost niciodată vîrită în căcat. Tovarăși, a spus tovarășul Lenin, pentru a ieși din căcat nu este suficient să vrei să ieși din căcat, trebuie să fii unit. Așa vorbi tovarășul Lenin într-o zi, în 1915, la Zürich, unde era refugiat împreună cu alți tovarăși ca să se gîndească. Și imediat toți cei care erau vîriți în căcat în Rusia au spus da, tovarășul Lenin are dreptate. Și s-au unit, și și-au dat mîna și au făcut un efort... uraaaa! și au ieșit din căcat.

Tăcere de gheață. Dintr-odată, Grigori Dekanozov se ridică, se apropie de Iuri Petrovski și-l îmbrățișează.

Ușurată, asistența aplaudă. Grigore Dekanozov își șterge o lacrimă.

Directorul: Bravo, tovarășe Iuri Petrovski. Bravo. Țasta-i clenciul. Așa trebuie să le vorbiți. Este bine, Iuri Petrovski. Dumneavoastră știți să scrieți de-a dreptul cu inima și să atingeți și adevărul în același timp. Sinteți un mare scriitor, Iuri Petrovski. Ați înțeles tot, Iuri Petrovski. Bolnavii noștri vor putea, grație dumneavoastră, să înțeleagă în sfîrșit esența însăși a Marii noastre Revoluții Socialiste din Octombrie. Continuați, Iuri Petrovski. Continuați. Săptămîna viitoare o să facem o primă sedință cu ceva bolnavi. Bolnavii noștri mintal au nevoie de dumneavoastră, Iuri Petrovski. Căci nu numai medicina este cea care-i poate vindeca. Nu, și gîndirea Marelui nostru Tovarăș Stalin poate să-i vindece pe bolnavi. Și a fost vina noastră că, pînă acum, n-am încercat să utilizăm gîndirea marxistă, gîndirea leni-

nistă și gîndirea Marelui nostru Tovarăș Stalin ca terapie împotriva autismului, a schizofreniei și a debilității. Forța gîndirii comuniste trebuie să penetreze peste tot, peste tot, inclusiv în creierul bolnavilor noștri. Căci gîndirea poate vindeca gîndirea! Și cînd gîndirea se adresează gîndirii, se produc minuni. Trebuie doar să găsim cuvintele potrivite, tonul potrivit, emoționalitatea potrivită... Iar dumneavoastră, Iuri Petrovski, ați găsit cheia. Cu această cheie vom deschide ușa închisă din mîntea bolnavilor noștri, pentru ca cuvintele lui Lenin, ale lui Stalin să poată străluci și acolo... Mulțumesc, tovarășe Iuri Petrovski. În numele întregului nostru corp medical și în numele tuturor bolnavilor noștri, mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc.

Scena 8

Iuri Petrovski în fața mai multor debili mintal lejeri. Katia îi supraveghează ca o dirigință.

Iuri: Deschideți larg gura...
Nebunii se privesc între ei, pufnesc în ris și deschid gura.
Iuri: Spuneți u...
Bolnavii: Uuuuu...Uuuuu...
Iuri: Respirați...
Bolnavii: Uuuuu...
Iuri: Umpleți-vă plămîni cu aer... Mai tare... Și mai tare...
Bolnavii: Pfuuuu...
Iuri: Aer mult în plămîni, mult, mult, mult...
Bolnavii: Pfiiii...
Iuri: Spuneți utopie.
Bolnavul 1: Nu trageți, tovarăși!
Katia: Tacă-ți fleanca, Piotr.
Iuri: Încă o dată... Utopie.
Bolnavii: Uuuuu...
Bolnavul 1: Nu trageți, tovarăși!
Katia: Gura, Piotr.
Iuri: Concentrați-vă bine, este un cuvînt care are o curbă crescătoare... Este ca un cal care se cabrează... Utopie...
Bolnavul 2: Calul se pișă de sus. Și noi de ce...
Katia: Taci din gură, Ivan.
Iuri: Auziți cum urcă sunetele? Urcă și îmbrățișează cerul...

Mai mulți bolnavi își fac cruce.

Katia: Continuați, Iuri Petrovski.
Iuri: Totul începe în cerul gurii voastre și se termină pe bolta cerească instalată... Utoooooooh...
Bolnavii: Utopiiiee... Utopiiiee...
Iuri: Foarte bine.
Bolnavii (în delir): Utopiiiee... Utopiiiee...
Katia: Stop! Continuați, Iuri Petrovski.
Iuri: Deci, ce este o utopie?
Bolnavii (în cor): Utopie! Utopie! Utopie!
Bolnavul 2: Și eu vreau să mă piș de sus! Și eu vreau...
Katia: Gura, Ivan. Continuați, Iuri Petrovski.
Iuri: Utopia este atunci cînd ești vîrit în căcat și vrei să ieși.

Tăcere glacială. Bolnavii afișează figuri consternate.

Iuri: Dar înainte de a ieși din căcat trebuie să te gîndești.
Bolnavul 2 (în șoaptă către vecinul său, Bolnavul 3): Asta vrea să zică c-o să ne putem pișă ca omu' din picioarelele?
Bolnavul 3: Pssst!
Iuri: Și dacă te gîndești bine îți dai seama că nu ești tu singurul vîrit în căcat și care dorește să iasă. Deci, pe măsură ce te gîndești, îți dai seama că n-ai cum să ieși din căcat de unul singur. Ieșirea din căcat nu se poate face decît împreună cu ceilalți, tu și tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat.
Bolnavul 3: Iuri Petrovski, pot să vă pun o întrebare?
Iuri: Da.
Bolnavul 3: De ce face mașina asta tot timpul clic, clac, pluf?
Katia: Încetează, Sașa.
Bolnavul 1: Mama dumneavoastră

este încă în avion, Iuri Petrovski?

Iuri: Mama mea e moartă, Piotr.

Katia: Continuați, Iuri Petrovski.

Iuri: Deci, cu cit te gîndești mai mult cu atît îți dai seama mai bine că din căcat nu poți ieși de unul singur, ci împreună cu tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat.

Tăcere consternată în sinul asistenței.

Dar cei care te-au vîrit în căcat nu vor ca tu să ieși din căcat. Ei nu te lasă să ieși din căcat, nici pe tine, nici pe tovarășii care sînt vîriți împreună cu tine în căcat. Pentru că, cei care te-au vîrit în căcat, sînt puternici, căci sînt uniți.

Bolnavii se dezlanțuie.

Bolnavii:
- Uuuu...
- Iuri Petrovski, o întrebare...
- Și omul, ca și calul, are dreptul să se pișe din picioare...
- Clic, clac, pluf!
- Faceți jocurile, ladies and gentlemen.
- Ribbentrop-Molotov! Ribbentrop-Molotov!
- Nu, nu, nu... Nu, nu, nu... Nu-i adevărat... Nu, nu, nu...
- Este sau nu este în viață Henri Barbusse?
- Utopiiiee... Utopiiiee...
- Trageți, tovarăși! Trageți!
- Avionul e bun, n-are nici pe dracu'.
Katia: Liniște! Liniște tovarăși! Continuați, Iuri Petrovski.

Iuri: Iată de ce, pentru a ieși din căcat, tu și tovarășii tăi, trebuie să fiți și voi uniți. Este gîndul pe care l-a avut într-o bună zi tovarășul Lenin...
Bolnavul 3: Cine? (Începe să plîngă în pragul unei crize de isterie.) Cine? Clic, clac, pluf?
Katia: Te rog să te abții, Sașa.
Iuri: Așa s-a gîndit tovarășul Lenin într-o zi, în 1915, pe cînd se afla departe de țară la Zürich, care este un oraș în Elveția...

Bolnavul 4: A, nu, nu, nu, nu... Nu-i în Elveția!
Iuri: ...care este o țară care n-a fost niciodată vîrită în căcat. Tovarăși, a spus tovarășul Lenin...
Bolnavul 4: A, nu, nu, nu, nu... Nu-i în Elveția!

Iuri: ...pentru a ieși din căcat nu este suficient să vrei să ieși din căcat, trebuie să fii unit. Așa vorbi tovarășul Lenin într-o zi, în 1915, la Zürich, unde era refugiat...
Bolnavul 1 (ridicîndu-se brusc): Trăiască Marele Lenin!
Iuri: ...împreună cu alți tovarăși ca să se gîndească. Și imediat toți cei care erau vîriți în căcat în Rusia au spus da, tovarășul Lenin are dreptate. Și s-au unit...
Bolnavul 1: Trăiască marele Lenin!
Ceilalți bolnavi: Trăiască marele Lenin!

Bolnavul 2: Lenin n-a spus niciodată că nu trebuie să te piș de sus.

Katia: Toată lumea inchide pliscul! Ascultați-l pe tovarășul Iuri Petrovski.
Iuri: Și s-au unit și și-au dat mîna și au făcut un efort...uraaaa! și au ieșit din căcat. Și oamenii care trăiau din băgarea altor oameni în căcat au fost fie împușcați fie băgați în lagăre. Și atunci Stalin, marele tovarăș de luptă al lui Lenin, a spus: tovarăși, lupta nu s-a terminat, acum trebuie să construim o țară în care nimeni, niciodată să nu mai poată viri pe nimeni în căcat. Și Stalin a mai spus: tovarăși, eu cunosc o metodă științifică de construire a acestei țări în care nimeni, niciodată, să nu mai poată băga pe nimeni în căcat.

Bolnavul 4: A, nu, nu, nu... Nu-i în Elveția...

Bolnavul 3 (plîngînd): Katia Ezova, Katia Ezova, nu e bine, Katia Ezova...
Katia: Liniștește-te, Sașa.

Iuri: Și toți oamenii care tocmai ieșiseră din căcat au început să construiască această nouă țară în care nimeni nu mai putea niciodată să vire pe nimeni în căcat.

Bolnavii ascultă ca hipnotizați.

Și atunci Stalin a văzut că unii dintre cei care începuseră să construiască împreună cu el țara în care nimeni nu mai putea niciodată să vire pe nimeni în căcat nu doreau să meargă pînă la capăt. Și atunci Stalin a spus: nu e bine, nu e bine ce se întîmplă căci cei care nu vor să meargă pînă la capăt ne vor încetini. Nu se poate construi țara în care nimeni niciodată nu mai poate viri pe nimeni în căcat cu oameni care nu vor să meargă pînă la capăt. Trebuie să terminăm cu oamenii care nu vor să meargă pînă la capăt.

Tăcere lungă. Nimeni nu reacționează.

Și atunci, un tovarăș apropiat de luptă de-al lui Stalin, tovarășul Djerjinski, al cărui prenume este Felix, și pe care îl vom numi Felix pentru că e mai ușor decît Djerjinski, Felix deci i-a spus lui Stalin: tovarășe Stalin, eu cunosc o metodă științifică pentru identificarea, printre cei care vor să meargă pînă la capăt, pe cei care nu vor să meargă pînă la capăt.

Bolnavii ascultă din ce în ce mai consternați, dar în același timp fețele lor sînt învaluite de un fel de căldură.

Pentru că problema era că cei care nu voiau să meargă pînă la capăt nu voiau să recunoască cu toată sinceritatea că nu voiau să meargă pînă la capăt. Și de aceea, Felix a trebuit să aplice metoda științifică pentru identificarea, printre cei care voiau cu adevărat să meargă pînă la capăt, a celor care nu voiau de fapt, în fundul sufletului lor, să meargă pînă la capăt.

Și cei care nu voiau să meargă pînă la capăt au fost trimiși în lagăre.

Și într-o zi se trezi în lagăr și un tovarăș apropiat de luptă de-al lui Stalin și de-al lui Felix. Și cei care erau în lagăr pentru că nu voiau să meargă pînă la capăt l-au întrebă: dar de ce te afli tu aici cu noi, cu noi care nu vrem să mergem pînă la capăt, tu care vrei să mergi pînă la capăt? Și tovarășul apropiat de luptă de-al lui Stalin și de-al lui Felix a răspuns: sînt aici pentru că eu doar credeam că voiam să merg pînă la capăt, dar tovarășul meu apropiat de luptă Felix mi-a demonstrat, cu metoda sa științifică, că în realitate și fără să-mi dau seama eu nu voiam să merg pînă la capăt.

Și acest tovarăș apropiat de luptă de-al lui Felix și de-al lui Stalin a cerut să fie împușcat. Căci, i-a spus el lui Felix, cei care nu-și dau seama că nu vor să meargă pînă la capăt sînt mai periculoși decît cei care știu foarte bine că nu vor să meargă pînă la capăt. Dar Felix i-a spus: așteaptă, te vom împușca mai tirziu, cînd vei dori din nou din toată inima să mergi pînă la capăt, căci atunci vei fi mult mai periculos.

Tăcere grea. Bolnavii sînt cuprinși de o emoție extrem de puternică, iar simp-tomele sînt neliniștitoare pentru Katia.

Bolnavul 1 (pentru sine însuși): Să fi murit deja? Să fi murit oare deja?

Katia: Ne oprim aici, tovarășe Iuri Petrovski. Pentru astăzi am muncit destul... Haideți, tovarăși, este ora plimbării în grădină.

27 martie, Ziua Mondială a Teatrului

Ziua Mondială a Teatrului a fost creată de Institutul Internațional de Teatru în cadrul Congresului Mondial din 1961, la Viena și a fost sărbătorită prima oară în 1962, la 27 martie, ziua în care se deschidea stagiunea Teatrului Naționalilor, la Paris. De atunci, în fiecare an, la aceeași dată, comunitatea teatrală internațională, artiști și public deopotrivă, precum și centrele naționale din cele o sută de țări membre ale Institutului Internațional de Teatru, celebrează Ziua Mondială a Teatrului, ca un moment de afirmare a forței de comunicare a artei scenice, ca mod de expresie a umanității, dincolo de toate frontierele geografice sau culturale, lingvistice, religioase sau politice.

După cum se știe, Institutul Internațional de Teatru, înființat în 1948 la inițiativa UNESCO și a unor personalități de seamă din domeniul teatrului, este cea mai importantă organizație internațională neguvernamentală din domeniul artelor spectacolului, având relații oficiale de consultare și asociere cu UNESCO. ITI urmărește „să încurajeze schimbările internaționale în domeniul cunoașterii și practicii artelor scenei, să stimuleze creația și să lărgască cooperarea între oamenii de teatru, să sensibilizeze opinia publică pentru a lua în considerare rolul creației artistice în domeniul dezvoltării, să adâncească înțelegerea reciprocă în vederea participării la întărirea Păcii și Prieteniei între popoare, asociindu-se

la apărarea idealurilor și obiectivelor definite de UNESCO”.

În fiecare an, de Ziua Mondială a Teatrului, o personalitate din lumea teatrului sau din alt domeniu al culturii este invitată să-și exprime gândurile legate de acest eveniment, într-un *Mesaj internațional*, care se difuzează în lumea întreagă, în zeci de limbi.

Anul acesta, Mesajul internațional este semnat de dramaturgul canadian Michel Tremblay, cunoscut și ca romancier, traducător, adaptator și scenarist, de șase ori bursier al Consiliului Artelor din Canada, laureat a peste douăzeci de premii în cariera sa, distins de guvernul francez cu două decorații ale aceluiași Ordin: Cavaler și Ofițer al Ordinului Artelor și Literelor.

Cum să-mi încep acuzația?

ACUM mai bine de două mii de ani, Electra lui Euripide spunea: „Cum să-mi încep acuzația? Cum să o închei? Ce să pun la mijlocul ei?” În această epocă a eufemismului și a limbii de lemn, când se apreciază mai mult faptul că menajezi susceptibilitatea tuturor, decât dacă spui lucrurilor pe nume, strigătul fiicei lui Agamemnon are aceeași neștirbită acuitate. Și nu este oare acesta rolul teatrului? Să acuze. Să denunțe. Să provoace. Să deranjeze.

Desigur, nu mondializarea atât de la modă, cu care ne sunt bombardate urechile fără încetare, nu universalitatea cu orice preț sau globalizarea care ame-

nință să reducă lumea noastră la dimensiunea unui sat în care totul e asemănător, nu acestea vor întări rolul teatrului în societatea noastră din ce în ce mai aseptizată și aservită față de doi sau trei monștri culturali puternici, care tind să dirijeze totul de la înălțimea puterii lor.

Nu, salvarea, la acest început al mileniului trei, va veni mai curând de la aceste voci mici, care se ridică de pretutindeni pentru a denunța nedreptatea și, în acord cu înșeși temeliile teatrului, a detecta esența ființei umane, a o distila, a o transpune pentru a o împărtăși lumii întregi. Aceste voci mici vin din Scoția, Irlanda, Africa de Sud, Quebec, din Norvegia și din Noua Zeelandă, ele își fac auzite

pretutindeni strigătul de indignare, au uneori un parfum local și o coloratură precisă. N-au nimic global, e adevărat, dar cel puțin au autenticitate și vorbesc întregii lumi, pentru că ele se adresează cuiva anume, unui anumit public, care poate vibra recunoscându-și emoțiile și necazurile, poate să se plângă pe sine și să rădă de sine însuși. Și dacă, din pornire, portretul schițat seamănă, lumea întreagă se va recunoaște.

Pentru că universalitatea unui text de teatru nu constă în locul unde acest text a fost scris, ci în umanitatea care se degajă din el, în acuitatea afirmațiilor sale, în frumusețea structurii sale. Nu ești mai universal dacă scrii la Paris sau la New York decât la Chicoutimi sau la Port-au-

Prince. Autorii sunt mai universali atunci când, vorbind despre ceea ce cunosc bine unui public care acceptă să se vadă și să se privească autocritic, ajung prin miracolul teatrului, da, prin credința cu care scriu, prin sinceritatea pe care o investesc, să descrie, să cânte sufletul omenesc, să-i pătrundă toate tainele, să-i dezvăluie întreaga bogăție. Cehov nu e universal pentru că e rus, ci pentru că are geniul de a descrie sufletul rus, în care toate ființele umane se pot regăsi. Așa se întâmplă cu toate geniile și chiar cu simplii autori de teatru buni: fiecare replică scrisă de un autor undeva, în lume este prin definiție universală, dacă exprimă strigătul fundamental al Electrei: „Cum să-mi încep acuzația? Cum să o închei? Ce să pun la mijlocul ei?”

Michel Tremblay,
dramaturg, Canada

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

DUPĂ aproape douăzeci de ani de la plecarea sa din țară și după cinci ani de la publicarea în românește a culegerii de studii *Efectul Don Quijote* (Editura Humanitas, 1995), Victor Ieronim Stoichiță, șeful Catedrei de Istoria Artei de la Universitatea din Fribourg, Elveția, revine în România cu două cărți masive a căror lansare publică abia a avut loc: *Scurtă istorie a umbrei*, Editura Humanitas, 2000, publicată, inițial, la Londra, și *Instaurarea tabloului*, Editura Meridiane, 2000, publicată, inițial, la Paris. Autor al unor importante cărți, studii, eseuri și articole, parțial apărute în România, dar cele mai multe în Europa și în America, a căror problematică privește domeniul istoriei artei, Victor Ieronim Stoichiță este și nu este un istoric al artei în sensul strict al cuvântului. Prin formație, prin vastul său cultură vizuală, prin referințele nemijlocite la spațiul artelor și prin obiectul imediat al scrierilor de până acum, Victor I. Stoichiță este în mod sigur un istoric al artei, și încă unul dintre cei mai importanți pe care îi are Europa în acest moment, în timp ce prin miza cărților sale sau, mai exact, a proiectului său cultural, el este fără ndoială mult mai mult decât atât. Dacă pentru istoricul de artă, indiferent care ar fi orizontul lui intelectual, faptul artistic constituie nucleul și justificarea tuturor investigațiilor, punctul de pornire și linia de sosire ale ntregului său efort de cercetare, pentru Victor I. Stoichiță forma artistică este mai legrabă un element de contact cu spații mult mai vaste și o rampă de lansare către inte mult mai înalte. Cu impresionanta sa cultură umanistă, construită prin accesul la nformație și la documentare în toate limbile le circulație ale Europei, el nu avea cum să accepte captivitatea unei singure expresii ulturale. Sedus în aceeași măsură de limbaje narative și de cele vizuale, de anecdo-

tica diurnă a realului, dar și de chipurile lui ascunse, de ficțiunea comună și de retorica înaltă a filosofiei și a teologiei, el a încercat, și asta încă de la primele cărți, realizarea unei mari conexiuni: ceva asemănător cu teoria integrată a fizicienilor, capabilă să cuprindă în aceeași demonstrație și teoria cuantelor și pe aceea a relativității. Pe de o parte, Victor Ieronim Stoichiță și-a propus descifrarea imaginii prin recursul la surse narative directe sau indirecte, iar, pe de altă parte, coagularea sugestiilor epice, uneori eliptice sau ambigue, în forma axiomatică a imaginii. O detectivistică scilpitoare prin inteligența asociațiilor, inepuizabilă prin lăcomia analitică, profundă prin mesajul spiritual și mereu interesantă prin prospețimea curiozității, a determinat în aceeași conștiință culturală identități diverse; complementare și convergente în același timp. Așadar, istoricul de artă împarte același habitat cu filologul, cu hermeneutul de factură teologică, cu scriitorul, cu filosoful, cu cercetătorul unor zone misterioase și chiar cu un spîrit pozitivist și lucid. Cărțile sale pomesc invariabil de la imagine, de la imaginea consacrată, de la faptul muzeistic, însă din chiar clipa în care a fost luată în stăpînire imaginea începe să vorbească imprezvizibil, cu alte voci, și sfîrșește ca o materie organică într-o baie de acizi; adică se dizolvă iremediabil. Privit cu o insistență halucinantă, cu o putere de inducție aproape hipnotică, tabloul devine martor, simptom, subiect al unei spovedanii și concentrat cosmic. Oricît de serios ar fi invocate componentele sale materiale, oricît de frecvente ar fi trimiterile tehnice, oricît de sobru ar fi analizate culoarea ca substanță și tonul ca referent optic, printr-o subtilă alunecare a discursului imaginea iese din cadrele sale fizice, își pierde opacitatea și se luminează asemenea unei ferestre. Și ea chiar este un fel de hublou

prin care Stoichiță privește realitatea de sub pinza apei, lumea aceea colcăitoare care n-a mai apucat să se exprime în imagine ori a fost deposedată de carnea proprie printr-un proces continuu de sublimare. Aici, în subteranele vizibilului, istoricul de artă se confruntă, de fapt, cu istoria lumii, cu tactilitatea și cu imponderabilul ei. O răbdare descriptivă de tip balzacian se întîlnește cu o memorie proustiană care năvălește, asemenea unei viituri, prin labirinturi și biblioteci borgesiene pentru ca, finalmente, să se închege, dacă de închegare poate fi vorba aici, în construcții cu nenumărate subsoluri, etaje și mansarde, vecine cu arhitecturile vizionare ale lui Cervantes. Astfel, *Scurtă istorie a umbrei* este în același timp o impresionantă istorie a imaginii, a imanenței și a transcendenței ei, și o lungă istorie a umanității, a ideilor, a mentalităților, a mitologiilor și a credințelor, de la primordiala fosă platonice și pînă la postmoderna bosă publicitară. Tot în felul acesta stau lucrurile și cu *Instaurarea tabloului*. Această sintagmă cu un sens ațit de pregnant afirmativ este, în profunzimea ei, un fel de carte a genezei; la scară mică a genezei *tabloului* și a asumării lui ca receptacul al relului, dar și ca realitate intrinsecă, iar, la scară mare, a *genezei lumii*, a conștiinței creației și a conștiinței de sine a creatorului într-un spațiu marcat precumpanitor de reflexele filosofico-morale de coloratură catolică și protestantă. Este evident, în aceste condiții, că istoricul de artă Victor Ieronim Stoichiță, ațit cît există și ațit cît mai este îndreptățit să existe în această clipă, are un loc demn în economia întregului, dar el este absorbit în mod natural într-un proiect mult mai amplu și mai dens. Pentru că spre deosebire de clasicul istoric al artei, cel care zburdă în stare de libertate și *citește forme, citește imagini, citește tablouri*, adică privește suprafața *opacă*, Stoichiță, asemenea

chiromantului care nu citește palma, ci în palmă, citește în imagine, în tablou, în formă, adică dincolo, în transparență. Și ceea ce vede el *dincolo* este mult mai viu și mai tulburător, în planul sensibilității și în acela al ideii, decît s-ar putea vedea strict *acolo*. Privind lumea printr-un vîrf de con, iar acest vîrf este tocmai *tabloul*, Victor Stoichiță pare a fi un Don Cleophas (din *Diavolul Șchiop* al lui Lessage) pe care *imaginea-Asmodeu* îl introduce în intimitatea lumii, de data asta fără satiră, îi dezvelește ascunzișurile acesteia și-i pune sub ochi multiplele ei înfățișări.

P.S. Citorul s-ar putea întreba, pe bună dreptate, de ce Victor Ieronim Stoichiță, care a scris mult și temeinic, a cărui prezență în lumea culturală europeană este incontestabilă și a cărui operă s-a constituit deja în datele ei mari, nu se numără, de pildă, printre membrii Academiei Române în condițiile în care pe acolo se agită mulți autori de prefețe, retori ambulanz și grafomani care au pus în criză fișierile bibliotecilor și atît? Sau, și mai flagrant, cînd această instituție îi are ca membri destoinici pe Manea Mănescu, pe Mihai Drăgănescu ori, ca să revenim la umanioare, pe venerabilul Gabriel Țepelea, demn de toată admirația pentru suferințele sale din vremea comunismului, dar a cărui anvergură intelectuală n-o depășește pe aceea a unui profesor sîngincios de liceu? Răspunsul este simplu: *tocmai de-aia!* După cum *tocmai de-aia* el n-a primit pînă acum nici un titlu onorific din partea vreuncea dintre instituțiile noastre universitare, nici măcar din aceea a Universității de Artă unde, cu ani în urmă, a fost și profesor, în timp ce asemenea titluri s-au împărțit cu multă generozitate, uneori după criteriul aproape umoristice. Aceasta nu este, însă, problema lui Stoichiță, este problema noastră. Adică a lor. A acelora care-i privesc încă pe cei plecați din România ca pe niște dușmani, iar pe cei rămași, cum ar fi Andrei Pleșu sau Gabriel Liiceanu, tot ca pe niște dușmani. Și au perfectă dreptate pentru că, întotdeauna, talentul, inteligența și creativitatea au fost dușmanii de moarte ai prostiei.

Bunul simț și al șaselea simț

O, ZEI! Am trăit s-o citim și pe asta! În "Naționalul" din 11 martie (într-un amplitudine Drept la replica), Sergiu Nicolaescu își "trage" (din toate direcțiile) un autoportret de victimă (a regimului Ceaușescu, evident), totul culminând, în viziunea autorului, cu 1989, când, după un șir amănunțit de Germanii, tovarășa, în fine, i-a făcut "mari greutăți în eliberarea pașaportului". Dacă povestea tristă a pașaportului lui Sergiu Nicolaescu nu ne emoționează îndeajuns, vom fi, în schimb, absolut fascinați de afirmația că filmul *Mircea* "a fost cenzurat chiar de Ceaușescu și interzisă premiera din 5 iunie 1989"!... Visez oare? Probabil că tovarășii au "interzis" filmul în iunie nu pentru că nu le-ar fi plăcut, ci tocmai pentru că le-a plăcut prea mult: drept care l-au păstrat din iunie până în toamnă, ca să-l lanseze atunci, cu mare fast, ca pe o minunată creație închinată marelui Congres al PCR (nu mai știu al cîtelea, dar, oricum, ultimul).

...Îmi amintesc că îi promiseseam lui Roger Câmpeanu că o să merg la premieră și o să scriu cronică la *Mircea*. Speram că voi vedea ceva din zona *Dacii* sau *Mihai Viteazu* și deci, cu puțină bunăvoință, s-ar fi putut broda ceva pe marginea filmului istoric - partiturilor - actorilor - peisajelor ș.a.m.d... Dar, ceea ce aveam să descopăr pe ecran m-a îngrozit. "Epopoea națională" de până atunci părea că ține de o altă istorie, mai suportabilă; *Dacii* și *Mihai Viteazu* păreau, prin comparație, monumente de onorabilitate cinematografică. *Mircea* nu mai avea nimic de-a face nici cu istoria, nici cu *Mircea cel Bătrîn*, nici chiar cu proaspăt omologatul *Mircea cel Mare*. Filmul era o mostră de confiscare a istoriei și de sacrificare a ei pe altarul ideologiei oficiale de la sfârșitul anilor '80. *Mircea* era spiritul lui Ceaușescu,

călare pe cal! Filmul oferea o imagine limpede și hidoasă a punctului în care ajunsesem, de "coreenizare" a cinematografiei românești.

...A doua zi, la redacție, am intrat în biroul lui Roger și, spre disperarea lui (și a mea), i-am spus: "Nu pot să scriu! Nu pot!" (ii sînt și acum recunoscătoare colegului care, la rugămintea mea, a acceptat să scrie, în numărul festiv, despre *Mircea*, filmul noului Congres).

Imediat după decembrie '89, Ion Băieșu a fost primul care a scris un pamflet despre acel *Mircea* jucat de Sergiu Nicolaescu, care vorbea și gesticula ca Ceaușescu! Atunci - tăcere, nici o replică. Dar acum? Acum, după un deceniu, în anul 2000, citim că *Mircea* a fost "cenzurat" și "interzis"! Te întrebi ce trebuie să se producă în capul unui adolescent care n-a văzut filmul, n-a trăit epoca, dar citește, acum, ziarul: ajunge să confunde *Mircea* cu *Reconstituirea*! Probabil cu gândul la acel cititor ingenuu, Sergiu Nicolaescu dă și o lecție de cinema: "Ar fi elementar să se știe că un film este realizat de un regizor după un scenariu de la care nu are dreptul să se îndepărteze". Fals. L-a obligat cineva pe Sergiu Nicolaescu să accepte un scenariu cu care nu era de acord? (mai ales că, am înțeles, avea și stress-ul cu pașaportul!) Apoi, dacă scenariul era prost, filmul a reușit performanța de a fi încă și mai prost, amplificându-i, cu zel, oportunistul. Lecția de cinema continuă, pe cît de stupid pe atît de amuzant: "Obligațiile unui regizor sînt supravegherea lucrărilor de decoruri, costume, recuzită (sic), de înregistrare a imaginii, a finisării filmului (montaj, sonorizare, copie standard) și bineînțeles punerea în scenă și jocul actorilor". Fals. L-a obligat cineva, pe Sergiu Nicolaescu, să se distribuie personal în *Mircea* și să joace așa cum a jucat? L-a obligat cineva să facă

un film cu o scriitură cinematografică atît de mediocră? După cum, îl obligă cineva, astăzi, să aperse un film slab și să încerce să rescrie istoria? De fapt, toată această poveste nu e atît o chestiune de adevăr istoric, cît una de bun simț.

Trecînd de la o extremă la alta, să părăsim povestea bunului simț absent, și să ajungem la o poveste a unui cu totul alt simț, *Al șaselea simț*, (simțul unui copil de a comunica cu lumea de dincolo, cu morții, care "nu știu că sînt morți")... Filmul e multinominalizat în cursa Oscarurilor, inclusiv în dreptul importanțelor "cel mai bun film", "regie", "scenariu". Dacă la primele două premii balanța înclină cu hotărîre spre *American Beauty*, în dreptul scenariului ea devine ezitantă. Scenariul e scris chiar de regizor (evident, un regizor care nu crede că menirea sa e "să supravegheze lucrările de recuzită"), un tînăr american de origine indiană, M. Night Shyamalan (n. 1970). Dincolo de inteligența cu care e scris, dincolo de imbinarea inspirată de thriller psihologic cu fantasticul, cu umorul și cu tandrețea, *Al șaselea simț* are intuiția - și forța - de a răspunde unui "fenomen de masă" actual, ținînd de privirea asupra morții, de relația psihologică, a omului de azi, cu moartea. Psihologi și sociologi ai planetei s-au întregat ce explică imensul succes de public al acestui film despre întîlnirea dintre doi oameni triști: un copil îngîndurat, înfricoșat de fantasmă morților care nu-i dau pace, și un psiholog care încearcă să-l ajute să-și depășească frica. Explicația succesului nu ține de *box office*-ul lui Bruce Willis, nici de impresionantul puști de 8 ani (Haley Joel Osment), ci de perspectiva

Bruce Willis și Haley Joel Osment

filmului asupra morții (și a vieții, ca "vis al morții eterne"). Moartea, care nu poate fi imblinzită decît privind-o în față: "Nu fugi de fantome, ascultă-le!", îi spune doctorul, copilului.

După ce filmul a făcut, rapid, în Franța, peste 5 milioane de spectatori, *Express*-ul analizează fenomenul sub titlul "Cum să trăim cu morții noștri" și concluzionează, printre altele: "Moartea face rețetă!". Un exemplu recent: Spielberg, omul plin de fler, a cumpărat drepturile de ecranizare pentru un roman francezesc (*Și dacă ar fi adevărat*, de Marc Levy), în care un arhitect descoperă, în dulap, fantoma unei tinere femei, de care se îndrăgostește, și al cărei corp e, în tot acest timp, în comă la spital (poveste care îți evocă *Această lehamite*, de Mircea Daneliuc. Ce nedreaptă e viața!).

Dacă există o idee genială în *Al șaselea simț*, aceea apare în final, cînd crezi că filmul s-a terminat. Un final surprinzător, care recalibrează, profund și tulburător, întregul film. Un final declanșat de o verighetă rostogolindu-se pe parchet... Stop. Nu se mai poate povesti nimic, pentru că s-ar strica totul.

DANS

ȘCOALA PALUCCA

NU DE MULT Bucureștiul a fost gazda a două spectacole prezentate de studenții *Școlii superioare de dans Palucca*. Înființată cu 75 de ani în urmă, la Dresda, de Gret Palucca (1902-1993), Școala care îi poartă numele este una dintre cele mai longevive instituții de învățămînt de dans din Europa. Profilul ei este astăzi complex, cuprinzînd cursuri de dans, de la clasic la modern și la contemporan și de la jazz la folclor, precum și cursuri de pedagogie, de creație coregrafică și de improvizație, multă practică scenică, dar și studii teoretice de istoria dansului și muzicii, de anatomie și notație de dans.

Așa numitele „clase orientative” de doi ani, cît și „studiul de bază” care durează patru ani, se desfășoară în paralel cu liceul și se încheie odată cu bacalaureatul, după care absolvenții se pot înscrie la „studiul principal”, de încă patru ani, de învățămînt superior, academic.

Ca organizare, sistemul nu diferă mult de cel românesc, unde funcționează, la București de exemplu, *Liceul de coregrafie Floria Capsali*, care se încheie cu bacalaureatul și o secție de *Coregrafie*, tot de patru ani, de învățămînt superior, în cadrul *Universității de Teatru și Film* - principala deosebire fiind deci că, la nivel academic, dansul nu mai are la noi o instituție de învățămînt autonomă. Altă deosebire constă în faptul că

din programa de învățămînt românesc lipsesc unele discipline practice, cum ar fi jazz-ul și altele teoretice, precum cursurile de notare a dansului.

Dincolo de aceste analize comparative, este de luat în seamă rezultatul practic al sistemului de învățămînt german din Dresda, așa cum a fost el ilustrat de spectacolele pe care le-au dat la

Gret Palucca în Bucuria dansului

noi în țara studenții anului III și IV ai *Școlii superioare de dans Palucca*.

Prin repertoriul pe care l-au prezentat ei au demonstrat, în primul rînd, varia-

tea de stiluri, pe care le stăpînesc în egală măsură: de la neoclasicul lui Tom Schilling, coregraf care a fost cu ani în urmă în România, cu baletul *Romeo și Julieta*, pînă la piesele de dans contemporan, care au ocupat un loc preponderent în spectacol. Este meritoriu faptul că a fost reconstituită și o lucrare creată de Gret Palucca, *Serenada* de Isaac Albeniz, evocată cu tot parfumul de epocă. Ideea ar trebui preluată, deoarece există posibilitatea reluării unor coregrafii de Floria Capsali și de Vera Proca Ciortea, care au fost filmate.

Aplecarea constantă a școlii germane către dansul cu tematică socială, care a ocupat, de exemplu, un loc important în curentul expresionist, a fost evidențiată de astăzi dată de piesa *Rege și popor*, creată de Hanne Wandtke pe muzică de Eric Satie. Același coregraf a mai prezentat un dans ingenios ca propunere, *Guler spaniol*, pe muzica de William Byrd, în care dansatoarele, îmbrăcate în costume colante negre, aveau ca unic dar frapant detaliu de costum un guler înalt de dantelă albă, pe care atîta timp cît îl purtau aveau mișcări ordonate și solemne, amintind de tablourile lui Velázquez, iar atunci cînd îl scoteau mișcările deveneau dezordonate, haotice.

Desigur, nu toți interpreții erau de

aceeași valoare, lucru care s-a văzut cel mai bine în dansul studenților anului III și IV, intitulat *Keith*, dans conceput de Birgit Scherzer, pe muzică de Keith Jarrett, în care alternau, scene de grup cu solo-uri sau duete, calitatea interpretărilor nefiind tot timpul aceeași.

Școala pregătește și coregrafi buni, cum a demonstrat lucrarea studentei Nora Schott, intitulată *Gürtje* pe muzică rusească, interpretată cu un subtil humor de Maria Eckert și Ariane Thalheim, studente și ele în ultimul an.

Cele mai bune piese, atît coregrafic cît și interpretativ, au fost cea creată de Stephan Toss, *Curcubeu* și cea aparținînd lui Mario Schröder *Fericit-Nefericit*. Ambele aparțineau genului de dans contemporan, prima fiind o lucrare abstractă, iar a doua conținînd numeroase aluzii la viața zilelor noastre, și fiind excelent interpretată de Patrizia Cina, Mandy Partzsch, Nobert Kegel, Thomas Maucher și Gregor Theiler, din anul IV de studiu.

Ceea ce a caracterizat, însă, întregul spectacol, indiferent de stil și de nivelul diferiților interpreți, a fost dăruirea vizibilă în fiecare mișcare a tuturor dansatorilor, ceea ce se înscrie în tradiția creată de Gret Palucca, așa cum o putem vedea și astăzi în imaginea care a immortalizat una din creațiile sale, intitulată *Bucuria dansului*.

Liana Tugearu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

DRUM BUN, FREDERIK!

(intermezzo)

ÎN februarie trecut ziarele anunțau plecarea într-o expediție lungă în Groenlanda a prințului moștenitor Frederik al Danemarcei. Însoțit de cinci coechipieri, prințul urmează să străbata în patru luni 3500 de km. prin estul giganticei insule de gheață. Mai aflăm că expediția poartă numele de *Sirius*, asemeni patrului militar danez ce supravehează granițele de nord-est ale Groenlandei. Că ținutul este neospitalier, nelocuit. Că temperatura lui poate să coboare ușor sub 50 de grade minus. Știrile mai spun și cum sînt denumite cele trei sâni ale expediției: *Steaua nordului*, *Aurora boreală* și *Vîntul nordului*. Un reporter mai dibaci ar fi aflat, probabil, și cum îi cheamă pe cei 41 de ciini ai expediției "vacinați contra unor maladii contagioase", știind că membrii unei astfel de înalte acțiuni, nu pot fi decît niște mari iubitori de animale, arătîndu-le harnicilor dulăi tot respectul cuvenit unei companii de lucru...

Vestea te aruncă în secolul al 19-lea al marilor exploratori în Arctica și Antarctica, - norvegienii Amundsen, ...Nansen, ...englezul Scott... Acesta, mort de foame și frig la 17 km. numai de baza de aprovizionare, rătat în mijlocul unor viscole năpraznice, dar păstrînd asupra-i faimosul jurnal scris cu ultimele puteri pînă în ultima clipă. Nu existau pe vremea aceea elicoptere, sateliți, aparate complexe de orientare pe orice fel de timp... Nu o spunem ca să micșorăm fapta prințului îndrăzneț: unul din instrumentele sale de lucru fiind un post de radio HP prin satelit.

Oricum ar fi, totdeauna de la nord veni către noi cutezanța cea mai sublimă; totdeauna de la nord se auziră șoaptele cele mai duioase și mai grave ale poveștilor omenești precum și romanele puternice, limită, ale întunericului dominînd la mieznoapte cite o jumătate de an, narații dezvăluind sensurile majore ale speciei...

Gravitate nordică, însă și un haz pe măsură... În puține locuri ale planetei amestecul celor două stări fundamentale se face mai lesne și mai direct ca în poveștile simple, celebre ale copilăriei zugrăvite de Hans Christian Andersen.

Plecarea temerară a lui Frederik mă face să răsfoiesc o carte pe care nu o mai deschisem demult, - *Poveștile lui Andersen cu Mica sirenă, Fetita cu chibrituri* și celelalte. Astăzi au loc un fel de concursuri internaționale, o seamă de confruntări mondiale, nu mai pomenesc de interesul universal arătat copiilor, ... UNICEFUL... De ce faimosului post britanic BBC, atît de prompt și inventiv în toate, nu-i vine în minte să ofere întregii planete, acum în anul 2000, una din poveștile lui Andersen radiodifuzată, spusă în una din săptămînile viitoare, de însuși prințul pierdut în noaptea boreală a Groenlandei? Propun aceasta ministerului nostru de externe, care, prin mijlocirea ambasadei de la Copenhaga, - condusă dacă nu greșesc de o poeză - și prin intervenția finală a BBC-ului să îndeplinească dorința în spiritul solidarității umane de pe tot globul. Nu vîd de ce un campionat de fotbal ar fi mai cu folos...

Sa presupunem că *trăznaia* se realizează. Și ca, într-una din zilele lui martie, aprilie, cit va mai dura *expediția*, îl vom auzi, la BBC, - tradus și în limba

română - pe prințul Frederik spunîndu-ne povestea, ... să zicem a *Hainelor celor noi ale împăratului*:

A fost odată ca niciodată un împărat căruia îi plăcea mereu să se îmbrace în haine noi și care tot timpul se fiția înaintea oglinzii iubindu-se atîta pe sine... Într-o zi, - ne povestește Frederik - la împărăție apar doi escroci mari ce se laudă că ei pot țese o stofă și să croiască din ea niște haine minunate avînd miraculoasa însușire că ele, aceste haine vrăjite, să-și dea seama cu ce fel de curteni avea de-a face. (Invenție bună și pentru parlamentarii români de astăzi, n.n.)

Cei doi escroci încep lucrul îndată. Toți se perindă prin fața războaielor montate să vadă cum este stofa... Nimic, nici o stofă. Lucrînd, escrocii viră în buzunarele lor firele de mătase și de aur, continuînd să lucreze la războaiele goale și care acționează în vid. Cînd escrocii anunță că stofa-i gata (UTOPIA, adică zece, fără să fie nimic) împăratul cel mereu îndrăgostit de haine noi, îl trimite pe cel mai bun sfetnic al său, să vadă materialul. Nu că el, împăratul, s-ar fi temut să nu facă față probei, că ar fi putut fi un rău sau un prost... Dar, e mai bine, - așa, obiectiv. Se duce primul sfetnic. Se uită la stofă, nu vede nimic. Escrocii o laudau... Atunci, sfetnicul, ca să nu se facă de ris că e un viclean sau un timpit, începe să exclame: "Vai ce desene frumoase! Vai ce culori!" Împăratul, auzînd, și tare curios, trimite pe un al doilea sfetnic, să probeze... Și acesta pătește la fel. Minte, oricît de bun și de drept era... Și-așa, cu toții ce se perindă pe-acolo, în timp ce escrocii triumfă... Atunci, convins, împăratul, fâlos, și care toată ziua se uita și se învîrtea în fața oglinzii, se decide să se ducă, personal, să vadă stofa abia țesută. Se duce, nu vede nici o stofă, desigur, dar face ca toți ceilalți, să nu treacă drept un prost sau vreun hoț. "Ce stofă frumoasă! - se minuna el, - făcîndu-se că vede acolo ce nici nu putea vedea, întrucît escrocii nu făcuseră nimic!

Văzînd acestea, escrocii îi propuseră împăratului să nu mai stea pe gînduri și să-i facă ei niște haine nou-nouțe din stofa aia de care zicea că-i atît de frumoasă (*sanchi!* n.n.) Împăratul acceptă. Escrocii se fac că-i iau măsura; se fac că-i croiesc hainele; se fac că i le pun pe el; se fac că-i mai croiesc și o trenă pentru ceremonii, totul, dar absolut totul, nimic, fals, zero: o minciună și-o prefăcătorie, ca toate programele politice. La urmă de tot, escrocii, îmbrăcîndu-l, *cică*, pe împărat, îl iau cu alai cu toți curtenii, la plîmbare. Cum mergea împăratul așa în alaiul său, aclamat, un copil care îl vede, strigă tare: ÎMPĂRATUL E GOL! Tatăl lui vrea să-i astupe gura. Nimic, - poporul începe și el să strige, ca și copilul, ÎMPĂRATUL E GOL! Sau Jos Utopia!...

Dragă Frederik, ... dacă, ajungînd aici, vei auzi un hohot de ris zgîlînd toată planeta, cu munți, cu fluvii, cu tot, cu miliarde de supuși, cu mii de palate de regi și împărați sau de Comitete Centrale după caz, - dragul nostru prinț, Frederik, în noaptea ta, în bezna ta cea mai adîncă, fiindcă știm că împlinești 32 de ani, noi îți spunem cu toții *La mulți ani!* și îți mulțumim. ■

OCHEAN

de Paul Miron

4

Marea nenorocire

AM STAT trei zile la ei. Încet-încet m-am împrietenit cu bătrînul. Au fost trei zile teribile, pentru că am aflat de o întimplare înspăimîntătoare de care nu auzisem nimic: dispariția lui Abel într-un început de vară. A durat mult pînă i s-a găsit bondița plină de sînge. În seara aceea Cain ceru voie să se ducă la culcare mai devreme. Era obosit. Spunea că-și făcuse rugăciunile de seară. Adam, tatăl său, nu fu de acord, dar încapătînatul de copil se închise în camera lui, ca să pregătească răzbunarea. Curînd, pe sub ușa, se prelinse o baltă de ulei de măsline care inundă tot coridorul. Vinovatul primi cîteva perechi de palme de la mama sa, urletele sale feroase siliră pe tatăl să intervină cu un compromis ca să se facă pace între noile fronturi. O adevărată anchetă, ca la poliție, se desfășură pînă la miezul nopții. Cain se jura pe ochii săi că Abel părăsise ogorul înaintea lui. Cît a mai rămas singur, n-a auzit nici un pas străin. Către ziua, o echipă de cercetași răscoliră tot terenul învecinat, alături de nefericiții părinți. Exact la orele 12, niște copii din altă parte deschiseră porțile de la cămară. Abel, junghiat în piept, era întins pe dușumea. Mai reușise să strige în ajutor pînă la ultima suflare.

A suferit ea și prin faptul că fusese legat fedeleș într-un bazin în care forfoteau omizi, gîndaci și șerpi. Adam, crezînd că poate fi salvat, îl mîngie pe frunte. Astfel liniștit, Abel se stîns în brațele părintelui său. Și acum, ca de obicei, reacțiunea maicii sale fu rece, indiferentă. Tocmai ea care, după zămislire, se lauda pe toate ulițele satului: „Voi dobîndi om de la Dumnezeu!”

* * *

Moartea lui Abel părea că a făcut din Adam un alt om. Devenise pașnic, chiar duios. O ceașcă de ceai întăritor în mînă, a intrat în camera lui Cain. Cu aleasă blîndețe s-a apropiat de fiul său și a cuvîntat: „Caine, Caine, ce o să se mai aleagă de tine, dacă nu te vei cumînti? Nu-ți dai seama ce-ai săvîrșit? Cain se delecta prinziind muște, pe care cu un "zbang" al degetelor le îneca în ceaiul grijiuluiui tată. "Cuminte? Doar morții sint cumînti. Eu sint viu, lumea va fi a mea. Renunță, babacule, la vorbele goale. Du-te odată la Fintina căprioarelor. Ai să vezi acolo un

broscoi care seamănă cu tine. Se cațără pe creanga cea mai de sus și orăcăiește la popor. Uita-te cum arăți în oglinda apelor.”

În zadar se stradui bătrînul să se facă ascultat: „Te aud vorbind și mă mir cîtă judecată a mai rămas în cpul tău sec. Oprește-te! Stai oleacă și cugetă! Noi sintem începătorii neamului omenesc. Lumea ne vede, se ia după noi. Aceasta-i, crezi tu, vestirea ce le-o aducem noi lor?” Vru să continue, se simțea în formă, credea că găsise și metoda potrivită. Trebui să renunțe. Ușile salonului se deschiseră larg și soția primului om pătrunse în societatea pînă atunci închisă. Concomitent cu parada Evei, afară, în curte, năvăli o herghelie de minji sălbatici care nechezau puternic. Ei erau, se vedea bine, mai infricoșați decît noi.

Aceasta a fost un semn. Veneau din miezul cetății unde frumusețea și presupusa lor vitejie era laudată de toți tirgoveții. Mai întii n-am priceput cu ce scop coboriseră gingașele animale. Cineva mi-a șoptit: „Îl caută pe ucigaș.” - „Dar ce-a fost?” - „Ce să fie? Joia trecută s-a potrivit că fiii lui Adam și ai Evei trudeau împreună, adică prășeau în ogor. Apa li se terminase în burdof și era rîndul lui Cain să o aducă. Rrefuză. «E prea cald. Nu mă mișc de aici.» Abel îl certă din ce în ce mai minios: «Să fii tu afurisit, lingoaarea pustului, puturos ce ești!» Ieșit din fire, ridică mina, voind să-i facă semnul de afurisenie veșnică, dar Cain îl lovi cu sapa așa de greu încît i se desfăcu palma și degetele. Căzut într-o groapă, îl implora: «Cruță-mă, frate! Lasă-mă în viață!» Dar Cain lovea mai tare: «Nu era nevoie să mă blestemi, a venit prin șarpe; iar rodul oprit, mărul, a rămas în gîtlejul tatei. Noi toți, cei de-un neam, sintem afurisiți în vecii vecilor.» L-au judecat. S-a dovedit că și-a ucis fratele, lovindu-l cu sapa în cap. A fugit de acolo, să se ascundă. Cînd alerga mai tare, o voce din cer l-a chemat pe drum: «Cain, unde este fratele tău?» Iar el a răspuns: «Nu știu. Sint eu doar paznicul fratelui meu?» Iar vocea a mai zis: «Ce-ai făcut? Glasul singelui fratelui tău strigă din pămînt către mine.»

Eva, ascunsă în umbra unor spini, plîngea: «Ce-ai făcut, dulcele meu fiu? Întoarce-te la sinul meu. De-acum nu te mai las să pleci. Vom fi împreună, singe din singe.» ■

POLIROMNOUTĂȚI
martie 2000

Julien Ries

Sacrul în istoria religioasă a omenirii***
Antihristul

Tony Judt

Europa iluziilor

Erich Auerbach

Mimesis**Reprezentarea realității în literatura occidentală**

În pregătire:

Claude Rivière
Monica SpiridonSocioantropologia religiilor
Melancolia descendențeiComenzi la: CP 266, 6600. Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

A râde pe socoteala altora

DE LA seri-
alele de tele-
viziune pînă
la, mai recent, o serie de
talk-showuri, umorul a
devenit, din ce în ce mai
mult, un produs de import
în România. Rîdem la
glume cu un puternic ca-
racter local, uneori chiar
ușor ezoterice (ca în cazul
sit-com-ului Seinfeld),

Tony Hawks - *Playing the Moldovans at Tennis*, Ebury Press 2000, 249 pagini.

fără a ne mai întreba în ce măsură sîntem cu adevărat amuzați. Mimetismul de care ne dovedim capabili este, uneori, năucitor. Nu vreau să spun că ar trebui neapărat să avem propriile noastre comedii TV de situație, deși nu văd vreun motiv evident pentru care acestea nu pot exista. Ce-i drept, conținutul (dacă se poate întotdeauna vorbi despre un conținut) anumitor talk-showuri are un cert specific național, cu toate conotațiile (inclusiv negative) pe care le presupune termenul. Mi se pare însă de domeniul evidenței faptul că în România nu există o tradiție culturală echivalentă celei care peste Ocean produce filmulețe simpatice, istețe și relaxante precum *Seinfeld*, *Friends*, *Fraser*, sau *Cheers*. Motivul, cred eu, îl putem descoperi dacă ne îndreptăm privirile spre literatură. Culturile mici, precum a noastră, par a avea un anumit radicalism în evaluări, care pe lângă faptul că produce elitism (consecință mai curînd fericită), prezintă și riscul de a separa prea brutal negrul de alb, lăsînd deoparte tocmai acele zone de trecere, griul în care ne-am putea mai mulți regăsi, chiar dacă

nu totdeauna. Mai precis spus, în culturile occidentale anumite distincții sînt mai puțin ferme decît la noi, de pildă aceea dintre literatura de consum și ceea înaltă. Distincția la noi e fermă nu (doar) pentru că e susținută de instrumente critice infailibile, ci și fiindcă efectiv nu există o producție demnă de atenție de cărți fără ambiția de a obține favorurile Olimpului critic, dar totuși scrise cu respect pentru un public inteligent, nu neapărat erudit, dar cu un oarece discernămint și bun-simț. După părerea mea din această tradiție literară a textului fără pretenții dar agreabil (în care intră de la cărți de călătorie pînă la biografii ale celebrităților) provine genul sit-com-ului de televiziune.

Ironia sortii face să rîdem, seară de seară, privind scene din viața unor personaje care trăiesc într-un univers complet diferit de al nostru. Dar ironia s-ar transforma în cinism pur dacă o apariție recentă în Marea Britanie, *Playing the Moldovans at Tennis* (Jucînd tenis cu moldovenii) ar fi tradusă și publicată în românește. Tony Hawks, autorul, este ceea ce în lumea anglosaxonă se numește *stand up comedian*, un soi de showman cu apariții periodice la televiziune sau radio, care are principala virtute (sau viciu, se va vedea) de a rîde și a-i face pe alții să rîdă la și de aproape orice. *Playing the Moldovans at Tennis* a fost, inițial, un serial radiofonic al cărui succes, considerabil cu siguranță, a sugerat transformarea în volum. Pentru un cititor român cartea are o relevanță aparte. Chiar dacă evenimentele se petrec în Republica Moldova, unde unii dintre noi nu au fost niciodată, Chișinăul descris de Hawks nu e mult diferit de Bucureștiul din anii '80. O spun cu optimism, pentru că orașul cu pricina este unul al gropilor din caldarîm, al lipsei de apă caldă, autobuzelor supraaglomerate și străzilor întunecoase. Ce-l aduce pe un englez care nu a mai călătorit niciodată în Europa de Est tocmai la Chișinău, și e cit

pe-aci să-l poarte pînă la fioroasa Transnistrie? Nu curiozitatea, nu dorința de a ajuta (pe care mulți occidentali idealisti și umanisti au simțit-o la începutul anilor '90), ci un pariu cît se poate de idiot, pus cu un prieten într-o seară, cum că va învinge la tenis întreaga echipă de fotbal a Moldovei. Un asemenea motiv, nu derizoriu, ci prea ridicol pentru a mai necesita comentarii, îl aduce pe Tony Hawks în situația de a observa o cultură pe care știe că nu o poate înțelege în profunzime, de aceea nici nu încearcă, dar de care se atașează, în doar trei săptămîni, puternic și sincer. Umorul, în cazul acestei cărți, e de pură factură bergsoniană, pentru că fără înțelegerea celor din fața lui, caricaturizați cu o ironie benignă, autorul nu poate evita mecanicizarea viului. Dar ce umor! Pe coperta cărții, un citat din *Sunday Independent* avertizează că e prea amuzantă pentru a fi citită în public. Am avut prilejul să constat adevărul acestor vorbe. Deși iritata adeseori de superficialitatea sau aroganța inconștientă a comentariilor, m-am chinuit mult, citînd *Playing the Moldovans at Tennis* într-un tren pe direcția Edinburgh-Londra, să nu-mi intrig companionii și să nu jignesc eticheta britanică. Hawks e un fel de bufon care izbutește să te amuze făcînd lucruri care în mod normal te-ar scoate din sîrite. Moldovenii i se par inși complet placizi, lipsiți de inițiativă, naivi, dar la rîndul său e dispus să se prezinte drept un fel de prostovan, cum e orice străin care prin forța condiției sale nu înțelege lucruri care băștinășilor li se par la mîntea cocoșului. Abia privind prin ochii lui nedumeriți obiceiurile moldovenesti (lesne de extins la cele românești), simțînd panica lui, deruta, devii inevitabil conștient de ciudătenia, gratuitatea, ineficiența unei lumi familiare. Nu știu cum vor recepta cititorii britanici această carte, dar pentru un român ea este deopotrivă colosal de amuzantă și enervantă.

Serile nimic

SÎNT destule zile cînd, în orele de maximă audiență de după știri, pe nici unul din posturile românești nu găsesc nimic pe gustul meu. Și asta nu pentru că aș fi prea mofturoasă, ci pentru că alcătuitoarii de programe îi consideră pe toți românii *imaturi cultural*, drept care îi îndoapă cu siropuri de amor sau împușcături/explozii pe aceleași exasperante scheme puerile și fără nici un chichirez, cu umor trivial "de autobază", jocuri de noroc, interviuri cu vrăjitoare, escroci, prostituate și alte VIP-uri interlope. Există totuși și un segment considerabil de telespectatori care au alt nivel - dovadă audiența pe care o avea de neînlocuitul Iosif Sava, succesul de care se bucură umorul de bună calitate al grupului Divertis, filmele de cinematecă, documentarele etc. Sînt seri în care, indignată de modul în care contribuie televiziunea la un proces de imbecilizare generală, mă gîndesc dacă nu cumva cei ce concep programele își judecă publicul după propria imaturitate culturală. (A.B.)

1 + 1 = 0

CE-L POATE de-
termina pe un
universitar respectabil,

un profesor de matematică strălucit, ajuns la senectute, Octavian Stănașila, să se apuce să "modereze" o emisiune de televiziune zisă "Linia de contact" (la TVR 2)? N-am înțeles, cel puțin văzînd primele două emisiuni, de un amatorism stinjenitor. Domnul profesor de matematică, în mod vizibil, nu avea nimic comun nici cu subiectul (condiția femeii), nici cu obiectul (televiziunea). Așa cum matematica nu are nici o legătură cu știința - sau arta - de a fi un teleast autentic. Dar, într-o lume în care oricine se poate ocupa de orice (cu condiția să aibă "sprijinul" cui trebuie), nimic nu e de mirare. (A.R.)

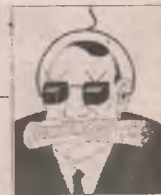
Reciclarea deșeurilor

LA TVR 2 continuă operațiunea de reciclare a deșeurilor cinematografice din epoca de aur. După serialul cu ilegaliști *Lumini și umbre* suntem făcuți fericiți cu *B.D. la munte și la mare*, o înepță peliculă în care sunt proslăvite isprăvile bravilor noștri milițieni de odinioară. Este de-ajuns să-l auzi pe bietul Toma Caragiu rostind țanțos: "Vă raportează, tovarășe maior", că și se și întoarce stomacul pe dos. Actorul nu are, bineînțeles, nici o vina.

Oare nu există coș de gunoi la televiziunea română publică? (G.D.)

TELE-

COMANDO

antena

Cu hârtia igienică în mână

ANTENA 1 a început să difuzeze sistematic emisiuni satirice realizate de grupul *Vouă*, replică palidă dată emisiunii de mare succes a lui Florin Călinescu de la PRO TV. Componentii grupului *Vouă* își închipuie în mod greșit că pot crea la năsfârșit emisiuni simulând (de altfel, foarte convingător!) prostia. Înțelegem această parodie a stupidității din viața de fiecare zi, dar nu înțelegem la ce poate duce ea, dacă este practicată mecanic, săptămîni la rînd.

Și mai regretabil este însă faptul că grupul, contaminat probabil de umorul de "om dintr-o bucată" al lui Marius Tucă, face tot felul de glume în stil "popular", de un gust îndoielnic. De fapt nu îndoielnic, ci în mod sigur inacceptabil. În seara zilei de 15 martie, unul dintre membrii grupului a apărut pe micul ecran cu un sul de hârtie igienică în mână, făcînd tot felul de referiri la ce se întîmpla într-un WC.

Poate că unii telespectatori rîd văzînd un sul de hârtie igienică. Dar nu acest gen de succes poate fi idealul unor artiști care se respectă. Întrebarea este însă: se respectă grupul *Vouă*? (L.T.)

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

vă recomandă următoarele apariții:

Paolo MAURENSIG
Varianta Lüneburg
Colecția „Romanul Secolului XXI”

Joseph ROTH
Iov
Romanul unui om simplu
Colecția „A treia Europă”

Neal ASCHERSON
Marea Neagră
O călătorie printre culturi
Colecția „Sagittarius”

Puteți comanda aceste titluri la Editura Univers,
Piața Presei Libere nr. 1, C.P. 33-78, București • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 665.67.25; Fax: 224.37.65

Jorge Luis BORGES

Biblioteca personală

Joseph Conrad

Inima tenebrelor. Cu ștreangul de gît

OPERĂ a puterii dumnezeiești, a supremei înțelepciuni și, în mod ciudat, a primei iubiri, infernul lui Dante, cel mai faimos dintre infernurile literaturii, este un loc al ispășirii în formă de piramidă inversă, locuit de umbre ale Italiei și endecasilabi de neuitat. Mult mai îngrozitor este infernul din *Heart of Darkness*, riul din Africa pe care îl străbate, mergînd împotriva curentului, căpitanul Marlow, între maluri străjuite de ruine și de păduri de nepătruns, și care ar putea foarte bine să fie o proiecție a dezgustătorului Kurtz, care este ținta călătoriei. În 1889, Theodor Josef Konrad Korzeniowski a urmat cursul riului Congo suind pînă la Stanley Falls; în 1902, Joseph Conrad, astăzi celebru, a publicat la Londra *Heart of Darkness*, poate cea mai intensă dintre povestirile pe care le-a făurit închipuirea omenească. Această povestire este prima din volumul de față.

Cea de a doua, *The End of the Tether*,

nu este mai puțin tragică. Cheia povestirii este un fapt pe care nu-l dezvăluim și pe care cititorul îl va descoperi încetul cu încetul. Încă din primele pagini există indicii.

H.L. Mencken, care fără îndoială nu risipește ditirambi în dreapta și în stînga, afirmă că *The End of the Tether* este una dintre cele mai splendide narațiuni ale literaturii engleze, indiferent de dimensiuni sau de perioada cînd a fost scrisă. Compară cele două texte incluse în această carte cu compozițiile muzicale ale lui Bach.

Potrivit măturii lui H.G. Wells, engleza orală a lui Conrad era foarte stîngace. Limba scrisă, singura care prezintă importanță, este admirabilă și fluentă, făcînd dovada unei delicate măiestrii.

Fiul unui revoluționar polonez, Conrad s-a născut în Ucraina, în exil, în 1857. A murit în comitatul Kent în 1924.

Oscar Wilde

Eseuri și dialoguri

STEVENSON observă că există o virtute fără de care toate celelalte sint inutile; această virtute este farmecul.

Lungile veacuri ale literaturii ne oferă autori mult mai complecși și imaginativi decît Wilde; nici unul, însă, nu este mai fermecător. Așa era cînd stătea de vorbă cu ceilalți, așa a fost în prietenie, așa a fost în anii de bucurii ca și în anii de restriște. Așa continuă să fie în fiecare rînd pe care l-a trasat cu pana lui.

Mai mult decît confracții săi, Oscar Wilde a fost un *homo ludens*. S-a jucat cu teatrul; *Importanța de a fi Ernest* sau, cum a tradus-o Alfonso Reyes, *Importanța de a fi onest*, este singura piesă din lume care are gust de șampanie. S-a jucat cu poezia; *Sfinxul*, neatins de patetism, este de o mare ingeniozitate pur verbală. Cu aceleași rezultate fericite s-a jucat cu eseul și dialogul. S-a jucat și cu romanul; *Dorian Gray* este o variantă decorativă executată pe tema din *Jekyll și Hyde*. S-a jucat în mod tragic cu destinul; a inițiat un proces pe care îl știa dinainte pierdut și care avea să-l ducă la închisoare și să-i atragă dezoanarea. În exilul său voluntar i-a spus lui Gide că voise să cunoască „cealaltă parte a grădinii”.

Nu vom ști niciodată ce comentariu i-ar fi inspirat *Ulysses* al lui Joyce.

Oscar Wilde s-a născut la Dublin în 1854. A murit la Hôtel d'Alsace, la Paris, în anul 1900. Opera lui nu s-a învechit; ar fi putut fi scrisă azi dimineață.

Henri Michaux

Un barbar în Asia

ÎN 1935 l-am cunoscut pe Henri Michaux la Buenos Aires. Mi-l aduc aminte ca pe un om senin și surizător, foarte lucid, plăcut și amabil, fără să fie

efuziv, și ușor ironic. Nu împărtășea nici una dintre superstițiile aceluia moment. Nu credea în Paris, în bisericuțele literare, în cultul lui Pablo Picasso, pe atunci obligatoriu. Cu aceeași imparțialitate, nu credea în înțelepciunea orientală. Toate acestea se confirmă în cartea sa *Un barbare en Asie*, pe care eu am tradus-o în spaniolă, nu dintr-o datorie, ci din plăcerea jocului. Ne uimea cu știri foarte triste despre Bolivia, unde stătuse un timp. În anii aceia nu bănuia ce avea să-i dea Orientul sau, în chip misterios, îi dăduse mai demult. Admira opera lui Paul Klee și opera lui Giorgio de Chirico.

În decursul lungii sale vieți a slujit două arte: pictura și literatura. În ultimele cărți le-a imbinat. Ideea chinezească și japoneză că ideogramele unui poem nu sint compuse numai pentru auz, ci și pentru vîz i-a sugerat experimente interesante. Asemenea lui Aldous Huxley, a explorat halucinogenele și a pătruns în tărîmuri de coșmar care-i vor inspira penelul și pana. În 1941, André Gide a publicat un opuscul care se numește *Să-l descoperim pe Henri Michaux*.

În 1982 mi-a făcut o vizită la Paris. Am schimbat citeva cuvinte banale; era foarte obosit. Am presimțit că dialogul acela era ultimul.

Datele nașterii și morții lui sint 1899 și 1984.

Hermann Hesse

Jocul cu mărgelele de sticlă

CÎND am început să studiez germana, prin 1917, am descoperit în antologia lui Benzmann un scurt poem de Hermann Hesse. Un călător petrece o noapte la un han. La han există un izvor. A doua zi călătorul pleacă și se gîndește că apa va continua să curgă după plecarea lui și că el își va aminti de ea cînd va ajunge în locuri depărtate. Eu imi aduc aminte acum, la Buenos Aires, de acea scurtă poezie a lui Hesse. Mai tîrziu voi vorbi despre cărțile lui.

Hermann Hesse s-a născut la Württemberg în 1877. Părinții lui predicaseră în India doctrina pietistă. Hesse a fost, rînd pe rînd, mecanic, librar și anticar. A repetat, ca atîția alți tineri, monologul dubitativ al lui Hamlet și a fost cit pe ce să-și pună capăt zilelor. În 1899 a publicat prima carte de versuri, iar în 1904 povestirea *Peter Camenzind*, cu caracter autobiografic. Contemporan cu realismul, simbolismul și expresionismul, nu s-a afiliat la nici una din aceste școli. O bună parte a operei lui corespunde speciei care în germană se numește *Bildungsroman*, romane care au drept temă formarea unui caracter. În 1911 a călătorit în India: mai bine zis, s-a întors, dat fiind că de atîtea ori se gîndise la țara aceea. În 1912 și-a stabilit reședința în Elveția, în cantonul Berna. În timpul războiului a fost pacifist, asemenea lui Romain Rolland și Russell. I-a ajutat, material și moral, pe prizonierii germani internați în Confederație. Povestirea *Ultima vară a lui Klingsor* a fost scrisă în 1919; *Siddharta* – în 1921; *Lupul de stepă* – în 1926. Cu trei ani în urmă, Hesse adoptase cetățenia elvețiană. A murit la Montagnola, în apropiere de orașul Lugano, în 1962.

Dintre numeroasele volume ale lui Hesse, *Jocul cu mărgelele de sticlă* (*Das Glasperlen Spiel*) este cel mai ambițios și cel mai exact. Critica a observat că jocul care dă numele acestei cărți nu este altceva decît o lungă metaforă a artei muzicii. Este evident că autorul nu și-a imaginat

Fray Luis de León

Cîntarea Cîntărilor. Expunere a Cărții lui Iov

BIBLIA, al cărei nume grecesc este un plural, înseamnă „cărțile”. Este, de fapt, o bibliotecă ce cuprinde cărțile fundamentale ale literaturii ebraice, ordonate fără prea multă rigoare cronologică și atribuite Spiritului, Ruach. Cuprinde cosmogonia, istoria, poezia, parabolele, meditația și mînia profetică. Diferenții autori corespund unor epoci și regiuni diferite. Sînt, pentru cititorul binevoitor, simpli copii ai Spiritului, care determină fiecare cuvînt și, potrivit cabaliștilor, fiecare literă și valoarea ei numerică, precum și combinațiile ei posibile ori fatale. Cel mai ciudat dintre aceste texte este *Cartea lui Iov*.

Froude a prezis în 1853 că această carte, la timpul potrivit, va fi socotită cea mai aleasă din cîte au scris oamenii. Tema, tema eternă, este faptul că un om drept poate fi nefericit. Iov, culcat în țărîna, se tînguiește și blesteamă. Iar prietenii îi dau sfaturi. Așteptăm raționamente, dar raționamentul, specific grecului, este străin sufletului semitic, și opera se limitează să ne ofere un șir de splendide metafore. Discuția este dificilă și îndrîjită. În capitolele finale, glasul lui Dumnezeu vorbește din înaltul vijeliei și-i osîndește deopotrivă pe cei care-l învinuiesc și pe cei care-l incuviințează. Declară că este de nepătruns și într-un mod indirect se compară cu cele mai stranii fapturi, elefantul (Behemoth, nume care, ca și acela al scripturii, este un plural, și înseamnă „animale”, fiindcă este foarte mare) și balena, sau Leviathan. Max Brod, în *Judaism și creștinism*, a analizat acest pasaj. Lumea ar fi guvernată de o enigmă.

Data redactării este incertă. H.G. Wells a scris despre *Cartea lui Iov* că este marele răspuns dat de evrei dialogurilor lui Platon.

Publicăm aici versiunea literală a lui Fray Luis de León, explicația pe care o dă fiecărui verset, precum și versiunea în versuri endecasilabice și cu rimă, după moda italiană. Proza lui Fray Luis este, de obicei, de o seninătate exemplară; originalul ebraic îi impune aici o muzicalitate mai aspră. La chemarea trimbiței, pare că zice: „Haide! Și de departe soarbe cu nările bătaia, tunetul poruncilor date de căpeteniei și strigătele războinicilor”.

Această bibliotecă mai include *Cîntarea cîntărilor* sau, cum traduce Fray Luis, *Cîntare de cîntări*. O definește ca o eglogă pastorală și îi dă un sens alegoric. Mirele, în chip profetic, ar fi Isus Hristos; mireasa ar fi biserica. Iubirea pămîntească ar fi o emblemă a iubirii de Dumnezeu. Poate că nu este de prisos să amintim că cea mai inflăcărată operă a limbii spaniole, poezia lui San Juan de la Cruz, pornește de la această carte.

bine acest joc; dacă ar fi făcut-o, cei ce citeșc romanul s-ar fi interesat mai mult de el decât de cuvintele și de angoasele protagoniștilor și de vasta ambianță care îi înconjoară.

Arthur Machen

Cei trei impostori

LA ÎNCEPUTUL perioadei pe care un istoric olandez a denumit-o ne-definit, Epoca Modernă, s-a răspândit în întreaga Europă numele unei cărți, *De tribus impostoribus*, ai cărei protagoniști erau Moise, Isus Hristos și Mahomed. Autoritățile, alarmate, voiau s-o distrugă. Nu au găsit-o niciodată, pentru simplul motiv că nu exista. Această carte himerică a exercitat o influență considerabilă, fiindcă puterea sa consta în numele pe care-l purta și în tot ce implica acest nume, nu în paginile absente.

Asemenea celui alt scandal, această carte se numește *Cei trei impostori*. Arthur Machen a scris-o în umbra lui Stevenson, într-un stil ce pare curgător, vrednic de acela al maestrului său declarat. Acțiunea se petrece în cea Londră cu posibilități magice și teribile care pentru prima dată ne-au fost dezvăluite în *The Arabian Night* și pe care Chesterton le va explora mult mai târziu în cronicile părintelui Brown. Faptul că știam că relatările celor trei personaje sînt imposturi nu diminuează groaza pe care ne-o provoacă întimplările înfățișate. De altfel, orice ficțiune este o impostură; singurul lucru care contează este să simțim că a fost visată cu sinceritate. În alte cărți – *The House of Souls*, *The Shinning Pyramid*, *Things Near and Far* – bănuim că Machen nu crede întru totul în cele ce povestește; nu așa stau lucrurile însă în melancolicul *Hill of Dreams*. În aproape toate aceste scrieri, ca și în alte texte, printre care se numără și *Don Quijote*, există vise înăuntrul altor vise, care alcătuiesc un joc de oglinzi. Uneori coboară în întunericul sabaturilor, depravarea spiritului se manifestă prin depravarea trupului. Machen a născocit legenda Îngerilor din Mons, care într-un moment critic din primul război mondial au salvat forțele britanice. Această legendă face parte acum din mitologia populară și umblă din gură în gură printre oamenii săraci care nu știu nimic despre el. Să te perpetueze dincolo de simplul tău nume – iată un lucru care i-ar fi plăcut.

A tradus din franceză cele douăsprezece tomuri ale nu întotdeauna veridicele și nu întotdeauna licențioaselor *Memorii* ale venețianului Casanova.

Arthur Machen (1863-1947) s-a născut în munții Țării Galilor, leagănul acelei *matière de Bretagne* care a umplut lumea de vise.

Literaturile închid scurte și aproape secrete capodopere; *Cei trei impostori* este una dintre ele.

În românește de
Andrei Ionescu

Din volumul *Biblioteca personală*,
în curs de apariție la editura Univers

Revista revistelor străine

Tzvetan Todorov: UN NOU MORALISM

ÎN CUNOSCUTA publicație franceză, Tzvetan Todorov publică, în cel mai recent număr care ne-a parvenit, un text excepțional, atît prin ideile sale, cît și prin actualitatea lor. O actualitate, cum se va vedea, care nu privește doar Franța, dar și România de astăzi. Autorul distinge mai întii între *moral* și *moralist*; „Individul moral își supune propria viață unor criterii de bine și de rău [...] Moralistul supune unor astfel de criterii viața celor din preajma sa [...]”. În continuare, T.T. scrie: «Moralismul devenit forță politică se mulează pe tradițiile culturale ale fiecărei țări îmbrăcînd diferite forme. Franța îl are pe al său. Moralismul din ziua de astăzi, spre deosebire de cel din trecut, nu mai este creștin: are evidente conotații de stînga. Răul absolut, de care orice moralist are nevoie pentru a putea arunca opoziția asupra celor care, după părerea lui, nu se țin la suficiența distanță de el, este luat în acest caz din istoria recentă avînd drept punct culminant nazismul; răul se lasă așadar desemnat prin termeni ca fascism, rasism, antisemitism. Prin faptul că se dorește de stînga, moralistul nu pune pe același plan crimele naziste și crimele comuniste. Cuvîntul „genocid” nu este niciodată aplicat masacrelor înfăptuite în Rusia, China sau Cambodgia; moralistul va pretinde pedepsirea lui Pinochet, răspunzător de o dictatură singeroasă, niciodată însă pe cea a lui Castro. Astăzi, ideologia fascistă și regimurile care au înfrunghiat-o sînt, în fapt, condamnate peste tot; este așadar de la sine înțeles că persoana care poate fi bănuită de complicitate cu ele sau cu avatarurile lor mai recente merită să fie pusă la zid. Demascatorul se poate mindri că a înfăptuit o lucrare de salubritate publică.

În zilele noastre, puțini mai sînt participanții direcți la fărâdelegile nazismului, deși ultimele procese de crimă împotriva umanității au fost pentru noii moralști ocazii de a da dovadă de eroism retrospectiv. Rămîne însă posibilitatea de a reexamina trecutul și de a arăta că personaje îndeobște stimate s-au compromis în realitate prin relații mai mult sau mai puțin apropiate cu puterile fasciste; se poate practica, astfel, un fel de delatîune postumă. Pe de altă parte, recenta recrudescență a mișcărilor de extremă dreaptă, asimilate cu această ocazie hitlerismului, a făcut posibilă reactualizarea acestor acuzații: cea mai rea dintre bănuielile căreia cineva îi poate cădea victimă este aceea că „face jocul Frontului național”.

Apropierea de „fascism” este urmărită indiferent de numărul conexiunilor ce trebuie făcute pentru a o determina, iar ea se poate stabili fără știrea celui în cauză: declarațiile sale de intenție sînt considerate nule și neavenite.»

După ce oferă cîteva exemple, mai puțin utile cititorului român, T.T. continuă astfel:

«Discursul noilor moralști are propriile sale procedee retorice și argumentative. Citatul lor preferat este extras din Brecht: „Pîntecele din care a fost zămislită Fiara este încă fecund”, și dovedește că angajarea lor neoantifascistă se în-

scrie într-o lungă tradiție. Din același motiv, folosesc în mod frecvent termeni ca „luptă”, „rezistență”, „vigilență”, însușindu-și astfel rămășițele spiritului revoluționar, de altfel lipsit acum de moștenitori. Deducțiile sînt adeseori sofisme prin contiguitate, în cadrul cărora se induce identitatea a două subiecte pornind de la un atribut comun: X este publicat la editura la care a apărut și cartea lui Y, care Y poate fi bănuț de simpatii de extremă dreaptă (rasism, antisemitism), așadar X... Informația principală este adeseori presupusă în loc să fie postulată, astfel că nu se pretează nici verificării nici informării: În loc de „X este un nazist (un agent al guvernului de

zația are în acest caz valoare de condamnare, și nu este umbră în nici un fel de publicare, trei săpămîni mai tîrziu, a unei rectificări sau a unei scrisori de protest din partea unui cititor. Denunțarea publică se transformă în semnalul că vinătoarea de vrăjitoare a început. Ostracizarea socială, stigmatele suspiciunii nu sînt mai puțin eficiente decît vechile forme de represiune, chiar dacă sînt mai puțin brutale.

S-ar putea spune că practicile noilor moralști nu stînesc neapărat admirația, dar că sînt totuși necesare, în măsura în care permit stăvilirea și combaterea unui rău și mai mare. Dar un asemenea argument nu rezistă analizei. Se poate porni

de la o simplă constatare: de cînd fac ravagii moralistii, extrema dreaptă și-a consolidat și și-a întărit pozițiile; eșecul acestei strategii este patent. Motivul ineficienței se află în chiar maximalismul său: din cauză că își ponegrește prea tare dușmanul, produce o imagine care nu mai seamănă cu modelul, astfel că nu mai este credibilă. Frontul național, oricît de detestabilă i-ar fi ideologia, nu este nici o resurgență a nazismului nici o organizație teroristă; este purtătorul unor multiple revendicări, dintre care unele merită mai puțin dispreț decît altele.

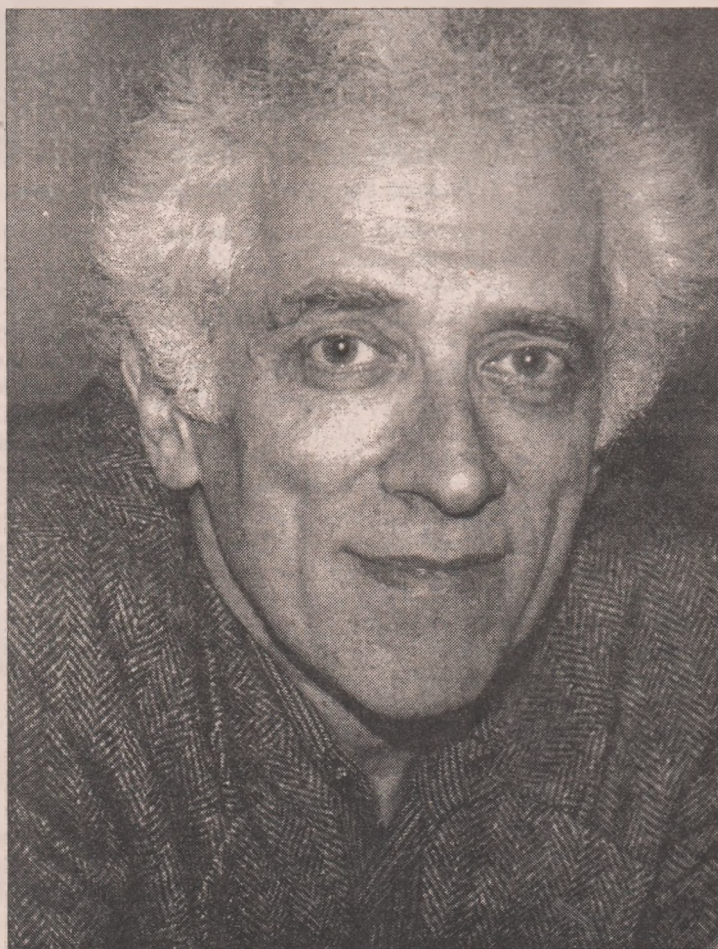
Ne mai putem întreba dacă moralistii urmăresc slăbirea acestui dușman. Totul se petrece ca și cum o anumită presă de stînga ar face tot posibilul pentru a afirma importanța extremei drepte asigurînd prezentarea detaliată a celor mai mici gesturi ale acesteia. Și cine ar fi auzit vreodată vorbindu-se de obscurile scrieri negaționiste fără publicitate permanentă care le este asigurată de către denunțatorii lor? Dacă ar dispărea pericolul „neofascist” sau „neonazist”, nu ar mai fi nevoie de combatanți „neoantifasciști”.

La fel cum stînga în ansamblul său are interes ca Frontul național să se mențină și să fie relativ puternic pentru a-i legitima poziția și a slăbi puterea drepte, moralistii au și ei interes ca extrema dreaptă să fie mereu vie, iar în felul lor, contribuie la acest lucru. [...]

Să deducem de aici că simetria este perfectă, că antirasismul greșește la fel de mult ca și rasismul, că neoantifasciștii nu prețuiesc mai mult decît neofasciștii? Nici vorbă, pentru că asta ar însemna să comparăm lucruri de necomparat. Acțiunile rasiste se înmulțesc pe zi ce trece, iar victimele lor suferă fizic și moral. Exagerările neoantirasiste constituie o formă de discurs de pe urma căreia are de suferit reputația citorva indivizi. Și cine ar îndrăzni să-i compare pe călăii camerelor de gazare cu antinegaționistii prea zeloși. Rămîne adevărat faptul că forma aceasta de luptă întărește puterea adversarului în loc să i-o slăbească, și în același timp molește dezbaterea publică în loc s-o înviezeze [...]

Un precept pentru secolul următor ar putea suna așa: să începem să combatem nu răul (la alții) în numele binelui (pe care noi îl deținem), ci siguranța celor care pretind întotdeauna a ști unde se află binele și răul; nu diavolul, ci mai întii pe maniheiști.

Adaptare și traducere din *Le Débat*,
nov.-dec. 1999 de
Marina Vazaca

la Vichy, un partizan al lui Le Pen)”, se va spune: „Rămîne bănuiala: a fost oare X colaboraționist?”

Procedeele cel mai obișnuit, și într-un anume fel intemeietor, este totuși cel al terțului exclus: toți cei care nu sînt antifasciști ca noi pot fi suspecți de complicitate față de fascism. Aceasta era, se știe, tactica practică de comuniști în anii treizeci, care le îngăduie să se camufleze în nobili antifasciști. Consecința ei este diabolizarea sistematică a adversarului: orice contact cu răul este imediat considerat maxim și extins la întreg corpul în discuție (Frontul Național este fascist în totalitate). Singura atitudine potrivită față de un asemenea dușman ar fi războiul (civil); orice încercare de a nuanța lucrurile reprezintă o trădare.

Noul moralism nu este legat de stat sau de instituțiile sale, victimele atacurilor nu riscă, precum odinioară, să fie urmărite de Inchiziție, să fie aruncate în închisoare, sau să-și vadă cărțile arse. Noul moralism se exercită în special în mass-media, chiar dacă uneori poate ajunge și în forurile justiției sau poate lua forma unei cărți. Dar mass media are o putere ce nu trebuie subestimată: unui individ acuzat de complicitate (se va spune de preferință colaborare) cu răul îi va fi foarte greu să se apere, să înlăture acuzațiile care se sprijină pe valori unanim acceptate. Poziția de ziarist îi convine de minune noului moralist. Acu-

Gion DEPLAZES:

Romanșa îmi venea din stomac

M-AM ÎNTÂLNIT cu Gion Deplazes în luna noiembrie a anului trecut la Cuera (Chur), capitala cantonului Graubünden, cu un prilej fericit pentru mine. Am avut amândoi răgazul să stăm pe îndelete de vorbă în casa lui primitoare de pe străduța Buchenweg. Pe fiecare din străduțele paralele locuiește un scriitor, un om de cultură de expresie română: Carmenaweg, Arnold Spescha, Weinberg, Alfons Maissen etc., un cartier de intelectuali, așa spune. Deși noiembrie, Cuera era ninsă, iar căsuțele tipice, acoperite de zăpadă, sugerau atmosfera de Crăciun din povești. Am stat o dimineață întreagă la taifas în biroul cald al scriitorului, în timp ce doamna Deplazes, o violoncelistă pasionată și cunoscută, ne trimitea din bucătăria de la etaj aromele îmbietoare ale bunătaților ce ne așteptau la prânz. Mă simt onorată de prietenia lui Gion Deplazes, cronicar al timpului său, cum îl numește critica literară, poet, profesor, istoric literar și „țaran în suflet”, cum afirmă el cu ostentație. Nu degeaba a primit mai multe premii literare și a fost distins la 80 de ani cu „Premiul pentru cultură al cantonului Graubünden pe anul 1998.”

Stimate Gion, ne place sau nu ne place, timpul trece cu o repeziune imposibilă. Ești acum un autor cunoscut, respectat, premiat, cu toată opera republicată recent. Și asta nu numai datorită vârstei. Cum se simte un scriitor elvețian la ceasul împlinirii?

Sunt mulțumit că după pensionarea mea de la catedră, în 1981, am avut răgazul să lucrez la ce mi-am dorit, să-mi folosesc timpul după placul inimii. Am scris mult, fără un scop material și fără să știu ce voi face mai târziu cu manuscrisele mele. Peste ani, unele lucruri nu mi-au mai plăcut și le-am lăsat deoparte, mai ales dacă erau inadecvate momentului. Am renunțat la un roman despre viața de soldat, ca să nu se interpreteze că așa face politică. Era timpul când se puneau problema renunțării la serviciul militar. Am avut în cap nenumărate subiecte. Poate acum ar fi momentul să scriu istoria subiectelor mele nescrise. Ce m-a împiedicat să le scriu și care a fost până la urmă soarta lor. După *Marietta*, primul meu succes literar, tradus și în românește de tine, așa fi vrut să scriu o istorie contrară: povestea unei fete din marele oraș care vine să trăiască la țară, în regiunea de munte. Dacă nu am scris încă această poveste a subiectelor mele nescrise, a fost pentru că nu am vrut să mă ocup prea mult de autobiografie. Deși experiența personală intră în operă, ea este ascunsă de ficțiune, nu e vizibilă. Mi-am zis totdeauna că a scrie în mod direct confesiuni, nu ține de proza literară.

Ai fi avut posibilitatea să-ți scrii opera în germană, o limbă foarte răspândită, de mare tradiție literară, de ce ai ales totuși romanșa ca mijloc de exprimare în scris?

Toată viața am fost profesor secundar de germană, e-adevărat. La începutul carierei mele didactice am predat romanșa doar un an, iar după pensionare am lucrat din nou cu limba mea maternă la Școala normală de fete și la universitate, unde aveam un curs de limbă și literatură română prezentat

Doamna Deplazes, Magdalena Popescu-Marin și Gion Deplazes

însă tot în germană. Ca scriitor, romanșa îmi venea din stomac, nu din cap și oricât de bine știu germana, ea este doar o limbă învățată. Pentru mine, un limbaj de lemn pe care trebuie să-l controlez din când în când în Duden. Scriind literatură în germană așa fi dat la iveală un „produs fabricat.” Eram la început conștient și de faptul că în germană erau mulți scriitori consacrați și că ar fi fost mai greu să mă afirm. De fapt am scris pentru lumea română și nu m-am străduit să fiu tradus în germană, ca mulți alți scriitori români.

O parte din opera ta științifică e scrisă în germană?

Da, de exemplu, *Retoromanii. Identitatea lor în literatură.*

Ești un scriitor foarte fecund, când ai avut timpul necesar să scrii atâta?

Nu scriam niciodată în timpul școlii, pentru că nu aveam vreme și pentru că nu-mi place să fac două lucruri în același timp. Am fost, ca să spun așa, „însărcinat” cu *Marlengia*, unul dintre romanele mele, vreo 30 de ani. Subiectul cărții m-a chinuit ani și ani, la fel ca și altele, și numai când totul era copt în capul meu îl așterneam pe hârtie. Imediat ce intram în vacanță, începeam să scriu. Dacă se terminau cursurile la ora 11, la ora 13 eram deja la masa de scris.

Ce idei te-au chinuit ca scriitor, ce-ai urmărit prin scrisul tău?

Direcția ideilor mele a fost trasată într-un anumit fel de profesorul meu, Raymond Vieti (1906-1953). Pentru el era foarte important ca lumea română să pătrundă în literatură. Pe vremea aceea se scria foarte puțin și, mai ales, se publica foarte greu. Pe urmă, am avut o idee clară în ce privește misiunea mea de scriitor: să fiu martorul existenței etniei mele, să las posterității o probă, o mărturie de viață română. Chiar și romanele istorice sunt axate pe viața reală. Prof. Arnold Spescha, lingvist, scriitor, muzician, mi-a fost elev. El mi-a furnizat o serie de documente și fotografii pentru romanul meu istoric *Bârlogul vulturilor*. Acțiunea romanului se petrece în satul lui natal, la Pigniu, iar generalul rus Suvorov a stat chiar în casa familiei lui.

Când zici că vrei să dai o mărturie cu privire la viața neamului tău te gândești chiar la eventualitatea dispariției lui?

În două sute de ani s-ar putea să nu

mai existăm. Poate aici vor fi asiatici sau africani, cine știe, sau chiar englezi... depinde cum va evolua lumea.

Ce tip de filosofie te-a dominat ca om și ca scriitor?

Tata îi spunea simplu: Cum îți așterni, așa dormi. Destinul omului depinde foarte mult de el însuși și apoi de evenimente. Cu popoarele, lucrurile sunt mai complicate. Există popoare care nu și-au putut decide soarta lor, au decis alții pentru ele. De exemplu polonezii, trăind între două puteri: nemții și rușii. Eu am și o filosofie biologică. Plantele și animalele trăiesc în concurență unele cu altele. Există plante care se luptă pentru pământ. Vulturii își aruncă din cuib puii slabi. La om funcționează adevărul „*Homō homini lupus*”, numai că omul e dotat cu inteligență, dar ciclul natural e la fel. Pe de altă parte, omul e o ființă foarte complicată, dar și foarte crudă. Noi avem posibilitatea să ne detașăm de noi înșine și să ne autojudecăm. Asta ne diferențiază de animale. Această ieșire din noi este sublimă.

Ești un catolic fervent?

Nu. Omul trebuie să aibă conștiința unei legi universale, a unei valori care stă deasupra noastră și care aparține întregii umanități. Dacă nu avem această conștiință, nu știm să ne respectăm aproapele și universul nostru este fără noimă. Această valoare unică e valabilă pentru oamenii de toate rasele, ea există în toate religiile. Sectele, care trăiesc în realitate din esența altor religii mai importante, sunt grupări egoiste, exclusiviste, care consideră că există numai adevărul lor.

De ce atâtea grupări religioase?

Din pur egoism. Poate din interesul clericilor. Trebuie să existe o balanță între credință și știință. Nu cred în dogme, în adevăruri date, pot accepta doar postulate.

Mie anumite expresii din biserică îmi fac frică, de tipul „Teme-te de înfricoșata judecată a lui Hristos!”

La noi nu se mai vorbește în astfel de termeni, asta ține de epoca medievală. Avem și noi reminiscențe medievale în biserică, de pildă celibatul preoților sau interzicerea întreruperilor de sarcină. E ridicol să-i mai ameninți pe săraci cu diavolul, azi nu mai crede nimeni în el.

Dar sataniști?

Formula nefilosofică. Protestanții cred în „ridicarea la ceruri”, catolicii au în plus și „înviearea carni” și viața veșnică. Un elev se întreba: Care carne las eu să învie, cea cu păcate de la 20 de ani sau cea fără de păcate de la 80? Îmi vine în minte o întâmplare hazlie. Tatăl poetului Flurin Camathias și-a amputat un deget tăind lemne. S-a dus repede acasă, l-a pus într-o cutie și l-a îngropat. El credea încă în învierea trupului și nu voia să renunțe la un deget. Abia după aceea s-a legat la rana.

Ești scriitorul romanș cu cele mai multe lucrări traduse în românește (cinci romane, nuvele, poezii), ce știi tu despre România și ce legături ai cu ea?

Când eram student la Fribourg se faceau procesiuni în anumite zile de sârbătoare. La una dintre procesiunile studentești s-a remarcat o fată frumoasă, într-un costum național minunat. Toți se întrebau cine este, de unde vine. Era româncă. N-am uitat imaginea ei pînă azi. Despre zbuciumata istorie a României am auzit multe și am citit în gazete. După ce te-am cunoscut pe tine mă interesează foarte mult această țară, citesc totul cu alți ochi, cu altă curiozitate. Mă interesează mult și istoria cuvintelor latinești în română, de exemplu, *veteranus, miles, salutare*. Știam de relațiile poetului nostru Alfons Tuor (1871-1904) cu România, căci am scis despre el, pe urmă mi-ai povestit tu mai multe. Eram din aceeași comună cu el, Sumvitg. Îmi doresc să vizitez România și așa fi făcut-o cu prilejul lansării volumului *Destine*, dacă niște probleme de familie nu m-ar fi împiedicat. Deși vârsta nu mă prea încurajează să plec așa departe, sper totuși să ajung la București.

Cunoscându-ți neliniștea și puterea ta de muncă, sunt sigură că pregătești ceva cititorilor tăi. Îmi poți divulga secretul?

Nu vorbesc cu plăcere despre ceea ce am pe masă, poate n-apuc să termin niciodată. Am un fel de roman mozaic, format din capitole scurte, *Reits ed onzas (Plase și lațuri)*. E povestea unei bătrâne oarbe care croșetează pătrate ce vor forma prin asamblare o cuvertură. Fiecare pătrat este o poveste personală sau de familie. Romanul se întinde de-a lungul a trei generații și conține multă ficțiune, pornind de la o istorie reală: viața unui unchi de-al meu. Este tot un crâmpei de viață română. Mai am pe masa de scris o lucrare de istorie literară *La spina ella spatla (Spinul dintre omoplați)*: Spinul reprezintă meseria de scriitor. Încerc să deduc motivația de a scrie pentru unii dintre cei mai reprezentativi autori români: G.G. Muoth, G.A. Huonder, P. Placi a Spescha, P. Lansel și alții. Ce i-a îndemnat să scrie și în ce scop. În fine, am și un volum de schițe cu tematică variată, vreo 70 de „short stories”, intitulat *Sulla sulada (Pe pavaj)*.

Și proiecte de viitor?

Nu am prea multe proiecte în minte, trebuie să termin ce am pe masă, pe urmă mai vedem. Oricum, de venit, vreau să vin în România.

Interviu de Magdalena Popescu-Marin

Premiul Nin

● Echivalentul sîrbesc al Goncourt-ului, Premiul Nin, a fost decernat lui Maksimilijan Erenrajih Ostojic pentru romanul *Karakteristika*, apărut anul trecut la Editura Rad. Săptămînalul belgradean "Vreme" susține că această autobiografie romanțată, "antieroaică și plină de sensibilitate" n-are precedent în proza sîrbă consacrată recentului război, în general patetică și partizana.

Paradis fiscal pentru scriitori

● Pentru a compensa exilul definitiv al marilor ei scriitori (James Joyce, Oscar Wilde, G.B. Shaw, Samuel Beckett, Edna O'Brien...) și a-și vedea din nou istoria, oamenii și peisajele deveniți surse de inspirație pentru opere celebre, Irlanda a adoptat în 1969 o lege prin care scriitorii și artiștii străini ce se stabilesc pe insulă sînt scutiți de impozite. La aseme-

nea tentație, scriitorii profesioniști de succes popular, precum Frederick Forsyth, Tomi Ungerer, Bernard Clavel, Michel Déon și alții n-au putut rezista și s-au instalat pe malul mării, în paradisul fiscal, în care au obligația să locuiască cel puțin șase luni pe an și să creeze opere originale (plagiatorii și scriitorii foarte proști nu sînt prițiți).

Romanciera debutantă, cineasta celebră

● Doris Dorrie are 44 de ani, a turnat peste 20 de filme și a publicat, începînd din 1987, șase culegeri de nuvele, însumînd 70 de proze (dintre care unele au constituit primul stadiu al unor scenarii ulterioare). În Germania, țara sa, dar și pe plan internațional, e mai cunoscută ca cineastă decît ca scriitoare (filmul ei *Barbați* din 1985 a fost unul dintre marile succese ale cinematografului german din ultimele decenii iar anul trecut ea a făcut parte din juriul Festivalului de la Cannes). Deși critica literară germană a apreciat că Doris Dörrie e o povestitoare înăscută și stăpînește arta scrisului cel puțin la fel de bine ca și arta realizării unui film – știe cum să construiască un decor, să nască suspense-ul, simte ritmul, cunoaște legile echilibrului între mișcare și imobilitate, între flashback și acțiune, are „ureche” bună și dialogurile

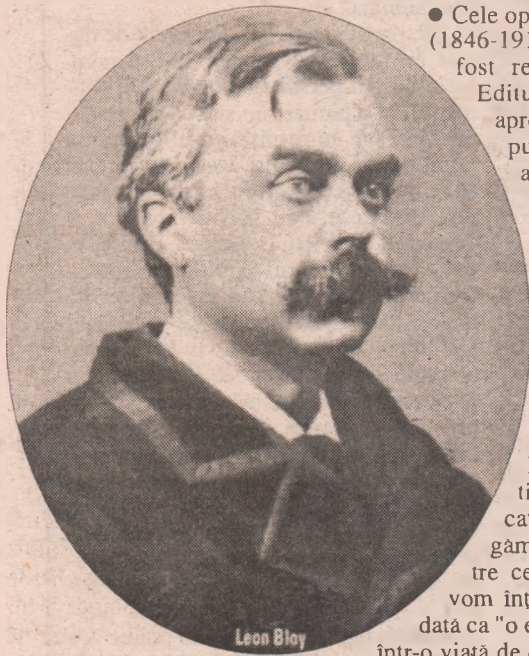

sînt firești – nemții rămîn sceptici cu talentele duble, reușitele regizoarei eclipsîndu-le pe cele ale scriitoarei. Acum ea a publicat un roman, *Was machen wir jetzt?* (*Ce facem acum?* Ed. Diogenes, Zürich) ce i-a impus în sfîrșit numele și în lumea literară. „Der Spiegel” îl consideră o reușită deplină. Eroul-narator e un bărbat cuadragenar care își mă-

turisește dezorientarea vîrstei critice, ardoarea unei vieți interioare ingradite de convenții și obligații sociale, de neîncredere în sine și lipsă de comunicare în cuplul conjugal. Influențată de scriitorii americani (Dörrie a locuit un timp în SUA), romanciera aduce un suflu nou în literatura contemporană germană pe care o consideră suficientă și artificială.

Un mistic furios

● Cele opt volume ale jurnalului ținut de Léon Bloy (1846-1917) începînd din 1892 și pînă la moarte, au fost reeditate recent în colecția Bouquins a Editurii Laffont, în două tomuri însumînd aproape 2000 de pagini, pentru a permite publicului actual redescoperirea unei figuri aparte nu doar prin gîndirea sa religioasă, bazată pe un puternic simț al transcendenței, ci și prin violența atacurilor și demolarilor, prin oroarea pe care i-o inspira lumea modernă. Acest intolerant - care nu se sfia să afirme "Orice individ care nu gîndește exact ca mine va simți, mai devreme sau mai tîrziu, necesitatea absolută de a se recunoaște el însuși ca șnapan, fățarnic sau imbecil" - îi improașcă, în jurnal, cu murdării pe Zola, Daudet, Maupassant și mulți alți scriitori ai timpului, din punctul de vedere al unui catolic fanatic, ultrareacționar. Dacă adăugăm la acestea faptul că Léon Bloy e unul dintre cei mai mari stilști ai literaturii franceze, vom înțelege de ce lectura jurnalului e recomandată ca "o experiență memorabilă, o descoperire unică într-o viață de cititor".

Lenin în Finlanda

● Finlandezii sînt singurii europeni care continuă să onoreze memoria lui Lenin, fiindcă îi poartă grațitudine că le-a recunoscut independența în 1918. Acum unicul muzeu din Europa consacrat lui Vladimir Ilici, aflat la Tampere, este mai activ ca niciodată: el a achiziționat la preturi mici obiectele care fuseseră expuse în diferitele muzee Lenin, desființate unul după altul în diverse țări, și s-a extins. În piete din orașele finlandeze, Lenini din bronz sau granit continuă să arate cu brațul întins viitorul luminos, iar la Helsinki există un parc ce a primit numele lui în 1970, la centenarul nașterii. Deoarece capitala nu avea și ea o statuie, Muzeul de arte din Helsinki s-a grăbit să cumpere de la Kaliningrad un bust al lui Lenin, pe care voia să-l instaleze în parc, deși estonienii, în chip de mulțumire pentru ajutoarele umanitare date în ultimii ani de Finlanda, voiau să le dea pe gratis un monument de bronz de 4 m de care nu știau cum să se debaraseze. Dar Muzeul a respins cadoul, preferînd un bust mai modest ca proporții. Oportunitatea amplasării acestui bust în parcul din Helsinki a stîrnit vii discuții în presa finlandeză - scrie publicația moscovită „Noviye Izvestia”.

Dicționar inutil

● Săptămînalul italian „Internazionale” salută apariția primului dicționar frison-japonez. Partea proastă e - scrie publicația ca, în Japonia, în afara de

autorul dicționarului, nu mai există decît o singură persoană care vorbește acest dialect olandez, iar în Olanda nu se cunoaște nici un bilingv frison-japonez.

Saudade

● Cea de a 20-a ediție a Salonului Cărții de la Paris desfășurată între 17-22 martie la Porte de Versailles are ca invitat de onoare Portugalia. Cu această ocazie au fost editate traduceri din operele a numeroși scriitori portughezi contemporani - prozatori și poeți mai mult sau mai puțin cunoscuți din toată aria lusitanofonă. Cele mai multe sînt romane și culegeri de nuvele - gen pentru care scriitorii portughezi au o aplicare specială. Printre acestea, volumul *Des Nouvelles du Portugal, 1974-1999*, apărut la Ed. Métailié, reunește 34 de autori. Revista "Lire" o remarcă elogios pe Lidia Jorge (n. 1946), - în imagine - căreia îi reproduce în numărul din martie povestirea *Soțul*. "Povestirile ei au frumusețea zvicnitoare a unei voci de femeie modulînd un fado - se scrie în prezentare. Fie că evocă anii copilăriei, avatarurile feminine sau războiul din Mozambic, ea știe ca nimeni alta să își încarce scriitura suplă și catifelată de o emoție tulburătoare, de *saudade*".

Un etnolog

● Italianul Ernesto de Martino (1908-1965) a studiat filosofia în climatul intelectual al idealismului lui Croce și Giovanni Gentile. Interesat mai întîi de istoria creștinismului, a optat apoi pentru etnologie și a început să studieze pe teren practicile magico-religioase ale țărănilor din Italia de Sud. Ajuns profesor la

Universitatea din Cagliari, el a publicat numeroase cărți de etnografie și folclor, deschise către filosofie și psihologie. Între ele, și lucrări pe tema miturilor despre sfîrșitul lumii, despre Apocalipsă. Acestea din urmă au fost reeditate în Italia cu ocazia anului 2000, și traduse și în alte țări, printre care Franța.

Bătălia condeielor

● ...declanșată de cartea lui Tom Wolfe *A man in Full* continuă să amuze cercurile literare americane. La apariția cărții, John Irving, John Updike și Norman Mailer și-au atacat fără menajamente confratele, în publicații și emisiuni televizate. Astfel, în „New York Review of Books”, Mailer a scris că voluminosul roman e „ca amorul unei femei de 150 de kilograme: odată ce se așează ea deasupra ești terminat”, Updike a spus în „The New Yorker”: „asta nu este literatura, nici măcar o aspirație către literatură, ci doar un divertisment”. Tom Wolfe a replicat, dar adevărul său răspuns va fi o nouă carte, așteptată cu nerăbdare, intitulată *My Three Stooges* - după numele unui trio de comici care se trag de păr și viră degetele reciproc în nas și fac tot soiul de clov-

Primăvara de la Teheran

● Centrul de studii și cercetări artistice din Teheran și-a reluat seminariile, începînd din februarie. Faptul că s-a produs o deschidere după alegerile din Iran, se reflectă și în tematica acestor seminarii în

care se vor studia și operele lui Nietzsche, Heidegger, Michel Foucault și Jacques Derrida, precum și teme ca postconstructivismul, deconstrucția și identitatea, psihanaliza în critică literară.

Casa lui W.B. Yeats

● Un antreprenor cerut autorizația să demoleze casa în care locuiește în ultima parte a vieții William Butler Yeats (1865-1939), poetul prozatorului și dramaturgului laureat Nobel în 1923 - pentru a construi pe locul ei un bloc de locuințe. Sub conducerea biografului Terence Brown, universitar și scriitor a semnat o petiție în care cer ca această proprietate să fie cumpărată de guvern și destinată a adăposti Irish Academy for the Performing Arts, știut fiind că Yeats - în imagine a fost unul din fondatorii Teatrului Național Irlandez.

Mica Vilma

● Cineasta maghiară Marta Mészáros (68 de ani, 20 de filme) are o biografie profund marcată de comunism, încă din prima copilărie, petrecută în Kirghizstan, unde tatăl ei, sculptorul Laszlo Mészáros, a fost victima epurărilor staliniste din anii '30. Pînă în 1999, ea a știut că tatăl a fost arestat și deportat și și-a găsit moartea undeva în Siberia. Abia cînd Askar Alcaiev a ajuns la putere, documentele au fost scoase la lumină și regizoarea a aflat că părinții ei fuseseră executați de sovietici, cum s-a întîmplat cu mulți oameni de stînga străini. Acum, ea turnează chiar în Kirghizstan un film autobiografic, *Mica*

Vilma, ultimul jurnal, care se vrea un omagiu adus victimelor stalinismului ce nu trebuie uitate. Cînd despre stilul ei cinematografic, Márta Mészáros mărturisește cu modestie într-un interviu din "Népszabadság": "Cred că cinematograful de artă a fost creat de cîțiva regizori geniali. Nu sînt prea mulți maximum 20. În rest, un regizor sînt mai dotat alții mai puțin. Nu-mi place cineștii care vor cu orice preț să facă Artă cu majusculă. Cred că, pentru a face un film, trebuie să ai o povestire bună, să spui adevărul, să distribuie roluri unor actori potriviți pentru ele și să lucrezi cu profesionalism".

nerii protesti. Un detaliu important: toate discuțiile în jurul romanului *A man in Full* au făcut ca tirajul să depășească un milion de exemplare, iar noua carte de eseuri și nuvele nu are decît de cîștigat din certurile mediatizate, de ea fiind interesați și fanii, și adversarii lui Tom Wolfe.

Revista revistelor

Marele joc

La a doua apariție, revista de dialog cultural *Est-Vest-CONTINENT*, editată de Centrul de Studii și Analize Suceava (redactori: Constantin Pricop, Florian Bratu și Constantin Severin) confirmă buna impresie lăsată de numărul inaugural: o publicație academică sobră, de aproape 300 de pagini A4, ce adună colaboratori valoroși, în special universitari, din toată țara (în acest număr, între mulți alții, Adrian Marino, Nicolae Balotă, Irina Mavrodin, Codrin Liviu Cuțitaru, Magda Jeanrenaud, Radu

Continent

Andriescu, Elena-Brândușa Steiciuc). Predomină critica și teoria literară, dar nu sînt neglijate nici literatura originală (uneri cu juxta în limbi de circulație), interviurile cu personalități, eseurile pe teme de istorie, religie, politologie, cronicile muzicale și de artă. Partenerul predilect de dialog din Vest este Franța, *Continental* de la Suceava dovedindu-se mai... tradițional în această privință. Și în acest număr, subiectul *Dosarul* e ales din cultura franceză. Dacă în nr.1 ne era prezentat un "caz" recent - romanul lui Houellebecq, *Particulele elementare* și controversalele stîmte ale el, acum o treime din revista - aproape 100 de pagini - ne prezintă gruparea literară ca și necunoscută la noi, *Le Grand Jeu*, de la sfîrșitul anilor '20, și principalii ei reprezentanți, René Daumal, René Gilbertecomte, Roger Vaillant, A. Roland de Generville. Textele lor în original și traducere, articole despre această mișcare literară modernă paralelă cu suprarealismul, dar nuanțat diferită prin implicațiile spirale ale mai adînci ale experimentelor, portrele și destinele tragice ale foarte tinerilor fondatori - sînt de un excepțional interes. Realizat de Constantin Pricop cu ajutorul substanțial al lui Patrick Krémer, exeget amănunțit al mișcării, și îngrijit de Constantin Severin, *Dosarul Le Grand Jeu* ne relevă

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" și adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a unei umei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru sumă proporțională.

un teritoriu de o mare bogăție, pînă acum ignorat la noi. ● Nr. 12 al revistei *VATRA*, care ne-a parvenit de curînd, o are ca *țință fixă* pe Gabriela Melinescu, a cărei operă e analizată, de renumita echipă de critici, din toate unghiurile, de la debut și pînă la creațiile recente. Iată concluzia lui Ion Pop cu privire la poemele ei din ultimul sfert de veac: "«Cuvintele nou născute» ale Gabrielei Melinescu din cele mai recente secvențe ale scrisului său poetic confirmă organicitatea unei opere consecvente cu sine, construite după o logică internă a imaginărilor deplin articulată. E una dintre calitățile sale majore. Dar aceste texte ale ultimilor vreo douăzeci și cinci de ani aduc un plus de gravitate și profunzime, de inspirată asceză a eului confruntat tragic cu lumea și căutînd o soluție de echilibru într-o contemplație eliberatoare, ce asociază elegiei iubirii emoția religioasă a comuniunii cu marele univers. Poeta Gabriela Melinescu se întoarce prin ele în literatura română mai bogată sufletește și cu o știință renovată a versului." În chip de prefață la grupajul de "critice" este publicată o convorbire a lui Al. Cistelean cu scriitoarea stabilită în Suedia dar revenită acasă în ultimul deceniu prin prezența constantă în librării și în paginile publicațiilor literare. Răspunsurile Gabrielei Melinescu, fără umbră de vanitate sau poză, sînt conforme cu personajul rar intruchipat de ea în lumea literară românească: sinceră, altruistă, profundă, cu simțul umorului și al jocului și cu o căldură umană nealterată de suferințele îndurate, ba chiar sporită de ele. ● Întrebată în ce măsură personalitatea lui Nichita Stănescu, perceput ca pilon central al generației '60, era strivitoare sau emulativă pentru cei din jur, Gabriela Melinescu răspunde: "El nu avea nevoie să domine grupuri poetice sau să fie «port-drapel». Nu avea decît propria lui estetică, strălucit formulată, dar la care nu invita pe nimeni, nici chiar pe mine! Era deschis la formele noi care i se păreau potrivite spiritului emulativ al creației. Îi plăcea, de exemplu, «doctrina» bobinocheriei, pentru că era un spirit foarte ludic.[...] Cei care au fost fascinați de Nichita l-au imitat, ca mai târziu să-l calce-n picioare, căci nici un poet nu acceptă să fie altul decît el însuși, pînă la urmă. Nichita era liber, dar împovărat de nevoia prieteniei, din această cauză accepta pe oricine, numai să nu fie singur cu complicata lui personalitate care-l tortura mult. Prezența lui Nichita îi inspira chiar și pe cei care scriau, era pur și simplu «încărcat» de o energie binefăcătoare, care ne contamina și ne dădea acea bună dispoziție necesară pentru a ne simți bine împreună. El nu avea nimic de mentor, nu era infatuat, dimpotrivă, mi se părea total lipsit de mîndrie atunci când se lăsa sculat din pat ca să asculte versurile unui începător care reușise să ajungă pînă la mansarda noastră. Mie îmi cerea să-l iubesc în exclusivitate, fără ca el să facă la fel. Nimic neobișnuit în asta."

Pornografii, stări de fapt și alianțe

În ultimele săptămîni politica internă a coborît atît de mult la nivelul faptului divers, încît sînt editorialiști care încearcă să aducă faptul divers la nivelul politicii. Între criza din coaliție și un spectacol porno la *Sexy Club*, Cristian Tudor Popescu alege comentarea consecințelor celui de-al doilea, ajungînd la un scenariu epistolar apocaliptic în care, potrivit editorialistului,

OAMENII DE NEÎNLOCUIT DUPĂ CE AU FOST ÎNLOCUIȚI

CHIAR dacă sînt convins că (aproape) oricine poate fi înlocuit mai mult îmi plac cei care se simt de neînlocuit decît cei ce acționează în numele unei filosofii a provizoratului. Orice indeletnicire, fie și cea mai modestă, își are artiștii ei - persoane, adică de neînlocuit, în pofida opiniei curente.

Istoria omenirii e plină de exemple ale unor secrete pierdute deoarece oameni de neînlocuit au plecat în mormînt împreună cu ele. Secrete care infirmă ideea că, dacă există condiții prielnice apariției unui Einstein, el se poate ivi și sub alt nume. Posibil e să se întîmple una ca asta, dar probabilitatea e, totuși, foarte redusă. Și o întîrziere de cîțiva ani sau de un deceniu, fie și în materie de, să le zicem, descoperiri epocale, poate schimba fața omenirii. Unul dintre motivele pentru care trecutul poate fi reevaluat periodic e și acela că ne putem înșela în evaluarea rolului de durată al celor despre care convenim, la un moment dat, că sînt personajele principale ale istoriei. Sau că, mai simplu, istoricul, om care se simte și el, adesea, de neînlocuit, aduce o ipoteză personală despre trecut, ipoteză care poate ajunge, treptat, de neînlocuit.

Un paradox al politicii imediate de la noi e că persoane care au inițial o modestie în atitudine și în prezența lor publică, ajung să se creadă de neînlocuit cînd li se spune să elibereze funcția. În ultimii ani, am văzut asemenea reacții din partea a doi foști premieri, domnii Ciorbea și Radu Vasile, iar mai de curînd din partea actualului primar general al Capitalei, dl Viorel Lis. O situație mai aparte, deși cam de același fel, a fost aceea a d-lui Victor Babiuc.

Văzînd ce drumuri au urmat premierii propuși de PNȚCD îți vine să crezi că acest partid ori n-a știut pe cine propune, ori, mai probabil, a făcut aceste propuneri în situații de criză. Dl Ciorbea a fost, pur și simplu, scos din pălărie, după alegeri. Iar dl Vasile a devenit

premier nu fiindcă l-a criticat sistematic pe predecesorul său, ci fiindcă, de la bun început PNȚCD nu a avut o soluție pentru funcția de premier. Astfel că rămasi fără funcții și unul și altul au descoperit că sînt de neînlocuit ca purtători de mesaj politic din timpul cît au fost în funcție. Dl Ciorbea și-a făcut un partid pomînd de la capitalul său politic de fost premier. La fel a procedat și dl Vasile. Iar mai nou dl Viorel Lis și-a găsit un partid care să-l propună pentru funcția de primar al Capitalei după ce a rămas fără sprijinul fostului său partid în acest scop. Dl Babiuc însă și-a părăsit el partidul, nadăjduind să-și negocieze greutatea specifică și în calitate de ministru care a uitat de algoritm. A pierdut altfel, dar a pierdut, cel puțin deocamdată.

Se pare că funcția, indiferent de durată ei, provoacă un sindrom al neînlocuibilității personale atunci cînd deținătorul ei o pierde sau știe că o va pierde. După ce au respirat aerul premieratului, d-nii Ciorbea și Vasile au refuzat să se întoarcă în partidul care i-a scos în față, deoarece s-au socotit abandonăți de partid. Sau chiar *lucrați*, fiecare în parte, din interiorul partidului. Totuși, cine erau d-nii Ciorbea și Radu Vasile înainte de experiența lor de premieri? Un lider de sindicat cu o ascensiune aproape de necrezut, dl Ciorbea. Un profesor universitar pitoresc și cîrțitor în partid, dl Vasile. Asupra personalității charismatice a d-lui Viorel Lis, devenit primar general al Bucureștiului ca substitut al d-lui Ciorbea nu mai insist. Poate că dl Babiuc ar fi meritat altă soartă, decît aceea pe care i-a oferit-o aplicarea neabătută a algoritmului. Totuși... Acest totuși dovedește că pierderea funcției îl face pe omul politic autohton să se simtă de neînlocuit, nu exercitarea ei, care are un iz de provizorat de-a dreptul covîrșitor. E drept, nu și în cazul Babiuc.

Cristian Teodorescu

prozator SF, fiul i-ar putea propune mamei, de ziua ei, un vibrator de uz intern și, îndeobște, bunele valori tradiționale ar fi în primejdie să dispară. De fapt, *ADEVĂRUL*, pe bună dreptate, nu obișnuiește să ofere cititorilor săi poze al căror loc e fie în tabloide fie în publicații de specialitate. Dar editorialistul ziarului are toată dreptatea cînd avertizează asupra consecințelor acestui fapt divers care ar trebui să lase loc pornografiei celei mai joase, în spații publice, dacă nu se iau măsuri împotriva ei. Spre deosebire de *Adevărul*, alte ziare au adoptat o atitudine mai îngăduitoare sau, de la caz la caz, nu tocmai socată, față de revenirea în forță a patronului de la *Sexy Club*, deja faimosul Constantin, omul acuzat de foste angajate ale acestui local ca le-ar fi obligat să se prostitueze. La *Sexy Club*, spun mai multe ziare, unele probînd cu imagini de la fața locului, s-a depășit orice măsură în privința spectacolului sexy, ajungîndu-se la scene în care pornografia pălește în fața actului porno, pe viu. ● Dacă ceea ce se întîmplă la *Sexy Club* nu va fi interzis, atunci cu siguranță că scenariul lui Cristian Tudor Popescu va avea, mai devreme sau mai târziu, margini de adevăr, cu valoare sociologică, nu de simplu fapt divers. ● Pe măsură ce se apropie alegerile, presa scoate la iveală felurite scenarii de tip senzationalist. Unul dintre ele e că averea lui Ceaușescu depusă peste graniță nu numai că există, dar și că ea se cifrează la sume uriașe. Potrivit ziarului *NAȚIONAL*, noua putere nu ar vrea să ia în seamă existența acestei averi depuse prin bănci din străinătate. Un alt scenariu, senzational și acesta, e că o victorie a stîngii în România

ar putea da loc apariției unui fir scurt între Moscova și București, fir scurt la care se lucrează încă de pe acum. Paradoxal, dar de această dată, nu un ziar din România a lansat această ipoteză, ci un ziar rusesc. Întrebarea e ce hram poartă acel ziar rusesc și mai ales cum poate apărea un fir scurt între România și Rusia cîta vreme nu se știe cine se va afla la capătul acestor fire. ● După ultimele sondaje de opinie, potrivit cărora marii cîștigători ar fi PDSR și d-l Iliescu, d-l Meleşcanu și partidul său, se tot vorbește despre o politică de alianțe care ar putea ajuta CDR să rămînă la guvernare, împreună cu actualii săi sprijinitori. Dar după cum se vede tot din sondajele de opinie, PDSR are toate șansele să poată guvernarea de unul singur grație greșelilor coaliției puterii. ● Editorialiștii care iau în considerare mișcările mai mult sau mai puțin secrete ale partidelor din coaliție față de PDSR cred că din pricina că relațiile de lungă durată dintre partidele care alcătuiesc arcul guvernamental nu sînt deloc sigure, relația acestora cu PDSR-ul e mult mai posibilă decît pare la nivel declarativ. ● Dar sînt și voci care cred că, încă de acum, partide care fac parte din alianța guvernamentală s-au deprins cu ideea unei viitoare colaborări cu partidul d-lui Iliescu. Numai că dacă PDSR va beneficia în continuare de greșelile actualei coaliții, s-ar putea ca partidul d-lui Iliescu să se vada silit să facă guvern de unul singur, cu toate riscurile sociale care vor decurge de aici.

Gronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei